

dotyky

slovenské

ročník XV č. 12/1 dec/jan 2009/10

cena: 18 Kč/0,6 €

Bilancovanie a plány SZSZ

(str. 4-6)

Ohliadnutie ČeskoSlovenskej scény

(str. 12-13)

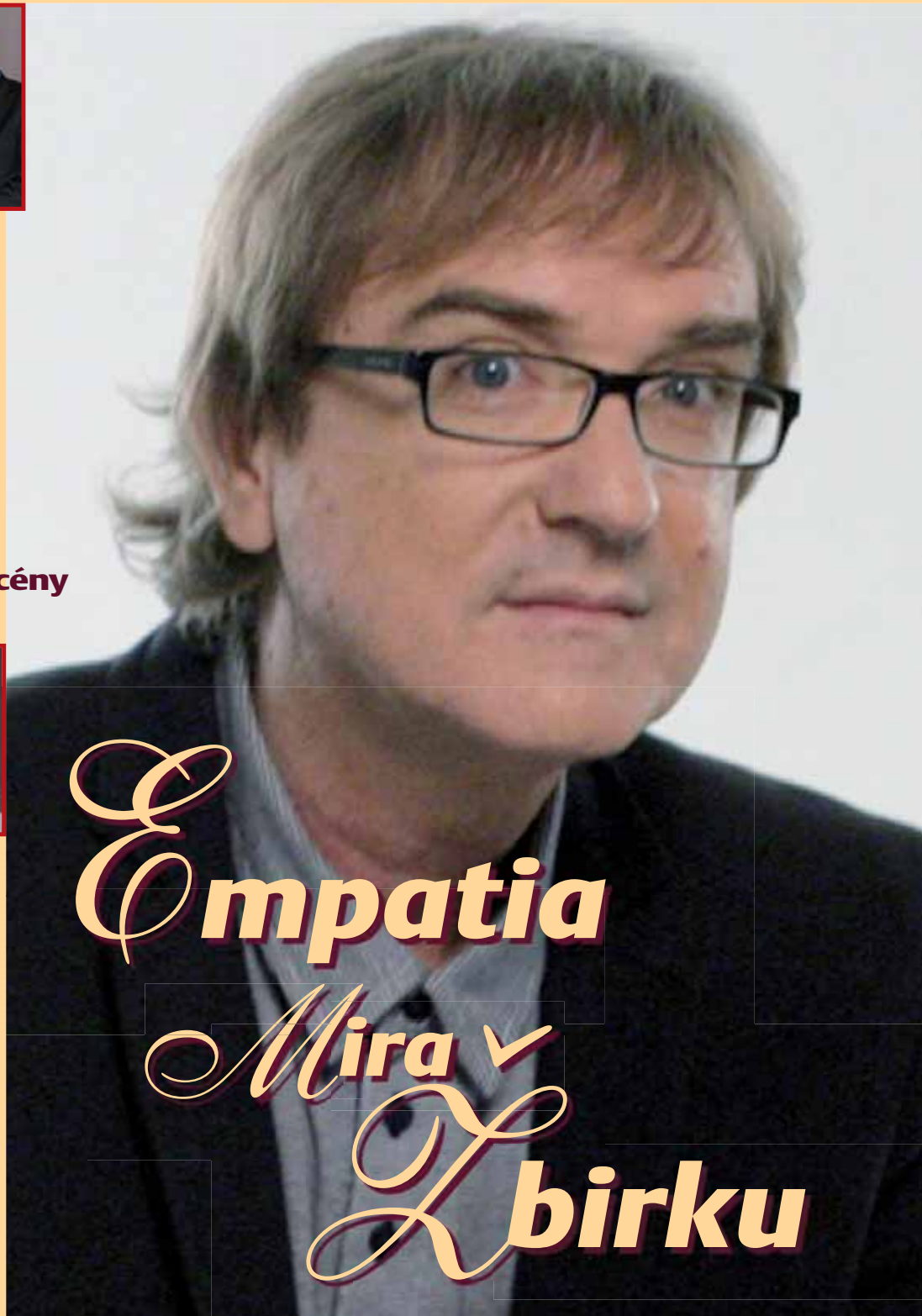
Kollárovská súťaž jubilovala

(str. 14)

Novomestské Návraty

(str. 32)

Empatia

Mira ✓

Lbirku

Knižné darčeky

NAĎA VOKUŠOVÁ, VLADIMÍR SKALSKÝ

Prichádza koniec roka, a tak by sme chceli, ako vždy o tomto sviatočnom čase, trochu rekapitulovať. Tento raz si viac pripomenieme knižnú edíciu Slovenského literárneho klubu v Českej republike, ktorý v tomto roku vydal tri knihy. Sme presvedčení, že sú to vskutku zaujímavé publikácie, každá je z iného súdka a určite si každá nájde svojho vd'achného čitateľa.

Prvou z nich je knižka s trochu neobvyklým názvom „Pozri, ako je dnes pekne! Podívej, jak je dnes hezky!“ Ide o vôbec prvý slovensko-český a česko-slovenský slovník pre najmenšie deti, ktorý hravou formou zhrňa najčastejšie slová z ich základnej slovnej zásoby, ktoré sa v oboch jazykoch líšia. Autorka knihy je mladá slovenská poetka, novinárka a prekladateľka Barbora Škovierová, ktorá žije v Brne. K napísaniu tejto knihy ju inšpirovali zážitky jej trojročnej dcéry, ktorá vyrastala v dvojjazyčnej rodine. Cieľom celofarebnej a pekne ilustrovanej knihy (milými kresbami knihu ilustrovala Tatiána Dragošová - Pajonková) je od najútlejšieho veku rozvíjať schopnosť detí dohovoríť sa v oboch jazykoch, nenápadne upozorniť na bežné slová v detskej slovnej zásobe, ktoré sa v oboch jazykoch odlišujú a ilustrovať ich krátkymi príbehmi. Slovička a príbehy spája postava bilingválneho dievčatka Ráchelky, ktoré vyrastá práve v česko-slovenskej rodine. Knihu rozhodne odporúčame všetkým slovenským či česko-slovenským rodičom detí do troch rokov.

Ďalšiu knihu majú „na svedomí“ dvaja publicisti, jeden slovenský a jeden český. Gustáv Murín a Petr Žantovský sa stretli na Salóne kritického myslenia v Lito-měřiciach v roku 2004. Odvtedy nestratili kontakt, ktorý postupne transformovali do „Dualógu“ (tento názov nesie aj ich spoločná publikácia), keď obaja zo svojej strany hraníc svojho bývalého štátu komentujú rovnaké témy dňa. Tento dualóg má aktuálnu tému hraníc vo svete napätých rokovanií o rozšírení takzvaného schengenského priestoru o naše krajiny. Aspoň v krátkosti si priblížme autorov: Gustáv Murín

je našim čitateľom už pomerne známy. Je to biológ, spisovateľ a publicista, predseda Slovenského centra PEN klubu. Publikoval vyše tisíc článkov v takmer štyridsiatich periodikách doma i v zahraničí. Vydal sedemnať kníh, z toho päť v Čechách a po jednej vo Francúzsku a Indii. Petr Žantovský absolvoval fakultu žurnalistiky UK v Prahe, po roku 1989 pracoval v denníku Práce a týždenníku Reportér, ďalej bol šéfredaktorom nakladateľstva Melantrich, riaditeľom

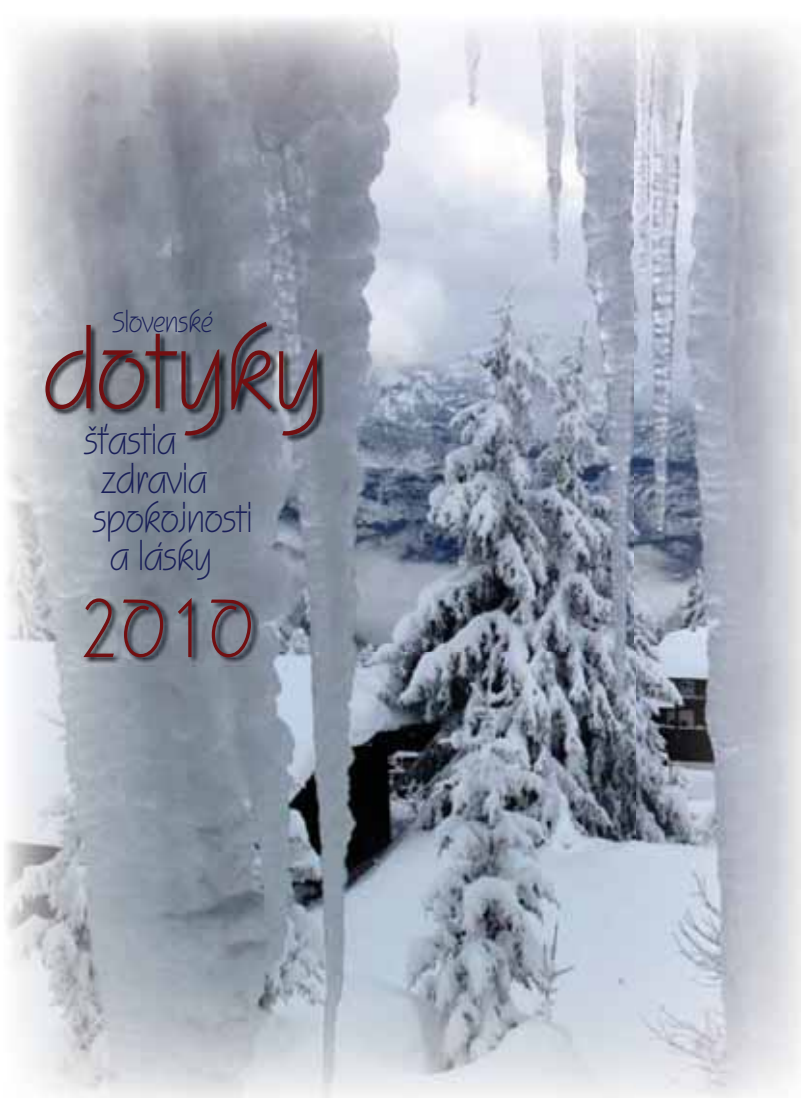
AD71, je výpravná publikácia „Malované na skle“, venovaná tvorbe slovenskej výtvarníčky Žijúcej v Prahe Valérii Benáčkovej, ktorá sa nedávno dožila krásneho jubilea - osemdesiatich rokov. Jej obrázky majú v sebe pôvab, pripomínajúci nám, Slovákom, domov. Obrázky maľované na sklo (odborne povediac podmalba na sklo) sú akýmsi zhmotnením krehkosti, ktorú dokáže vytvoriť len naivné umenie. Valéria Benáčková pochádza z Topoľčian, ale životný osud ju zavial do

Prahy, kde vyštudovala dejiny umenia na Pedagogickej fakulte UK. Najviac ju však priťahovalo ľudové umenie a začala sa preto venovať práve technike malby na sklo. Najprv vytvárala kópie, ktoré predstavovali najmä svätých a neskôr jánošíkovskú tematiku. Po čase sa pre ňu nevyčerpatelným zdrojom stalo hlavne slovenské ľudové zvykoslovie. Postupne zdokonaľovala takmer zabudnutú techniku, musela neraz i experimentovať. Dnes sa jej obrázky predávajú po celom svete a vlastnia ich mnohé galérie a múzeá. Ak chcete mať aj vy doma malú galériu v podobe tejto monografie, tak máte práve teraz, na konci roka, možnosť ju získať pre seba či niekomu darovať.

Treba podotknúť, že nie úplne zaostáva za vydavateľskou činnosťou literárneho klubu i ten náš slovensko-český. Hneď na prahu nového roka vyjde v jeho edícii nová kniha českej slovakistiky (už ôsma v poradí, ktorú jej Slovensko-český klub vydal!) Zdenky Sojkovej „Byla noc, ráno“, ktorá sa zaoberá dejinami slovenského národného obrodzenia cez osobnosti, akými boli František Palacký, P. J. Šafařík, Ján Hollý a Jaroslav Vlček.

Nedávno vyšiel i zborník z medzinárodnej konferencie o národnostných menšinách „Visegrad - Terra Interculturalis“, ktorá sa konala 24. - 26. septembra tohto roku v Prahe. O ďalších publikáciách na budúci rok rozhodne výška financií od českých i slovenských inštitúcií, takže ďalšie plány sú zatiaľ len v rovine plánov a netreba ich zatiaľ prezrádzať. Pár dobrých titulov však už majú predstavitelia oboch klubov tak povediac na stole. Čitatelia sa teda majú na čo tešiť...

Tretím počínom Slovenského literárneho klubu v ČR, ktorý vznikol v spolupráci s D+Gallery a združením

Slovanský jazyk v EU

Ako píše SME, podpredsa slovenskej vlády Dušan Čaplovič zastáva názor, že Slovania by si v Európskej únii zaslúžili pracovný jazyk. Popri angličtine, francúzštine a nemčine, ktorú úradníci v európskych inštitúciách používajú najviac, by si vedel predstaviť ich komunikáciu aj v poľštine. „Slovania si dokážu bez potreby náročného vzdelávania a štúdia rozumieť prakticky okamžite,“ potvrdil Čaplovičovu myšlienku jeho hovorca Michal Kaliňák. Euroúradníci považujú pridávanie nového pracovného jazyka za zbytočne nákladné. „Je v záujme daňových poplatníkov, aby inštitúcie vo vnútri únie používali menej jazykov. Je to efektívnejšie,“ myslí si Karl-Johan Lönnroth, šéf generálneho riaditeľstva pre preklad. Veronika Boráková, šéfa kancelárie pre viacjazyčnosť z riaditeľstva hovorí, že problém by bol aj s výberom konkrétneho slovanského jazyka. „Neviem, či je potrebné pridávať ďalší pracovný jazyk, keď úradné dokumenty sú prekladané do všetkých oficiálnych jazykov. Nám by to internú komunikáciu určite neuláhčilo,“ hovorí Boráková. Lönnroth tiež upozornil na zmenu, ktorú priniesla Lisabonská zmluva - podľa nej je všetkých 23 oficiálnych jazykov únie zároveň pracovnými. Hoci členov má únia 27, oficiálne sú jazyky všetkých členských krajín - rozdiel v číslach spôsobuje len to, že niektoré krajiny majú rovnaký oficiálny jazyk.

Prezident u krajanov

Prezident SR Ivan Gašparovič počas návštevy Srbska zavítal aj do autonómnej oblasti Vojvodina, kde žije 60-tisícová slovenská komunita. Tam šla veľká časť prostriedkov slovenskej rozvojovej pomoci pre Srbsko. Srbsko je najvýznamnejšou krajinou slovenskej rozvojovej pomoci, v období rokov 2003 - 2008 tu Slovensko realizovalo takmer 90 rozvojových projektov. V rámci Národného programu rozvojovej pomoci Slovenskej republiky, bolo Srbsku na rok 2008 vyčlenených celkom 55 miliónov korún (1 825 666 €) a jeden milión (33 194 €) na mikrogranty.

Slovenská menšina vo Vojvodine môže byť podľa prezidenta mostom pre zintenzívnenie spolupráce medzi oboma krajinami. Pripomenul, že viacerí slovenskí intelektuáli vo Vojvodine získali vysokoškolské vzdelanie na Slovensku, poznajú pomery v tejto krajine a znalosť jazyka im dáva predispozíciu, aby sa aktívnejšie podieľali na obchodnej spolupráci. Minister baníctva a energetiky Srbskej republiky Petar Škundriča počas návštevy Slovenska v polovici mája spomenul niekoľko projektov, ktoré sa budú realizovať na území Srbska a na ktorých by potenciálne mohli participovať slovenské firmy. Ide predovšetkým o rekonštrukciu jedného 350 MW bloku tepelnej elektrárne Kostolac B, kde by bolo potrebné modernizovať celý tlakový systém.

Pôžičky študentov v zahraničí

O výhodné pôžičky Študentského pôžičkového fondu sa vo väčšej miere oproti ostatným rokom začali zaujímať aj slovenskí vysokoškolskí študujúci v zahraničí. V tomto akademickom roku o nízkoúrokové peniaze požiadalo doteraz okolo 200 záujemcov, čo je o štvrtinu viac ako vlani. Za vyšším záujmom je aj súčasná kríza. Študenti hľadajú akúkoľvek formu finančnej zábezpeky počas štúdia. Najviac pýtajú peniaze Slováci študujúci na českých univerzitách, tiež vo Francúzsku, v Taliansku, Nemecku či Rakúsku. Od fondu žiadajú väčšinou 1327 eur (cca 40 000 Sk). Pôžička sa im rovnako ako študentom v SR oplatí, dlžníci splácajú peniaze najviac desať rokov len s trojpercentným úrokom. Fond zaznamenal dvojnásobný počet žiadostí v porovnaní s ostatnými rokmi aj u poslucháčov slovenských VŠ. Tí od fondu pýtajú od 663 (20 000 Sk) do 1327 eur (40 000 Sk). Fond má k dispozícii šesť miliónov eur (180,756 milióna Sk). Požičiavajú si najmä druháci a štvrtáci. Sú však aj takí, ktorí si peniaze vyberajú počas celého štúdia. Viac informácií o pôžičkách a ďalších podmienkach možno nájsť na www.spf.sk.

... rozum zostáva stát'

Z decembrového a skoro aj januárového zápisníka Ďurka Pražiaka

Láme sa nám rok. Ten nastávajúci - 2010 - svojou podobou vyvoláva spomienky na prastaré sci-fi prognózy. Podľa niektorých z nich by dnes mali byť chodníky v Prahe i Bratislave pohyblivé a vyhríevané, Vianoce mali mnohí z nás tráviť s cestovkou na Marse, alebo minimálne na Mesiaci, chodci sa kvôli úspore času mali po uliciach preháňať na kolieskových korčuliach, počúvať pri tom so slúchadlami na ušiach Čajkovského - čo aj iné, však - ktorého mali chytať rovno cez antény na hlavách.... A každý človek mal mať šesť párov topánok. Na prahu roku 2010 už malo byť skrátka všetko lepšie, krajšie a zaujímavejšie. Aj my sme mali byť takí. Nevedkovia v Slnečnom meste. Pamätáte? Nestalo sa. Aspoň nie všetko. Ale stalo sa zase také, čo nik nečakal.

Mohol napríklad niekto tušiť, že z Bratislavy, z tej vychýrenej podnajskej krásavice, bude raz najväčší hráčsky brloh Európy, hotový Las Vegas pod Kamzíkom? Neuveriteľné sa stáva skutkom. V hlavnom meste Slovenska sa ide vybudovať megacentrum hazardných hier pod futurologickým názvom Metropolis. Ročne sa v ňom má otočiť päť miliónov návštevníkov - prakticky celé Slovensko. Ale kvôli slušnosti sa prijal špeciálny zákon, podľa ktorého by sa tomuto „megabrlohu“, ako ho nazýva jeho kresťanský odporca Vladimír Palko, bude hovoriť, ako za starých čias: park kultúry a oddychu. Kam sa hrabú staré sci-fi romány!

Celé to bude stát' jeden a pol miliardy eur a bude sa to rozprestierať na tridsiatich hektároch hneď za Petržalkou a vraj sa tam zamestná desiat-tisíc ľudí. Takže už nie Slovensko ako montážna automobilová linka, ale rezervoár krupierov pre kasína celého sveta. Nuž ale nepovol' to, keď na daniach to vraj Slovensku hodí až 600 miliónov. Len aby to nakoniec nebolo v obvyklých „švindlingoch“ ako v Nevedkovi na Mesiaci. A do toho ešte varuje poslanec František Mikloško: „Je to doteraz najväčšie nebezpečenstvo, morálne, materiálne a bezpečnostné, aké tejto krajine hrozí od novembra 1989“. Neviem. Som z toho všetkého už opäť akomak zmätený.

Ešteže sú aj iné, nemenej síce smelé, ale, pevne dúfajme, čoskoro úspeš-

né projekty. V tom hazardnom parku kultúry a oddychu budú podľa sľubov developerov tiež nákupné centrá. A to sa zase majú na čo tešiť slovenskí Rómovia. Lebo slovenské Združenie mladých Rómov prišlo s nápadom, ktorý dostal svieži názov Pracovný vitamín - Vitamine work. Inšpirovalo sa v Spojených štátoch a Veľkej Británii, kde v takýchto veľkých nákupných centrách prevažne Hispánci a Afroameričania pomáhajú zákazníkom pri pokladniach odborne ukladať nakúpené veci do tašiek, čím ich zbavujú zbytočnej nervozity okolo aktu platenia a vyvolávajú v kupujúcich pozitívne pocity voči svojej komunite. Na túto pracovnú pozíciu s trochu nadneseným odborným názvom asistent predaja sa chystajú tímy odborníkov konkurzom vybrať až sto pracovníkov z radov Rómov. Šťastní vybraní absolvujú základy angličtiny, vystupovania, komunikácie a naučia sa, ako ukladať tovar do tašiek, aby ho zákazníci priniesli domov neporušený. Len sa, prepytujem, v tejto súvislosti vnucuje škaredá otázka, či pri podpriemernom mesačnom plate 400 eur nedajú potenciálne pozitívni asistenti pred Pracovným vitamínom prednosť skôr herným automatom, tak pekne pokope sa v Metropole nukať.

„Megabrloh hazardu“ má byť vraj určený najmä turistom. Ale tí sa iste zastavia aj vo zvyšku Metropolisu - v Bratislave. A to bude dosť problém. Lebo v Bratislave, hovorí slovenský kuchár Pavel Pospíšil, ktorý sa vrátil z nemeckého exilu a tuším ako jediný v rodnej krajine sa môže pýšiť michelinovskou kuchárskou hviezdičkou, prakticky nie je ani jedna reštaurácia, v ktorej by sa dalo slušne najesť. Jedna katastrofa a zlodejčina, hovorí celý rozhorčený v Sme: „... prečo ponúkajú niečo, čo nevedia robiť a nedá sa to jesť? K tomu podávajú dezerty nazvané trebárs Čokoládová cesta, ktoré uprostred ozdobia zlatom. Takým, čo zlatníci dávajú na hrob. No gýč na posranie, ktorý je úplne k ničomu. S normálnou kuchyňou sa to nestretlo. Tu snáď všetci spia.“ Gast ist König, pripomína ešte Pospíšil prispatým Slovákom a dáva im radu, ktorú by sme si mohli, ak už nie okamžite osvojiť v plnom rozsahu, tak aspoň predbežne votkať do šatôčky, čo ňou rozdychnení budeme mávať v ústrety novému roku 2010:

„Nenechajte zo seba robiť volov!“

Hrdý na slovenský pôvod

Slovensko pozná len z rozprávania rodičov, no je hrdý na svoj pôvod. George Blanda je uznávanou legendou amerického futbalu. V elitnej profesionálnej súťaži odohral 26 sezón, pred ním ani po ňom už toľko nezvládol nik. Dnes má 82 rokov, hrá golf, karty a stále si pamätá pár slovenských slovíčok.

Viete, z ktorej časti Európy prišli do Ameriky vaši rodičia?

Mama pricestovala do USA z Bratislavy. Otec sa narodil v Pensylvánii, ale keď mal šesť mesiacov, umrela mu matka a s rodinou odišiel na Slovensko. Potom, ako osemnásť- alebo devätnásťročný sa vrátil späť do Ameriky.

Takže aj otec bol pôvodom Slováč, ale narodil sa slovenským rodičom v Amerike.

Presne tak. Keď sa vrátil do Pensylvánie, pracoval tridsaťsedem rokov ako baník, ťažil uhlie.

Kedy rodičia natrvalo zamierili za oceán?

Myslím, že krátko pred prvou svetovou vojnou, alebo na jej začiatku.

Hovorili ste doma po slovensky?

Samozrejme. Mama s otcom sa spočiatku bavili len po slovensky, až neskôr začali častejšie používať angličtinu. Bolo nás jedenásť súrodencov. Prví štyriapíati hovorili plynulo po slovensky, ďalší, vrátane mňa, veľmi dobre slovenčine rozumeli, ale už menej rozprávali.

Pamätáte si ešte nejaké slovenské slová?

Slovenčinu som nepoužíval už roky, ale určite by som si ešte pamätal význam niektorých slov. Hoci sme od malička vyrastali ako Američania, rodičia z nás vychovali katolíkov, ktorí sú hrdí na svoj slovenský pôvod.

Chodili ste do kostola na slovenské omše?

Slovenské neboli. V mestečku Youngwood, kde som sa narodil, žilo asi osem slovenských rodín. Okrem nich aj Srbi, Bulhari - všetko baníci, ťažko pracujúci ľudia.

Čo viete o Slovensku?

Viem, že keď odišla do Ameriky moja mama, Slovensko bolo ešte súčasťou Rakúsko-Uhorska. Až potom vzniklo Československo, ktoré sa, nie tak dávno, rozdelilo. Moje sestry i jeden brat Slovensko navštívili, viem, že tam žijú aj naši príbuzní, no netušim, kde presne. Mamka vždy hovorila o Slovensku ako o krásnej krajine, túžila sa tam raz vrátiť.

Navštívili ste Slovensko?

Nie, precestovali sme s manželkou Austráliu, Japonsko, ale v Európe sme boli iba raz - v Londýne. Zmieril som sa s tým, že rodnú zem mojej mamy už neuvidím. Mám vyše osemdesiat a manželku už na takú dlhú cestu nepresvedčím.

Otec pracoval ako baník, rodičia vychovávali jedenásť detí. Mali ste ťažké detstvo?

Vyrastali sme v zložitých časoch, v tridsiatych a štyridsiatych rokoch minulého storočia, keď nezamestnanosť dosahovala dvadsaťpäť percent a zohnať prácu nebolo jednoduché. Ale prežili sme. Na detstvo však spomínam rád. Nemyslím si, že bolo ťažké. Veľ-

mi skoro sme sa naučili tímovú prácu. Každý pomáhal v dome alebo v záhrade. Jeden druhého sme mali radi a navzájom sa podporovali.

Prvú profesionálnu zmluvu ste podpísali v roku 1949 s tímom amerického futbalu Chicago Bears na 6 600 dolárov ročne. To vraj v tých časoch nebol príliš lukratívny kontrakt.

Na tú dobu, krátko po druhej svetovej vojne, to bol celkom dobrý džob. Šesťtisíc šesťsto dolárov bolo viac než priemerná mzda. Kúpil som si novučíčky Chevrolet, manželke venoval diamant, zaplatil som dane a ešte stále mi zvýšilo tritisíc dolárov. Nežil som si zle. Teraz sú hráči milionári. My sme hrali futbal z lásky a pre zábavu. Nevravím, že dnes tí chlapci nemajú futbal radi, ale už je to viac biznis ako šport.

O majiteľovi Chicago Bears Georgovi Halasovi ste sa kedysi vyjadrili, že veľmi šetril a nechcel vám kúpiť ani topánky...

Každý hráč si musel zaobstarat topánky sám. Ja som však potreboval ako „kicker“, hráč ktorý kope do lopty, špeciálnu obuv. Nikdy mi takú nekúpil, nikdy som ju nemal. Ale Georga Halasa som mal rád. Dával do amerického futbalu dosť peňazí v časoch, keď to nebol ešte taký výnosný obchod. Myslím si, že bol pôvodom Čech. Dokonca aj hovoril po česky. Nikdy som ho síce nepočul rozprávať týmto jazykom, ale myslím si, že češtinu ovládal.

Aký najvyšší plat ste mali v kariére?

V poslednej sezóne som bral 100-tisíc dolárov. Vidíte, za dvadsaťšesť sezón som sa vyšplhal zo 6 600 na 100-tisíc dolárov (so smiechom).

George Blanda sa slovenským rodičom narodil 17. septembra 1927 v malom mestečku Youngwood, v štáte Pensylvánia. Bol profesionálnym hráčom amerického futbalu. V AFL (Americká futbalová liga) a NFL (Národná futbalová liga) pôsobil 26 sezón v kluboch Chicago Bears, Baltimore Colts, Houston Oilers a Oakland Raiders. Odohral 340 zápasov. V roku 1961 ho vymenovali za hráča roka AFL. V roku 1981 ho uviedli do Siene slávy amerického futbalu. Magazín Sporting News ho zaradil do Top 100 najlepších hráčov všetkých čias. V súčasnosti žije striedavo v Oak Brook pri Chicagu a v La Quinta v Kalifornii. Je ženatý a má dve deti.

Popri kariére profesionálneho hráča amerického futbalu ste mali aj vedľajšie zamestnanie. Čo ste robili?

Pracoval som pre automobilku, predával som dodávky. Obchádzal som veľké firmy aj obyčajných ľudí a ponúkal som im vozidlá. Nakrútil som pre spoločnosť Dodge aj televíznu reklamu. Takto som pracoval až do roku 1972. V minulosti bolo úplne bežné, že futbalisti mali sezónne zamestnanie, šesť mesiacov v roku ste mohli robiť čokoľvek. A bolo sa treba pripraviť aj na obdobie po športovej kariére, veľa hráčov popri futbale študovalo právo alebo medicínu.

Hrali ste na vrcholnej úrovni takmer do päťdesiatky. Ako ste sa udržiavali v kondícii?

Po desiatich rokoch, ktoré som odohral za Bears, som sa začal venovať džogingu. Hral som hádzanú, raketbal a golf, ktorý hrám dodnes. Fyzicky som bol na tom dobre.

Neuťahovali si z vás súperia alebo spoluhráči pre váš vysoký vek?

Nie, nie, nie. V Oaklande som mal aj o dvadsaťdvadsaťpäť rokov mladších spoluhráčov, ale mal som rešpekt. Dosť som chlapcom pomáhal, snažil sa im odovzdať skúsenosti, aj preto som tak dlho vydržal.

Päť mesiacov v roku trávite v Kalifornii, sedem neďaleko Chicaga. Sledujete NHL a mužstvo Blackhawks?

So Stanom Mikitom, ktorý sa prisťahoval do Kanady zo Slovenska, sme dobrí priatelia. Poznám aj ďalších Slovákov. Chucka Bednarika, bývalého výborného hráča amerického futbalu. S ním sme si užili veľa zábavy počas aktívnej kariéry a občas sa aj teraz stretáme.

Ako trávite bežný deň?

Najčastejšie v country klube pri Chicagu alebo v Kalifornii. Hrám golf a karty, samozrejme o peniaze. Na kartách sme vyrastali. S mamou a otcom sme pravidelne hrali.

Boris Vanya

Svetové združenie Slovákov v zahraničí usporiadalo po troch rokoch svoje Valné zhromaždenie. Konalo sa 31. októbra a 1. novembra v City hoteli v Bratislave. Jeho delegáti bilancovali výsledky strešnej organizácie slovenského sveta od predchádzajúceho snemovania v roku 2006 a rozhodovali o plánoch do roku 2009, ako aj o obsadení funkcií v združení. Na čele asociácie, združujúcej stovku najväčších a najvýznamnejších spolkov a inštitúcií z 23 krajín, valné zhromaždenie potvrdilo doterajšieho predsedu Vladimíra Skalského. Po svojom znovuzvolení povedal, že sa chce sústrediť na lepšiu komunikáciu s členskou základňou, projekty prijímania televízneho a rozhlasového vysielania do zahraničia, spružnenie volebného zákona vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí, ako aj projekty na európskej úrovni vrátane zriadenia Agentúry pre Európanov vo svete.

LUBOMÍR FELDEK A JEHO BÁSEŇ „SLOVÁK NA MESIACI“

Bilancovanie a plány 2006-2009-2012

Viliam Bystrický

Valné zhromaždenie pozdravil po básni Ľubomíra Feldeka „Slovák na Mesiaci“ o slovensko-americkom astronautovi Eugenovi Cernanovi a piesňach z Dolnej zeme v podaní Kataríny Királyovej z Maďarska celý rad čestných hostí na čele s podpredsedom vlády Dušanom Čaplovičom, riaditeľom Kancelárie prezidenta republiky Milanom Čičom, ktorý predniesol

pozdrav prezidenta, oboma podpredsedami Zahraničného výboru Národnej rady SR Zdenkou Kramplovou a Jozefom M. Rydlom, či štátnym tajomníkom Ministerstva kultúry SR Augustínom Jozefom Langom. Nechýbali zástupcovia ďalších rezortov, cirkví, Mati-

ce slovenskej. Ani exponovaný termín dvoch významných cirkevných sviatkov cez jeden víkend nespôsobil zníženie protokolárnej úrovne podujatia. Podpredseda vlády SR pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny Dušan Čaplovič delegátov ubezpečil o tom, že vláda SR bude pod-

PRÍCHOD PODPREDESEDU VLÁDY DUŠANA ČAPLOVIČA

SVIEČKA ZA TÝCH, ČO UŽ NIE SÚ MEDZI NAMI
- IVAN MIROSLAV AMBRÚŠ A VLADIMÍR SKALSKÝ

SNIMKY NA TEJTO STRANĚ: KAMILA KYTKOVÁ

QQQQQQQQQQQQQQQQQQQQ

www.wwwwwwwwwwwwwwwwwwwwww

porovať združenia Slovákov v zahraničí prostredníctvom grantového systému, pretože ho považuje za najtransparentnejší spôsob podpory aktivít, ktoré vo vzťahu k týmto združeniam uprednostňuje. Vysoká, dokonca rekordná, bola aj účasť členských organizácií Svetového združenia Slovákov v zahraničí.

Séria správ rôznych orgánov združenia dokumentovala, čo sa SZSZ za tri roky podarilo. Okrem iného výrazne rozšíriť členskú základňu a reprezentatívnosť združenia - o vyše tridsať členských organizácií. SZSZ zriadilo profesionálny sekretariát so sídlom v samom centre Bratislavy, v budove Národného osvetového centra na námestí SNP. Vzniklo aj čestné grémium SZSZ ako výkladná skriňa slovenského sveta, v ktorom zasadli najúspešnejšie slovenské osobnosti. Podarilo sa presadiť významné navýšenie podpory Slovákov v zahraničí zo strany Slovenskej republiky - na viac

než štvornásobok. Podieľali sme sa na vzniku prvej strednodobej koncepcie štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015. Vznikli antológie slovenskej poézie a prózy v zahraničí, v projekte mapovania umenia slovenského sveta sa pokračuje. Združenie usporadúva aj Dni slovenského zahraničia v rôznych krajinách, naposledy s veľkým úspechom v Maďarsku, za účasti predsedníčky Parlamentu Maďarskej republiky, maďarského premiéra a slovenského vicepremiéra. Organizácia aktívnejšie pracuje v organizácii Európania vo svete - predseda SZSZ Vladimír Skalský sa stal aj jej viceprezidentom ako prvý zástupca nových krajín EÚ.

Valné zhromaždenie zvolilo tiež generálnu radu SZSZ ako širšie vedenie, generálna rada následne výkonný výbor ako užší riadiaci orgán. Prvým podpredsedom sa stal Pavel Hlásnik z Rumunska, druhým podpred-

sedom Ján Holý z USA, ktorý je súčasne regionálnym tajomníkom pre zámorie. Generálnym tajomníkom sa stal Ján Fuzik z Maďarska, regionálnym tajomníkom pre západnú Európu Dušan Daučík zo Švédska, tajomníčkou pre strednú, východnú a juhovýchodnú Európu Svetlana Zolňanová zo Srbska, členom výkonného výboru SZSZ, zodpovedným za prípravu novelizácie stanov je Peter Lipták z Česka a hospodárskou Anna Ištvánová z Maďarska. V Generálnej rade zasadol za Česko ešte Vlastimil Fabišik. Revíziu a zmiarovaciu komisiu povedie po novom Branislav Slivka zo Srbska, za Česko bol do nej zvolený Štefan Medzihradský. Odborné pracovné komisie bude následne konštituovať výkonný výbor.

Aj zo štruktúry riadiacich orgánov je zrejmé, čo povedal staronový predseda vo svojom prejave, teda že SZSZ chce priblížiť svoju činnosť k členom - aj

PODUJATIE BOLO OSTRO SLEDOVANÉ MÉDIAMI - PREDSEDA POSKYTUJE ROZHOVOR STV

QQQQQQQQQQQQ

PREDSIEDNIČKA ÚRADU PRE SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V ZAHRANIČÍ VILMA PRÍVAROVÁ

prostredníctvom novozriadenej pozície regionálnych tajomníkov. V legislatívnej oblasti je pre SZSZ v najbližšom čase prioritou sprážnenie volebného zákona. Ten umožňuje voliť Slovákom žijúcim vo svete, no podľa Skalského je súčasný proces odvolenia spoza hraníc príliš komplikovaný, navyše je tam takáto možnosť málo spropagovaná. „Máme snahu, aby sa volebný zákon modernizoval, napokon aj v záujme občanov, ktorí žijú na Slovensku,“ povedal s tým, že v prvej fáze by sa malo umožniť voliť na zastupiteľských úradoch, ale aj tým, ktorí prídu domov na Slovensko. Korešpondenčný spôsob voľby by sa mal podľa neho výrazne zjednodušiť a v dlhodobejšom výhlade by sa mala umožniť voľba prostredníctvom internetu. „Vytvorilo by to úplne nový komfort pre všetkých občanov SR,“ uviedol Skalský s tým, že by sa to odrazilo na vyššej participácii vo voľbách. Za hranicami SR totiž žijú až dva milióny Slovákov, teda prakticky tretina národa, hoci samozrejme iba časť z nich má slovenské občianstvo teda volebné právo.

Nevyhnutné je volebnú legislatívu zjednotiť - SZSZ považuje za zmätočné, že zo zahraničia možno voliť v parlamentných voľbách, nie však prezidentských. Združenie chce dosiahnuť zmeny aj na úrovni EÚ - napokon, najbližšie valné zhromaždenie organizácie Európania vo svete sa uskutoční na pozvanie predsedu SZSZ v Bratislave. Jeho hlavnou témou bude snaha o zriadenie Agentúry pre Európanov vo svete v rámci pôsobnosti Európskej komisie. No a dlhodobým zámerom, ku ktorému sme teraz bližšie než kedykoľvek predtým, je vysielanie Slovenskej televízie pre Slovákov v zahraničí. Ale napokon aj o nich smerom dovnútra. „Ide najmä o projekt dodávky dotovaných prijímačov pre individuálny príjem pre jednotlivých Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorí o to prejavia záujem,“ konkretizoval Vladimír Skalský s tým, že sa na tom dohodli s Ministerstvom kultúry SR. Ako doplnil, týmto spôsobom sa vyhnú problémom v súvislosti s autorskými právami, ktoré v minulosti komplikovali takéto riešenie.

Súčasťou valného zhromaždenia bola aj ekumenická bohoslužba v blízkom Kostole sv. Vincenta de Paul. Jej súčasťou bolo aj zapálenie sviečky za tých, ktorí už nemohli byť s nami. S predsedom SZSZ sa na ňom symbolicky zúčastnili Edita Manáková, vdova po dlhoročnom predsedovi Spolku francúzsko-slovenského priateľstva Františkovi Manákoví, a Ivan Miroslav Ambruš, najbližší priateľ zosnulého básnika, prekladateľa a organizátora z Rumunska, Ondreja Štefanka.

V záverečnom uznesení sa okrem iného uvádza, že Valné zhromaždenie SZSZ oceňuje podporu vlády Slovenskej republiky a spoluprácu s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí, menovite prijatie Konceptie štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015. Uznesenie podčiarkuje už zmienené priority i niektoré ďalšie ciele a vyzdvihuje aj spoluprácu s organizáciou Európania vo svete a hlási sa k Štokholmským odporúčaniam tejto organizácie, vrátane vytvorenia Agentúry pre Európanov vo svete.

PAVEL HLÁSZNIK, VLADIMÍR SKALSKÝ, JÁN HOLÝ, NINA HOLÁ, PETER LIPTÁK

Pamätná tabuľa Alexandra Dubčeka

V predvečer dvadsiateho výročia 17. novembra odhalili na budove bývalého Federálneho zhromaždenia v Prahe pamätnú tabuľu, ktorá pripomína pôsobenie Alexandra Dubčeka ako predsedu česko-slovenského parlamentu v rokoch 1989-92. Autorom tabule s dvojjazyčným, česko-slovenským nápisom na budove, ktorú nedávno prevzalo do užívania Národné múzeum, je slovenský sochár Teodor Baník. Slávnostné odhalenie sa uskutočnilo niekoľko chvíľ pred otvorením výstavy s názvom „Za slobodu! Be free!“ a zúčastnili sa na ňom vysokí ústavní činitelia oboch krajín: predseda Národnej rady SR Pavol Paška a jeho dvaja českí partneri zo Senátu a Poslaneckej snemovne, Přemysl Sobotka a Miloš Václavík, ako aj ministri kultúry SR a ČR, Marek Mad'arič a Václav Riedlbauch.

Hlavným organizátorom zriadenia tabule bola Masarykova dělnická akademie, avšak prapôvodnými iniciátormi boli pražskí Slováci, najmä predseda Obce Slovákov v ČR Peter Lipták. Mimoriadnu zásluhu na tom, že sa tabuľa po rokoch úsilia umiestnila, majú veľvyslanec SR v ČR Peter Brňo, riaditeľ Slovenského inštitútu v Prahe Vlado Valovič a pochopiteľne i Národné múzeum a jeho riaditeľ Michal Lukeš. V prejavoch pri odhalení pamätnej tabule zaznelo, že Dubček bol nádejou pre oba národy nielen v roku 1968, ale aj po Novembri 1989. „Dubček bol a zostane našim spoločným symbolom. A je dobre, že aj po rokoch od rozdelenia federácie stále hľadáme, ale hlavne nachádzame veľa toho, čo nás spája. A Alexander Dubček nesporné bol symbolom aj pre Slovákov, aj pre Čechov,“ zdôraznil v prejave predseda NR SR Pavol Paška.

Podľa ministra kultúry SR o Dubčekovi platí - naprieč prítomnosti i kritickej diskusie o jeho činoch

-, že bol nielen symbolom, ale aj človekom, ktorý prispieval k uvoľňovaniu pomerov. „Viem si predstaviť, že možno keby bol niekto iný na čele komunistckej strany, tak by k takejto obrode nedošlo. Možno aj preto bol pre bývalý režim taký nebezpečný, že ho na 20 rokov izolovali. Takže diskutujme o Alexandrovi Dubčekovi, ale nikdy mu už asi nezoberieme to, že pre ľudí v 1968 bol obrovským symbolom nádeje, a nepochybne zohral svoju úlohu aj po roku 1989. Znovu sa s ním spájali určité nádeje, predsa reprezentoval aj taký ľudský prístup vrcholného politika k veciam verejným, k obyčajným ľuďom, ale aj k riešeniu situácie,“ uviedol Marek Mad'arič.

(vs)

Štefan Osuský v Prahe

Metropola Českej republiky vzdala 12. novembra hold výnimočnej slovenskej osobnosti - diplomatovi Štefanovi Osuskému, spolutorcovi Česko-Slovenska i Spoločnosti národov. Od narodenia tohto Slováka, ktorý podpísal Trianonskú mierovú zmluvu, uplynulo 120 rokov. Slovenská národná knižnica v Martine a Múzeum diplomacie v Bratislave pripravili medzinárodný výstavný projekt, ktorý približuje život a odkaz Štefana Osuského.

Vo štvrtok 12. novembra 2009 bola táto výstava slávnostnou vernisážou otvorená v Modrej sále Slovenského inštitútu v Prahe. Autorom výstavy je Dr. Miroslav Musil z Diplomatického múzea MZV SR. O osobnosti Štefana Osuského zasvätené prehovoril na vernisáži aj námestník generálneho riaditeľstva Slovenskej národnej knižnice v Martine Peter Cabada.

JUDr. Štefan Osuský sa narodil v roku 1889 v Brezovej pod Bradlom a zpmreô v roku 1973 v Herndone v USA. Radí sa medzi zakladateľov Spoločnosti národov, predchodkyne OSN, mnoho rokov pracoval ako predseda jej Kontrolnej komisie. Zohral kľúčovú úlohu pri zrode a podpise Trianonskej dohody a Malej dohody. Mimoriadne dôležité bolo jeho pôsobenie v zahraničnom odboji za prvej svetovej vojny po boku Štefánika a Beneša, neskôr aj počas druhej svetovej vojny, avšak po sporoch s Benešom sa v roku 1943 stiahol do ústrania.

(vs)

Diashow turné Slovensko

Mimoriadne „Diashow turné Slovensko“ usporiadal český cestovateľ a fotograf v spolupráci či za podpory viacerých inštitúcií. Nechýba medzi nimi ani Slovensko-český klub. Postupne v štyr-nástich mestách Českej republiky sa rozhodol predstaviť svoj strhujúci dvaapohodinový celovečerný program obrazu a autentickej hudby, vyrobený na báze novej digitálnej technológie. Od 4. novembra do 15. decembra sa program predstavil v Jihlave, Ústí nad Labem, Českých Budějoviciach, Mladej Boleslavi, Pardubiciach, Prahe, Olomouci, Brne, Jablonci nad Nisou, Lito-měřiciach, Chrudimi, Táboře a Tepliciach, vo viacerých mestách i dvakrát. Turné končí 28. januára predstavením v Západočeskom múzeu v Plzni, ktoré začína o 18:00. Budúci rok sa však plánujú aj ďalšie predstavenia tohto neúnavného cestovateľa, umelca a organizátora.

(vs)

Dvořákova súťaž

Ako každoročne, aj tento rok uprostred novembra prilákala Dvořákova medzinárodná spevácka súťaž desiatky sólových talentov, ktorí bojovali v piesňovej a opernej oblasti o svoje prvenstvo. Karlovarské stretnutie mladých záujemcov sa neustále rozširuje.

Zatiaľ čo doteraz toto stretnutie vyhľadávali, okrem slovanských a východoeurópskych kandidátov, jednotlivci z Európy, Ameriky a Kanady, obsadenie sa v súčasnosti prenieslo ďalej na východ. Odtiaľ poznávame nových operných adeptov, ktorým bolo doteraz klasické umenie väčšinou vzdialené alebo úplne cudzie. Preto muselo koncertné publikum na prehliadke víťazných sólistov, ktoré sa konalo v Mestskom divadle, odlišne prijímať výkony neznámych súťažných adeptov.

Prioritu v podaní sólovej piesňovej tvorby si udržali Európania. Na prvom a druhom mieste sa umiestnili slovenskí interpreti Hana Friedová a Juraj Holly, ktorý k tomu získal ešte ocenenie v kategórii Junior. V opernej oblasti suverénne zvíťazila Čiňanka Yuan-Ming Song, ktorá bola zároveň ocenená titulom absolútny

vítaz súťaže. V tejto oblasti si cenu za druhé a tretie miesto odniesli české interpretky Lucie Silkenová a Michaela Kapustová. Pestrá zmes úspešných sólistov a sólistiek zaručuje, že aj v budúcnosti Dvořákova medzinárodná súťaž, pod vedením Petra Dvorského, súčasného riaditeľa Košickej opery, a bratislavskej pedagogyčky Magdalény Blahušiakovej bude rásť vo svojich úspechoch.

(jv)

Európa podľa Lisabonu

SILVKA, ARCHIV

Konečne má Európska únia, zatiaľ aspoň formálne, všetky náležitosti, ktoré by podľa Lisabonskej dohody vlád jej členských štátov mať mala. Pri tej príležitosti si pripomeňme, že Lisabonská dohoda predstavuje v podstate nepatrne upravený text, predložený pred pár rokmi ako návrh akejsi Európskej ústavy, ale zamietnutý v referendách vo Francúzsku argumentmi ľavice a v Holandsku, kde sa proti predloženému textu naopak ozvali argumenty pravícové. Pohľadom z tejto perspektívy ide, po pravde povedané, o malý zázrak, že sa nakoniec vládam dvadsiatich siedmich členských štátov podarilo nájsť aký-taký spoločný menovateľ a dohodnúť sa na prijatí textu, ku ktorému asi všetky členské štáty Únie, skôr, či neskôr, budú mať nejaké výhrady.

Táto stručná úvaha nemá za cieľ vyčerpávajúcu politologickú analýzu, ide skôr o pár poukazov na okolnosti, ktoré sú viac-menej známe a v priebehu platnosti lisabonskej ústavnej neústavy budú s najväčšou pravdepodobnosťou ovplyvňovať nielen vzťahy medzi EÚ a, po anglicky povedané, „zvyškom sveta“, ale i vzťahy medzi jednotlivými členskými krajinami EÚ navzájom.

Každá dohoda medzi najmenej dvoma stranami je totiž nutne kompromisom; dohoda medzi dvadsiatimi siedmimi, ktoré sa všetky tvária, že sú suverénne a nezávislé, je asi kompromisom na úrovni veľkého zázraku. V diskusiách na uvedenú tému som počul argumenty a poukazy na situáciu v USA, kde pokojne vedľa seba, ba i spolu, žijú nielen veľké prístahovateľské skupiny občanov, pochádzajúcich z najrôznejších, nielen európskych, národností s pôvodnými americkými obyvateľmi, či s nedobrovoľnými „prístahovalcami“ afroamerickými. Proti takej idyllickej predstave spolunažívania možno nazhromaždiť celý rad námietok.

Zmienim ich aspoň pár: Kolonizácia je sociálny fenomén staršieho dáta a má za sebou dosť búrlivý priebeh a vývoj. Tá zdanlivá idyla je naopak relatívne dosť čerstvá a nejde o nijaký statický úkaz. Pokiaľ sa nechceme vracieť do historicky veľmi vzdalenej minulosti, nemožno nevidieť, že kolonizátori do severnej Ameriky neprichádzali iba s cieľom dobý-

vať nové územia pre svoju vlasť, neraz skôr utekali zo svojej vlasti s cieľom spokojnejšieho života inde. Pritom niektorí, a možno mnohí, páchali krivdy na miestnych usadlíkoch, či na iných novoprišlých, v tom ale sotva možno - ešte dnes - vidieť mocenský, kolonizátorský, či nacionálny rys. Kolonizácia v tom, čo je dnes USA, sa prakticky skončila takzvanou bostonskou čajovou pártou, keď sa prístahovalci vzbúрили proti nadvláde anglickej koruny. Konečným výsledkom onej vzbury bol vznik Spojených štátov amerických a počiatok nového, amerického národa, ktorý je dnes zmesou prístahovalcov s pôvodnými obyvateľmi a s násilne privezenými otrokmi z Afriky. Niektoré vzťahy sa vyvíjali a menili pomaly a ťažko - Martin Luther-King žil v iných Spojených štátoch ako Barack Obama a o Amerike, ako je dnešná (a ani tá nie je dokonalá), sa mu iba snívalo.

Dnešní Američania v USA majú viac, či menej povedomie o svojom národnostnom pôvode a kultúre, sú ale americkí občania a v lepšom prípade aj vlastenci. Kto čítal, alebo počúval niektoré Obamove prejavy v nedávnej prezidentskej kampani iste chápe, čo mám na mysli. Spolupatričnosť s mocnou, úspešnou Amerikou, poskytuje pocit sebavedomia aj tým slabším a slabým a stimuluje ich držať pospolu. To nie je to isté akože všetci rovnako cítia a rovnako pospolu držia, je to ale mocný trend.

EÚ, naopak, je spoločným projektom celého radu suverénnych (teda viac-menej zvrchovaných), ale v podstate slobodných štátov, neraz obývaných viacerými národmi s istou, vlastnou históriou a kultúrou. Nemajú jeden jasný, spoločný záujem, spoločná história ich skôr rozdeľuje než zjednocuje. Väčšina európskych štátov je národnostne zmiešaná, to je v krátkodobej perspektíve tiež skôr faktorom rozdeľujúcim. Dobré, susedské spolunažívanie je otázkou vzájomnej tolerancie a kompromisov - vo vnútri jednotlivých štátov a medzi nimi. To všetko si vyžaduje priestor a čas. Všetko to mali k dispozícii dnešní Američania; dnešní Európania sú na samom začiatku a ani nie je jasné, či naozaj všetci rovnako chcú byť „zjednotení“.

A tak je všetko v EÚ otázkou hľadania chúlolistvých kompromisov. Medzi novými a starými, bohatými a chudobnými, silnými a slabými, veľkými a malými, dominantnými a dominujúcimi, prímorskými a vnútrozemskými. Ide o citlivé otázky - Baskovia sa v Španielsku pokúšajú o čosi iné než Katalánci, Španieli by si asi všetko predstavovali inak. Francúzski Baskovia sú zjavne menej militantní než španielski. Gréci a Turci sa v NATO už vyše päťdesiat rokov znášajú, na Cypre už menej. Tak by sa dalo pokračovať...

Pri všetkých litániách, ktoré sa v poslednom čase zniesli na hlavu a plecica českého prezidenta, mám ja, ktorý som ho nikdy nevolil, publicisticky som s ním

prakticky vždy polemizoval, nutkanie vyjadriť sa na jeho obranu. Podotýkam, že mi ide o stanoviská Václava Klauza, nie o spôsoby, ktorými ich predostiera. Spôsoby má každý svoje, zodpovedá si za ne sám. Ale v stanovisku českého prezidenta k našim bývalým spoluobčanom nemeckej národnosti a požiadavkám, ktoré a ako voči nám vznášajú, jednoznačne cítim jeho snahu plniť si svoju prezidentskú a vlasteneckú - vlasteneckú, nie nacionalistickú - povinnosť, vyplývajúcu z jeho funkcie a zodpovednosti k spoluobčanom. Oni to väčšinou tiež tak vnímajú, preto má ich silnú podporu.

Takisto je zrejmé, že Václav Klaus nie je protivníkom českého členstva v EÚ, on si ale funkciu a formu EÚ predstavuje inak než francúzsky prezident, než nemecká kancelárka, ba aj než luxemburský predseda vlády. Za to si český prezident sotva zaslúži posmech či pohrdanie časti českých politikov a novinárov, ktorí sa poväčšine iba pridávajú k tým, čo sú najhlasnejší. Pripomeniem, že na bývalú britskú premiérku Thatcherovú sa dlhé roky znášala rovnaká kritika a pohrdanie pre jej odpor k britskému členstvu v spoločnej Európe. Dodnes má v tej veci za sebou podporu väčšiny britských voličov a možno aj vďaka za to, že pre svoju krajinu vymohla návrat veľkej časti príspevku do rozpočtu Európskeho spoločenstva.

Takže už iba pár slov. Dalo sa asi čakať, že sa európske vlády najskôr zhodnú na volbe dvoch neznámych osobností na dva, formálne najvyššie, posty. Rovnako ako tretieho, predsedu Európskej komisie, budú môcť predstavitelia najvplyvnejších členských štátov - Nemecka, Francúzska či Spojeného kráľovstva dirigovať. Oni, spolu s Talianskom a Španielskom, vždy za príspevia niektorých menších krajín, budú o väčšine problémov rozhodovať. Tie posty sú totiž najvyššie iba formálne, ich nositelia budú sotva o niečom rozhodovať, podobne ako nerozhodovali Česi keď ,predsedali' únii.

Z českej tlače som sa takmer do samého rozhodnutia dozvedal o údajne najsilnejšom kandidátovi na „predsednícku-prezidentskú“ funkciu v Európe, bývalom britskom predsedovi vlády Tony Blairovi. Málokto si u nás všimol, že jeho kandidatúra je nemysliteľná - prijíma veľké čiastky peňazí pre svoje nadácie - verejné i súkromné, vykazované i nevykazované, zdaňované i nezdaňované z rôznych zverejňovaných i neverejných zdrojov, vykazuje i nevykazuje náklady, o akých by sa mu ako „europrezidentovi“ asi ani nesnívalo - to všetko sa dalo zistiť z viacerých nezávislých a serióznych britských prameňov. Česká tlač sa radšej vyžívala v členstve či nečlenstve našich, či zahraničných kandidátov v komunistickej strane, ich štúdiách v Moskve, či kontaktoch s KGB, všetko 20 rokov po páde komunizmu.

Český predseda úradnickej vlády sa za pár mesiacov v nepolitike stal najobľúbenejším nepolitickým politikom v Česku a asi sa v tom vedomí tak zorientoval vo svetovej politike, že po zvolení „europrezidenta“ van Rompuya a „euroministerky zahraničia“ Ashtonovej, skromne konštatoval, že ide o ľudí, ktorých „...dobře poznáme, sú to vynikající odborníci...“ Zavidím mu, medzinárodnou politikou sa zaoberám vyše 30 rokov a mne to akosi uniklo.

Edgón T. Lánský

Československá scéna

Tak je opäť za nami jeden príjemný zimný podvečer. Záverečná časť z cyklu „Čomu sa smejem ja“ patrila herečke slovenského pôvodu, pôsobiacej v Prahe, Daniele Bakerovej, ktorú svojimi originálnymi pesničkami a mužným spevom sprevádzal hudobný bard, rusista a najmä veľký priaznivec Slovensko-českého klubu i ČeskoSlovenskej scény Jirka Klapka. A večer to bol bez prehánania vydarený - možno aj preto, že trochu už i vianočný a koncoročný. Do útulného a nám priaznivo nakloneného Bistra Alex prišli hlavne naši spolupracovníci a priatelia. Ved' rok sa už naozaj nachýlil a bolo treba sa vidieť'...

Znovu sme sa smiali... i spievali

A žiadny z protagonistov nesklamal. Počínajúc Alexom, majiteľom bistra, ktorý nám opäť na hoboji krásne zahral slovenskú ľudovú pesničku „Kopala studienku“ (naši čitatelia, diváci, ale aj iní, veci znali ľudia vedia, že na jej základe sa zrodila práve slovenská hymna). Inováciou však bolo, že návštevníci akcie dostali text celej pesničky pekne vytlačený na papieri, a tak sme ju všetci precítene a s nadšením zaspievali.

Danka Bakerová nám predstavila svojich obľúbených spisovateľov, na dielkach ktorých sa dokáže naozaj pobaviť - v prvom rade Raymonda Chandlera a jeho predstaviteľa drsnej detektívnej školy Philipa Marlowa. Od Lea Rostena nám zasa prečítala úryvok z obľúbenej a populárnej knihy „Pan Kaplan má třídu rád“. Hovorili sme však aj o tom, čomu sa Daniela Bakerová smeje počas filmovania - mala totiž veľmi čerstvé zážitky z ostatného svojho nakrúcania, a to konkrétne vo filme veľkého českého mága, vizionára a animátora Jana Švankmajera „Přežít svůj život“. Poponáhľali sme sa jej pripomenúť aj

nezabudnuteľnú úlohu vo filme „Vrchní, prchní“. Ved' sa iste všetci pamätáte: „Světla svítí, stěrače stírají...“ Áno, túto už okrídlenú vetu v ňom hovorí práve Daniela. Takže nebola núdza ani o veselé príbehy zo života herečky, tak pracovného, ako aj súkromného.

Daniela Bakerová má okrem charakteristického sýteho hlasu a plného smiechu tiež absolútny sluch, čo sa zistilo už v jej útlom detstve (preto vyštudovala na bratislavskom konzervatóriu klavír, kompozíciu a dirigovanie, i keď neskôr dala prednosť štúdiu herectva na brnenskej JAMU). O to sme to mali ťažšie my, ktorí sme počas celovečerného spevu pri gitare Jirku Klapku sedeli blízko nej. V talianskej kaviarni sme napriek tomu prespievali pestrú paletu slovenských, českých, ruských a iných pesničiek. A vynikajúca nefalšovaná slovenská kapustnica našej kolegyňky Evky Svorovej bola naozaj kulinárskou bodkou za večerom, v ktorom hrala hlavnú úlohu dobrá atmosféra a uvoľňujúci smiech - dnes už pomerne úzkoprofiloví herci....

Nad'a Vokušová

V systéme volieb sú tými najviac v pozadí. Väčšej pozornosti sa tešia parlamentné, prezidentské, ale aj komunálne voľby. Predsa sú však aj regionálne voľby čím ďalej tým dôležitejšie, lebo na úrovni krajov, teda vyšších územných celkov (VÚC) sa rozhoduje o stále väčšom množstve otázok i objeme financií. Navyše tieto voľby sú aj lakmusovým papierikom pred budúročnými „veľkými“ voľbami, v ktorých budú občania Slovenska vyberať poslancov Národnej rady SR. Čo teda priniesli regionálne voľby, ktorých prvé kolo sa konalo 14. a druhé 18. novembra? Aké subjekty uspeli v zastupiteľstvách a kto sú noví predsedovia VÚC, teda župani?

Sedem ružových a jeden modrý župan

Ak by sme chceli byť struční a vtipní zároveň, mohli by sme povedať, že v šatníku je po novembri sedem ružových a jeden modrý župan. Ako každé zjednodušenie však toto skóre 7:1 nie je celkom presné.

Už v prvom kole uspeli štyria staronoví kandidáti. Samosprávne kraje aj ďalšie štyri roky povedú Tibor Mikuš (Trnava, získal 52,99 %), Milan Belica (Nitra, 60,27 %), Zdenko Trebuľa (Košice, 60,25 %) a Juraj Blanár (Žilina, 63,20 %). Prvý kandidoval ako

županov, ale aj vo voľbách do zastupiteľstiev. Pre tretej vládný subjekt, Slovenskú národnú stranu, to môže byť vážna výstraha.

Toto spojenectvo Smeru a HZDS bodovalo aj v druhom kole. Pavol Sedláček (Trenčín) kandidoval za LS-HZDS, Smer-SD a SNS a porazil exministra obrany v Dzurindovej vláde Martina Fedora (SDKÚ-DS, KDH, SaS a OKS), hlasovalo za neho 59,08 percenta ľudí. Vladimír Maňka (Banská Bystrica) za Smer-SD a LS-

Smeru sa podarilo ovládnuť aj zastupiteľstvá v jednotlivých krajoch - ich poslanci budú rozhodovať v šiestich župách, v štyroch z toho kandidovali v dvojkoalícii s LS-HZDS, v nitrianskej župe v širokej ľavo-pravej „slovenskej koalícii“, iba v Košickom samosprávnom kraji samostatne. Pravica ovládla parlamenty bratislavskej a trnavskej župy. Najbližšie štyri roky budú v piatich z nich vládnuť aj s koalíčným partnerom LS-HZDS. Premiér Robert Fico zdôraznil, že Smer má o sto percent viac poslancov ako po voľbách pred štyrmi rokmi. „Posilnili sme si postavenie v každom jednom kraji.“

Zaujímavosťou je, že najúspešnejšou neparlamentnou politickou stranou sa podľa zisku poslaneckých mandátov v regionálnych voľbách stalo Hnutie za demokraciu (HZD), zakladané kedysi prezidentom Ivanom Gašparovičom. To získalo vo voľbách 14. novembra šesť poslancov. Po jednom v Žilinskom, Prešovskom, Banskobystrickom a Košickom kraji a dvoch poslancov má strana v Trnavskom kraji. HZDS má však o trochu poslancov menej ako v minulom volebnom období. Martináčkovej Slobodné fórum v regionálnych voľbách získalo päť mandátov, čo je viac ako v minulom volebnom období. Novozaložená

strana Bélu Bugára Most-Híd obsadila miesta dvoch poslancov regionálnych zastupiteľstiev a výrazne tak prehrala so Stranou maďarskej koalície. Sloboda a solidarita Richarda Sulíka má v krajských zastupiteľstvách jedného poslanca.

Volby sprevádzala nízka účasť, k urnám prišlo v prvom kole 22,9 percenta voličov, v druhom dokonca len 18,39 percenta. Najmenší záujem o voľby bol v Trenčianskom kraji, kde prišlo hlasovať menej ako 16 percent ľudí, zaujal voličov súboj o župana v Bratislave, kde účasť tesne presiahla pätinu. Najvyššia účasť bola v obci Brezovec, okres Snina (82,5 %) - zo 40 oprávnených voličov svoje právo hlasovať využilo 33. Najmenší záujem o druhé kolo krajských volieb

nezávislý s podporou Smeru-SD, SNS, HZD a Strany zelených Slovenska. Druhý úspech v zmiešanom slovensko-maďarskom regióne za takzvanú „slovenskú koalíciu“ Smer-SD, SDKÚ-DS, KDH, tento župan je teda skôr ružovo-modrý. Zdenko Trebuľa za veľmi početnú koalíciu Smer-SD, SMK, LS-HZDS, Slobodné fórum, Most-Híd, LIGA-OLS, Strana občianskej solidarity, HZD a Juraj Blanár za spojenectvo Smer-SD, SNS, LS-HZDS, HZD, Strana zelených a Slobodné fórum.

Jadrom koalícii bolo spojenie najmä spojenie dvoch vládných strán, Smeru - Sociálnej demokracie Roberta Fica a Ľudovej strany - Hnutia za demokratické Slovensko Vladimíra Mečiara. A to nielen pri voľbách

HZDS získal 53,71 % hlasov a porazil tak Jozefa Mikuša (SDKÚ-DS, KDH, SaS, OKS a KDS). V Prešovskom samosprávnom kraji obhájil post Peter Chudík (Smer-SD, LS-HZDS, HZD, SZS), keď predstihol Jána Hudackého (KDH, SDKÚ-DS, SaS) pomerom 54,06 k 45,94 percenta. Len v Bratislavskom samosprávnom kraji uspela opozícia. Pavol Frešo za koalíciu SDKÚ-DS Mikuláša Dzurindu, KDH Jána Figela, Strany maďarskej koalície Pála Csákyho, Občianskej konzervatívnej strany Petra Zajaca a strany Sloboda a Solidarita Richarda Sulíka porazil v druhom kole so ziskom 60,50 % dovtedajšieho župana Vladimíra Bajana, ktorý kandidoval za koalíciu Smer-SD, LS-HZDS, HZD a Strany zelených Slovenska.

prejavili voliči vo Vieske nad Blhom, okres Rimavská Sobota (3,4 %) - zo 117 zapísaných voličov prišli voliť len štyria. Slovákov do volebných miestností neprilákalo ani to, že samosprávne kraje ročne hospodária asi s miliardou eur (30 miliárd Sk) a majú kompetencie v oblasti škôl, nemocníc či ciest.

Najmä v Prešovskom kraji bolo otázkou druhého kola volieb nielen meno nového predsedu krajskej samosprávy, ale aj to, či sa opäť zopakujú podozrenia z kupovania hlasov rómskych voličov. Kandidáti však už k masívnemu nakupovaniu týchto hlasov prostredníctvom priekupníkov a územníkov podľa zistení volebných komisii a médií nesiahli.

Vladimír Skalský

Režisér Miro Remo nedávno bodoval na 16. ročníku medzinárodného filmového festivalu Etiuda&Anima v polskom Krakove. S niekoľkonásobne oceneným dokumentom „Arsy-Versy“ (2009) sa umiestnil na tretom mieste, získal tak Bronzového Dinosauria. Na konte má za úspešnú snímku okrem iného Zvláštnu cenu poroty z festivalu krátkych filmov vo švédskej Uppsale alebo cenu portálu kinema.sk z prehliadky študentských filmov Áčko v Bratislave, na prehliadke v Sheffielde mu udelili Wallflower Press Student Doc Award pre najlepší študentský dokument.

Musí prísť vlna, čo to tu zmetie

Film je životným príbehom matky a jej syna Luboša, ktorý otočil svet hore nohami. Luboš unikol zo sveta ľudí, aby žil v čo najväčšej symbióze s prírodou, odletel na planétu, kde žijú len motýle - inteligentné bytosti. Svoju životnú energiu koncentrovanú s neuveriteľnou dávkou empatie vtesnáva do jeho amatérskej fotografickej a filmovej tvorby. Vrcholom jeho prírodnej fascinácie je jedinečný výskum netopierov. V komunikácii s fascinujúcim tvorom, otočeným dolu hlavou, sa pokúša o maximálne porozumenie medzi človekom a zvieratom. Oporou v jeho bádaniach, ale i životnou oporou mu vždy bola jeho mama. Tá má však dnes cez 70 rokov, a tak sa prirodzene obáva o budúcnosť svojho syna. „Čo s tým dekom ďalej bude?“ vraví. Ľudia, ktorí ho „poznali“, si mysleli, že je blázon, ale len dovtedy, kým nevideli film „Arsy-Versy“. Teraz sú z toho oni blázni!

Film tiež premietnu na 6. ročníku medzinárodného festivalu dokumentárnych filmov Play-Doc. Ako tvorcovia informovali, snímka sa predstaví v súťažnej sekcii krátkych dokumentárnych filmov. Festival sa bude konať od 17. do 21. marca 2010 v španielskom meste Tui.

Miro, pre úspechy chodíš do zahraničia.

Čím to je?

Asi sa podarilo niečo, čo nebýva zvykom. Teraz sa už dá povedať, že sa darí. „Arsy-Versy“ je autorským portrétom syna a matky so zaujímavým presahom. Na jednej strane komédia v podobe špecifického humoru bádatela, na strane druhej vážna vec - konfrontácia slobodného uvažovania s celospoločenským fenomé-

nom neustáleho budovania kapitalizmu - ľudia len pracujú, mám pocit. Nikto akoby sa neobzeral za seba, čo tu po ňom zostane. S týmito sa možno ľudia skonfrontujú, keď uvidia tento film. To robí film zaujímavým.

Pripravuješ film „Comeback“ o väzňoch z Ilavy. Hudbu bude robiť David Kollar. Prečo David? Chceš preraziť s novými ľuďmi?

S Davidom Kollarom ma zoznámil Maroš Hečko v Prešove práve počas akcie, kde bol predstavený aj film „Arsy-Versy“. Oslovil ma v prvom rade jeho pohľad na obyčajné veci, dôvtip a chuť do práce. Po pár pivách som vedel, že sa s týmto človekom dá spolupracovať, nech robí, čo robí, je to moja krv. To, že hrá na gitare potom prišlo vhod, pretože v base je amatérska kapela so zaujímavým gitaristom. Takže David Kollar je ako doma.

Kto má na starosti produkciu? Ako dlho sa bude nakrúcať a aký veľký je rozpočet na tento film?

O produkciu sa stará Barbara Hessová, film vzniká ako magisterský film VŠMU. Rozpočet nie je veľký, ambíciou je natočiť celovečerné kino za cca 10 000 eur. Ak to dobre dopadne a pôjde do kín, suma vzrastie niekoľkonásobne. Na to je však potrebné zohnať ďalšie prostriedky, ale aj na tom sa pracuje.

Čo si myslíš o filmoch, ktoré na Slovensku vznikli v posledných rokoch? Skús tiež zhodnotiť situáciu v slovenskom filmovom priemysle z tvojho uhla pohľadu.

Pravdu povediac, nemám veľmi dobrý pocit. Mrzí ma, že tu nie je film, reflektujúci mladých. Doku-

mentom sa darí pomerne dobre, ale stále sa dá ísť vyššie za kvalitou. Ako som už povedal, najviac chýba reflexia súčasnosti. Pritom ani posledných dvadsať rokov tu akoby nikto nezmapoval. Verím, že sme tá správna generácia.

Akú úroveň má slovenská filmová škola?

Sú katedry, ktoré majú dobrú úroveň a sú aj také, kde študenti po pár rokoch nadávajú. Ja nenadávam. Znova je to o ľuďoch. Kvalitných ľudí je na Slovensku v správnych pozíciách ako šafranu. Doba sa zmenila a mení sa, prudko, rýchlo a nie všetci dokážu pružne reagovať. Na obhajobu Katedry dokumentu musím povedať, že produkuje ľudí, ktorí svojimi filmami bodujú na európskych, ale i svetových festivaloch.

Dá sa užiť filmom?

Treba rozdeliť film na dve veci, na film a na televízne produkty. Film je umenie, televízia je obyčajná mašineria, kde nejde o nič iné, len o peniaze. Aby ľudia prišli a pozerali sa na tie reklamy. O tom, že u nás STV veľmi nefunguje, netreba hovoriť. Škoda, naši západní susedia v ČT to vedia. Ale to je zasa o ľuďoch na správnom mieste. Filmom sa užiť nedá, v televízii áno a pomerne dobre, keď je človek lojálny. Film a televízia sú dva totálne odlišné svety.

Aký ohlas (postoj médií, či filmárov) bol na tvoje filmy a získanie ôsmich cien na Slovensku?

Ohlas existuje len taký, aký si ho zariadiš. Nikoho (teraz mám na mysli ľudí aj redaktorov) nejaký krátky film v médiách nezaujímá. Písal som množstvo podnetov do televízií, do periodík. Rozhodujúca je sledovanosť, čítanosť, predajnosť, nie kvalita, a tak sa k tomu aj pristupuje. Propagácia je biznis a ja nie som biznismen.

Nielen David Kollar, ale aj ty žneš úspechy na medzinárodných fórach. Obaja ste rovnako starí. Žeby nastal zlom a začala sa presadzovať nová generácia umelcov na Slovensku, ktorej sa súčasne otvárajú dvere za hranicami našej krajiny?

Na to, aby prišiel zlom, musí prísť vlna, čo to tu zmetie, nie jednotlivci. Lastovičky mám ale rád. Dúfam, že sa čoskoro mladší od nás zmobilizujú a trocha sa to to rozhybe. Naši otcovia už nevedia ako ďalej.

Edo Kopček

Svedkovia, ktorí na vlastné oči videli testovanie protopoézie na zvieratách, konkrétne na ovci, ktorá pred prvým testovaním bola pôvodne baranom - pričom niektorí z prizeraúcich sa by neváhali na Jarryho velocipéd odprisahať, že vidia psa -, vám potvrdia, že kultúrne akcie, ktoré tohto roku pripravila pre svojich členov i nečlenov ČeskoSlovenská scéna, sa neboja posúvať hraničné kamene umenia aj do miest, kam sa iní neodvážia vrhnúť čo i len pohľad. Novembrová Druhá pražská medzinárodná paraliterárna konferencia v nabitom pražskom Unijazze, hneď za rohom Václavského námestia, ktorú niektorí neprajníci ohovárajú ako obyčajný Kabaret Para a Pata zdivočených kočovných tragédov, bola presne takýmto podujatím.

... o psovi radšej nehovoriac

Už ústredná téma parakonferencie - Virálna protopoézia a jej vplyv na kolektívne bezvedomie - signalizovala veľké myšlienkové turbulencie. Vidieť potom dunivé čelné strety napríklad českého paravedca InGr. Sašu Gr z pražského Ústavu literárneho mlženi a slovenského pražského nadslovakistu a forezného parahistorika docenta Smrallavého nad vsutku faustrollovským meracím prístrojom pri spomenutom nehumánnom testovaní proto- i prečopoézie na úbohom zvierati, bolo zážitkom, ktorý nepochybne ešte aj dnes budieva niektorých očitých svedkov zo sna. Prirátajte si k tomu doslova šrapnelovité paravedecké objavy a teórie, ktoré frkali z prednášaných (i spievaných a tancovaných!) referátov prítomných odborníkov na neodvodené myslenie a máte obraz totálneho scénického umenia bez hraníc v kocke i v kvádri odrazu. Fotografie z konferencie sú toho nemými, no viac než výrečnými svedkami.

ČeskoSlovenská scéna však tohto roku pripravila aj menej eruptívne pódiové performance a predstave-

nia. Začiatkom decembra sa v smíchovskej literárnej kaviarni Symbiosa konal posledný tohtoročný pravidelný piatkový **Večer primeraných depresíí** z rovnomeného cyklu, ktorý ČeskoSlovenská scéna od tohto roku dramaturgicky i organizačne pripravuje spoločne so Zorkou Šimůnkovou. Aj tentoraz sa na minipódium striedali amatérski slovenskí i českí autori, hudobníci a performer i v inšpiratívnom duchu maloformistických tradícií. Spoločná fotografia zachytáva predsedu ČS scény (pod umeleckým menom Gaco Novomesský) pri jeho hudobnom vstupe na minulých, novembrových Depkách spolu so Zorkou Šimůnkovou. Oblúbené každomesačné piatkové Depky majú svoje pevné miesto aj v dramaturgii ČS scény na budúci rok. Hneď v úvode roka by sa mali na scéne smíchovskej Symbiosy medzi sebou pobiť básnickí rivali v žánri slam poetry.

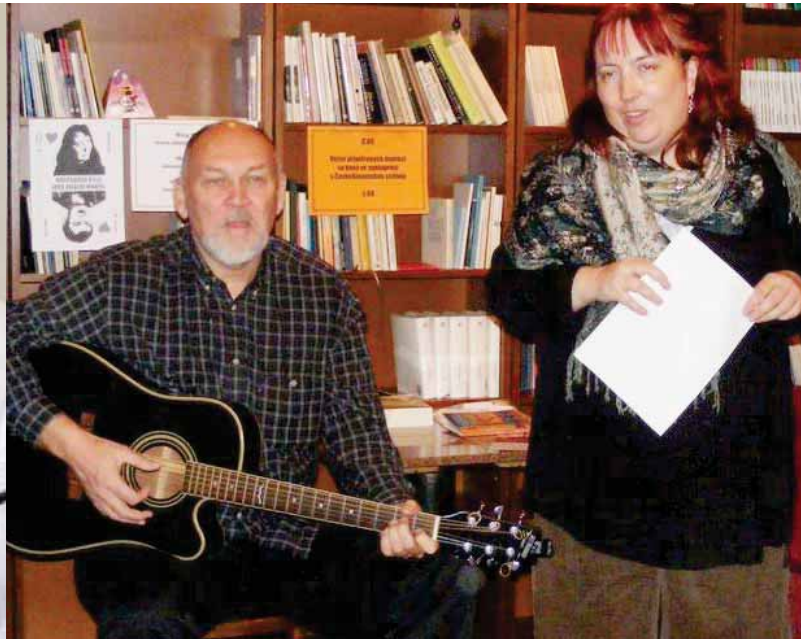
Taktiež začiatkom decembra sa konal v pražskom kultúrnom bistre Alex neďaleko Karlovho námestia posledný tohtoročný večer z cyklu **Čomu sa sme-**

je...?, tentoraz s výraznou slovenskou herečkou žijúcou v Čechách, Danielou Bakerovou, ktorej robil galantného partnera s gitarou dlhoročný člen ČeskoSlovenskej scény a performer parekseláns Jiří Jerome Klapka, za decentnej, no nie prehľadnuteľnej asistencie skvelého talianskeho symfonického umelca hobjistu Alexa Bra....., šokujúcou zhodou okolností aj majiteľa kultúrneho bistra Alex. O neobyčajne vydarenom snúbení sa troch európskych kultúr v jednom časopriestore sa dozviete viac na inej stránke v Slovenských Dotykoch.

Aj cyklus **Čomu sa smeje...?**, v ktorom sme v priebehu tohto roka videli viaceré slovenské významné osobnosti v trochu inej spojitosti než profesnej, bude ČeskoSlovenská scéna rozvíjať i v nasledujúcom roku. Už teraz sa môžu pravidelní jeho návštevníci tešiť na nemenovaného slávneho slovenského režiséra, dlhodobo žijúceho v Prahe, ktorý prisľúbil podeliť sa s vami o svoj pohľad na humor, hoci, tak ako všetci jeho predchodcovia v cykle - napríklad

popredný sexuológ profesor Weiss či slávny fotograf Vano, uzvato a klamne tvrdí, že vôbec nemá zmysel pre humor. My už ale z tohtoročnej skúsenosti dobre vieme, že tí najlepší bývajú vždy najskromnejší.

Aspoň fotografiou spokojných divákov a protagonistu Igora Šeba sa ešte vraciame k tohtoročnej premiére ČeskoSlovenskej scény *Prečo a máme rozísť*, pódiovému fíčeru s hudbou a svetlami, slovo nevnímajúc, ako znel slogan predstavenia k storočnici narodenia vynálezcu slovenského tanga JUDr. Dušana Pálku, ktorého osobne poznali mnohí členovia Scény. Dotyky o veľkom úspechu premiéry v preplnenej sále pražského Slovenského inštitútu referovali v novembrovom čísle. Ani budúci rok nezostanú priaznivci Scény ochudobnení o premiéru. Predseda ČS scény a zároveň autor pódiového fíčeru *Prečo sa máme rozísť* sa spočiatku pohrával s myšlienkou zdramatizovať pri príležitosti nadchádzajúceho 150. výročia narodenia Martina Kukučína jeho poviedku *Neprebudený a zahrat'* v nej hlavnú úlohu doslovným, výsostne realistickým spôsobom. Nakoniec

sa však rozhodol, že zdramatizuje komorný príbeh mladého slovensko-českého páru, žijúceho v Prahe, o hľadaní ciest k sebe samým aj k inému. Prípravená hra na námet knihy mladej slovenskej autorky Violy Vyholenej-Šípivej *Krivoláká prt'* je ku šťastiu, má pracovný názov *Ku šťastiu je cesta krivoláká ... a k nešťastí krivoláká taky*.

Autor, zdá sa, na hre už usilovne pracuje. Ešte síce nepredložil umeleckej schvaľovacej komisii ČS scény ani stránku na posúdenie, ale už neraz bol videný, ako sa v pražských divadlách obšmieta okolo šatní mladých herečiek. Konkurz na hlavnú postavu, vysvetlil nám. Máme sa veru na čo tešiť.

Malým pripomenutím niektorých z programov ČeskoSlovenskej scény v uplynulom roku chceme už vopred zaželať všetkým jej členom i verným návštevníkom podujatí veľa krásnych spoločných zážitkov aj v nasledujúcom roku 2010.

Dušan Malota
predseda ČeskoSlovenskej scény

Kollárova poviedka

jubilejná

Už tradične v pražskom Nosticovom paláci na Malej strane, v sídle českého ministerstva kultúry, sa odohrával slávnostný večer odovzdávania cien víťazom Kollárovej poviedky. Organizátorom tohto už päť rokov zdarne pokračujúceho podujatia Slovenského literárneho klubu v Českej republike aj tentoraz narobili šťastné vrásky návštevníci. Zase ich prišlo toľko, že v bitkom nabitej sále sa museli na poslednú chvíľu prístavovať dva rady sedadiel. A jubilejný piaty ročník tak dostal naozaj sviatočný ráz. Zvýraznili ho neodmysliteľní čestní hostia - napríklad ceny výhercom už tradične odovzdával veľvyslanec Slovenskej republiky v ČR Peter Brňo, vecné výhry zase riaditeľ Literárneho informačného centra v Bratislave Alexander Halvoník, zablahoželateľ prišiel slovenský rodák, námestník českého Ministerstva práce a sociálnych vecí Marián Hošek, riaditeľ Slovenského národného

literárneho múzea v Martine Jozef Beňovský, riaditeľ Slovenského inštitútu v Prahe Vlado Valovič, predseda Spoločnosti Jána Kollára v Prahe Vojtech Vecán, zástupkyňa slovenského ministerstva kultúry a ďalší vzácní hostia. Pochopiteľne, ani Česká televízia a Český rozhlas nemohli chýbať. Jednoducho slávnosť, aká uviazne v pamäti.

Hlavnými aktérmi tohto veľmi vydatného večera však boli mladí víťazi poviedkovej súťaže spojenej s menom Jána Kollára. Zišli sa naozaj z celej republiky. V krásne zrekonštruovanej bývalej koniarni Nosticovho paláca sedeli v niektorých radoch celé rodiny - napríklad Patriciu Špeldovú prišli až z Rtyně povzbudiť nielen rodičia, ale aj brat, ktorý sa umiestnil v súťaži za svojou sestrou. Ďalší prišli z Havířova-Šumbarku, Ostravy, Jablonca, Olomouca, Plzne, Liberca... A niektorí si veru kvôli tomu museli riadne privstať. Odme-

Výhercovia 5. ročníka literárnej súťaže
Jána Kollára 2009

KATEGÓRIA A

1. miesto - **MARTIN VÉRTEŠI**,
Havířov-Sumbark: *Modrá hvězda*
1. miesto - **KRISTÝNA NOVOTNÁ**,
Nové Město nad Metují: *Varovanie*
3. miesto - **TOMÁŠ PETRAŠ**,
Kostelec nad Orlicí: *Prázdninové dobrodružství*
3. miesto - **PATRICIE ŠPELDOVÁ**,
Rtyně v Podkrkonoší: *Dovolená na Slovensku*

KATEGÓRIA B

1. miesto - **KATEŘINA LIŠANÍKOVÁ**,
Ostrava-Polanka nad Odrou: *Nad Tatrami se blýská k veselici*
2. miesto - **TEREZA STŘEDOVÁ**,
Rtyně v Podkrkonoší: *Moře a slzy*
2. miesto - **KLÁRA KRPAŤOVÁ**,
Jablonec nad Nisou: *Cesty osudu*

KATEGÓRIA C

1. miesto - **KATARÍNA DŽUNKOVÁ**,
Praha: *Eupalinova láska*
2. miesto - **LUCIA GECELOVSKÁ**,
Praha: *Syndróm knihovníka*
3. miesto - **ANNA HOLEČKOVÁ**,
Liberec: *Tri Evy1*

nou za všetko im boli slávnostné okamihy na scéne, keď úryvky z ich víťazných prác predniesol po slovensky i po česky slovenský herec Richard Trstán, známy z populárnych českých televíznych seriálov, slovenské melódie, ktoré s klavírnym sprievodom Jiřího Toufara zaspieval uvoľnený, suverénny šansonier Igor Šebo a samozrejme spontánny potlesk početného publika. Medzi mladými víťazmi bolo zopár takých, ktorí už v Kollárovej poviedke v priebehu piatich rokov zabodovali. Bolo potešiteľné sledovať, ako sa, aj vďaka tejto súťažnej konfrontácii s rovesníkmi, tvorivo vyvíjajú. Do ďalších ročníkov nepochybne treba rátať aj s ďalšími - chýr o Kollárovej poviedke ako prestížnej literárnej akcii sa medzi mladými talentmi nezadržateľne šíri.

Na záver večera, ktorý so šarmom a vtipom sebe vlastným uvádzala Naďa Vokušová, predstavil prezident Svetového združenia Slovákov a podpredsa Slovensko-českého klubu Vlado Skalský niekoľko slovenských kníh a publikácií Slovenského literárneho klubu v ČR, ktoré vyšli v tomto roku. A spoločne so všetkými čestnými hosťami na čele s veľvyslancom Petrom Brňom pokrstil jednu z nich - čerstvo vydanú knižku pre deti „Podívej, jak je dnes hezky - Pozri, ako je dnes pekne“.

Slávnostnú, pritom neškrobenú atmosféru večera k završeniu 5. ročníka literárnej súťaže Jána Kollára si budú môcť tí, ktorí sa už nezmestili do Nosticovho paláca, pripomenúť v niektorom z pravidelných programov pre menšiny, žijúce v Českej republike, nazvanom „Babylon“. A my pripomíname, že celá akcia sa mohla odohrať vďaka podpore Ministerstva školstva, mládeže a telovýchovy ČR, Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Bratislava, Ministerstva kultúry ČR, Svetového združenia Slovákov v zahraničí, Literárneho informačného centra, Slovenskej národnej knižnici, Slovensko-českého klubu, Spoločnosti Jána Kollára, Slovenského inštitútu v Prahe, Metrostavu a Microsoftu. (veve)

Brnianska Janáčkova opera

Opera brnianskeho Národného divadla s veľkým úspechom uviedla ako prvú premiéru tejto sezóny Pucciniho vďačné klasické dielo „Madam Butterfly“. Po 17 rokoch je toto dielo reminiscenciou na dávnu dobu, keď táto scéna zohrávala vo svojom živote určité momenty, ktoré slúžili ako prostriedok medzi Brnom a európskou hudobnou kultúrou. Staršie generácie si určite pamätajú, že to bolo hlavne s viedenským kultúrnym ruchom. Mnohí prvotriedni umelci sa neskôr ocitli na rakúskych operných scénach (Maria Jeritzová-Jedličková alebo Leo Slezak). Tak sa rodáci z Moravy uplatňovali na európskej hudobnej scéne,

podobne ako neskôr Bratislavčania Peter Dvorský alebo Edita Gruberová. Umenie českých a slovenských spevákov tým na celé desaťročie preniklo do sveta a zaujalo svoju trvalú pozíciu. Je záslužné, že na tieto tvorivé tradície nadviazalo Národné divadlo v Brne a jeho operná scéna naväzuje na tieto skúsenosti v nových generáciách mladých tvorcov v iných podmienkach a s novými skúsenosťami. Sú na to dôvody aj iné tvorivé podmienky, napríklad v rekonštruovanej budove Janáčkovej opery v Brne. To pochopiteľne podmieňuje umelecké zameranie, režijnú i scénickú činnosť. Z týchto poznatkov vychádzali i tvorcovia novej brnianskej réžie a scénickej podoby Pucciniho opery „Madam Butterfly“, kde režisér Jiří Nekvasil a scénograf Daniel Dvořák uplatnili všetky skúsenosti, ktoré získali na zahraničných javiskách a pri štúdiu nového spôsobu života ďalekovýchodných národov, ktoré reformovali svoje súčasné kultúrne myslenie. V titulných úlohách brnianskej inscenácie Pucciniho opery vynikli hlavne novoangažovaní sólisti - Maďarka Gilla Borossová, Roman Janál a slovenskí hostia Adriana Kohútová z Bratislavy a Peter Berger z Košíc, ktorý debutoval ako žiak Petra Dvorského a Evy Blahovej.

Jiří Vitula

Alfons Mucha - majster secesie

Na výstavu akademického maliara, jednej z epochálnych postáv našej minulosti, ktorá by nemala vymiznúť z nášho výtvarného Olympu, chodili donedávna záujemcovia z celého sveta do Budapešti. Na Alfonsa Muchu, vrcholný zjav secesie a podľa Francúzov typického predstaviteľa Art nouveau, zavítalo podľa oficiálnych zahraničných prameňov 75 tisíc návštevníkov.

Pred 70 rokmi zosnulý český umelec, uznávaný v znaleckom prostredí Paríža na konci 19. storočia, sa stal popri dielach preslávených majstrov Julesa

Cheréta a Henriho Toulouse-Lautreca zakladateľom secesného plagátu a významným propagátorom štýlu Art nouveau, pomenovaného ako „le styl Mucha“.

Maliarovou múzou sa stala dokonca jedna z prvých hviezd populárnej francúzskej kultúry, herečka Sarah Bernhardtová. Na obrazoch ju môžeme vidieť ako Gismondu a Dámu s kaméliami. Vďaka svojmu kúzlu osobnosti sa predstavuje publiku na celom svete. Okrem hereckých plagátov a užitého umenia vynikol Mucha ako tvorca veľkolepého cyklu obrazov dvadsiatich obrovských plátien Slovanská epejeja, ktoré maľoval po návrate do vlasti s podporou amerického priemyselníka do roku 1910 celých osemnásť rokov. V roku 1928 bol celý cyklus prvýkrát vystavený vo Veľtržnom paláci v Prahe. Umelec ho vo svojom odkaze výslovne venoval „celému československému obyvateľstvu“ a natrvalo umiestnil v Prahe s dôstojným uchovaním pre budúcnosť. Mal na mysli budovu, postavenú výhradne v našej metropole a na tento účel, pretože každé z plátien má rozmer 6 krát 8 metrov. Hlavná umelcová podmienka nebola však doposiaľ splnená.

Toto výtvarné bohatstvo bolo uložené, odborne reštaurované a v roku 1950 prevezené do Moravského Krumlova, miesta susediaceho s Muchovým rodiskom, Ivančicami, kde sú dodnes často vyhľadávané tisíckami Muchových priaznivcov.

Zhodou okolností prišiel v týchto dňoch do Českej republiky tiež Muchov anglický vnuk, ktorý je jediným zástupcom jeho potomkov a disponuje právom nakladať s celým Muchovým umeleckým dedičstvom. Pretože vlni vyhorel Veľtržný palác v Prahe, kde sa predbežne počítalo s uložením obrazov Slovskej epejeje, rukuje dedič John Mucha, kam toto veľkolepé dielo z Moravského Krumlova natrvalo uložiť. Podľa jeho návrhov prichádza do úvahy niekoľko miest v Prahe: Tešnov, Letná, Vítkov alebo Staromestské námestie. John Mucha verí, že Praha

dokáže do troch rokov realizovať navrhovaný umelecký pamätník. Právnicki upozorňujú, že hlavné mesto neplní svoje podmienky k životnému umelcovmu daru a mohlo by oň, na škodu našich národov, prísť. Moravský starosta Jaroslav Mokřík prisľúbil, že tento vzácny národný a umelecký poklad v jeho nútenom provizóriu všemožne ochráni. (jv)

Info

- ne. 13. 12. o 20.00
Café Teatr Černá labuť, Na Poříčí 25, Praha 1
Stanislav Šteпка:
SLOVENSKOČESKÉ TANGO*2009
Hra na city alebo o citovom živote futbalového rozhodcu. Retro-komédia so spevom a tancom po tridsiatich rokoch
Hrajú: Zuzana Kronerová, Miroslav Zavičar, Miluše Hradská, Eva Reitererová
Réžia: Ivan Balada
- st. 16. 12. o 17.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
PREDVIANOČNÝ VEČER PRE SENIOROV
Posedenie s občerstvením a s kultúrnym programom pre seniorov a osamelých
Hostom programu bude slovenská spisovateľka Nataša Tanská, ktorá v decembri oslávi životné jubileum
- pi. 18. 12. o 17.00
České centrum, Na vršku 1, Bratislava
ČESKO-SLOVENSKÝ DUALÓG
Literárne stretnutie s autormi knihy Gustávom Murinom, Petrom Žantovským a ilustrátorom Miroslavom Huptychom
Publikáciu predstaví Vladimír Skalský, predseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí a 1. podpredseda Slovensko-českého klubu v ČR
- so. 19. 12. o 18.00
Divadlo U Hasičů, Římská 45, Praha 2
VIANOCE S LIMBOROU
Zvyky a obyčaje s atmosférou predvianočného času a slovenských Vianoc.
Ochutnávka typických vianočných dobrôt
- po. 11. 1. o 20.00
Café Teatr Černá labuť, Na Poříčí 25, Praha 1
Stanislav Šteпка:
SLOVENSKOČESKÉ TANGO*2009
- po. 18. 1. o 10.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
SLOVENSKÁ POÉZIA A PRÓZA
Komponovaný literárny program s vianočnou tematikou
Účinkujú: Viera Kučerová a Martin Matejka
- ut. 19. 1. o 10.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
ROZPRÁVAJME SI ROZPRÁVKU
Výchovno-dramatický program pre deti o slovenčine a jednej rozprávke krajiny
Účinkujú: Viera Kučerová a Martin Matejka
- do st. 20. 1.
Galéria SI, Jilská 16, Praha 1
FERO LIPTÁK: JEDNOU RANOU TRI MUCHY
Výstava známeho slovenského výtvarníka, divadelného a filmového scénografa a ilustrátora
Výstava predĺžená!
- št. 21. 1. o 18.00
Galéria SI, Jilská 16, Praha 1
VÝTVARNÉ PARELELY VIII
Výber z tvorby mladých slovenských umelcov, členov Spolku výtvarníkov Slovenska
Kurátorka výstavy: Mária Horváthová
Výstava potrvá do 23. 2. 2010
- ne. 24. 1. a so. 30. 1. o 19.00
Divadlo v Řeznické o.p.s., Řeznická 17, Praha 1
Lubo Dobrovoda: JA MALKÁČ
Pokus o náhľad do spolunažívania jednej československej rodiny očami päťročného chlapca koncom 60. rokov 20. storočia
Hrajú: M. Velický, M. Zimová, P. Varga, D. Deutscha, M. Matejka
Réžia: slovenská sekcia Divadla v Dlouhé
- št. 28. 1. o 18.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
Rinaldo Olán, Ján Kulich, Igor Danihel: RINALDO
Prezentácia knihy spomienok a korešpondencie „slovenského Paganiniho“ Rinalda Oláha zo Zvolenskej Slatiny, ktorú vydalo Podpolianske osvetové stredisko vo Zvolene, spojená s ukážkami podpolianskej muziky
Program uvádza: Igor Danihel

(Výzraznené podujatia usporadúva alebo spoluusporadúva Slovensko-český klub, vydavateľ Slovenských dotykov, a Československá scéna)

Najmä o empatii

Najnovší album významného a populárneho slovenského speváka Mira Žbirku *Empatia* krstili začiatkom novembra jeho tvorcovia a tiež predstavitelia Slovensko-českého klubu v pražskej reštaurácii U dvoch Slovákov. Miro Žbirka predstavil toto CD, ktoré podľa vlastných slov považuje za svoje najlepšie, uprostred svojho veľkého koncertného turné. Vydal ho Univerzal Music a vari dnes najpopulárnejšia pesnička z albumu „Tento song“ kolovala už od leta na českých a slovenských rádiách. Ide o duet, v ktorom Mirovi Žbirkovi sekunduje speváčka skupiny Photolab Magdaléna Šalamounová, ktorá sa stala aj krstnou mamou albumu. Inak poslucháči nájdu na albume štrnásť pesničiek, k väčšine ktorých zložil hudbu sám spevák a asi k polovici z nich napísal aj text. Autorom dvoch piesní je jeho kamarát zo skupiny Modus Janko Lehotský, ďalšie texty pridal aj Kamil Peteraj a sú tam i verše tragicky zosnulého slovenského básnika Joža Urbana. Pre jednu

skladbu, konkrétne *I Need You*, siahol spevák do repertoáru svojej obľúbenej skupiny The Kinks. K úspešnému singlu *Tento song* je nakrútený aj videoklip. Nuž a pre úplnosť treba dodať, že autorom originálnych fotografií na obale albumu je slovenský fotograf, žijúci v Paríži, Peter Župník, o ktorom sme už veľakrát písali a tiež neraz prezentovali jeho umeleckú tvorbu.

Pripomeňme si aspoň vo veľkej stručnosti, keďže ide o osobnosť naozaj známu, životnú i tvorivú púť Mira Žbirku. Začínal ako člen skupiny Modus a v roku 1977 získal spolu s Jankom Lehotským a Marikou Gombitovou zlatú bratislavskú lýru za pieseň *Úsmev*. V ďalších rokoch sa zrodili už dnes klasické hity ako *Dievčatá*, *Drahá*, *Zažni* a mnohé ďalšie. V roku 1981 založil spolu s Lacom Lučeničom skupinu Limit a vydal sa na sólovú dráhu. V roku 1982 sa stal Miro Žbirka prvým slovenským Zlatým slávikom. Postupne nasledovali ďalšie, mnohokrát i medzinárodné ocenenia a veľký počet koncertov. Účinkoval i v muzikáli *Neberte nám princeznú* a nakrútil rad autorských albumov. Spo-

meňme len tie ostatné. V roku 2003 vyšla kompilácia *The Best of 93 - 03* a tiež kniha *Meky*. V roku 2005 vydal autorskú platňu *Dúhy* a o dva roky výberový dvojalbum *22x2 The Best of*.

Je známe, že mamička Mira Žbirku je Angličanka. I to, že do sveta hudby ho priviedli jeho dvaja starší bratia. Svoju profesionálnu dráhu začal na bratislavskom Račianskom Mýte, kde hral pre seba a priateľov najmä pesničky od Beatles, Rolling Stones a ďalších obľúbených autorov. Postupne sa dostával do rôznych profesionálnych a poloprofesionálnych kapiel, až zakotvil, ako sme už spomínali, v skupine Modus.

V čase, keď začal so skupinou Limit vystupovať v Prahe, prišla počas jedného koncertu za ním redaktorka jedného študentského časopisu a požiadala ho o rozhovor. Slovo dalo slovo, veľa ďalších slov a stretnutí a čoskoro sa Katka stala manželkou Mira Žbirku. Rozhodli sa napokon žiť v Prahe. Ich dve deti vyrastali dokonca v trojjazyčnom prostredí - zvládli tak češtinu, ako i slovenčinu a angličtinu.

Ale vráťme sa ešte raz k atmosfére krstu albumu *Empatia U Dvou Slováků* na Týnskej ulici (mimochodom, rozhovor s majiteľmi reštaurácie prinášame na nasledujúcej stránke časopisu). Zišlo sa na ňom neuveriteľné množstvo návštevníkov, medzi nimi nechýbal ani veľvyslanec SR v ČR Peter Brňo, riaditeľ Slovenského inštitútu v Prahe Vlado Valovič, riaditeľka štúdia Barrandov Janka Vozárová a ďalší čestní hostia. Majitelia reštaurácie nedali ani na chvíľu zabudnúť, že sme všetci na „slovenskej pôde“ a že je pre nich štedrá pohostinnosť naozaj samozrejmosťou. Empatiou sa teda naozaj na tomto večere nešetřilo. Ako povedal autor CD a aj pesničky, podľa ktorej bolo nazvané: „Myslím si, že je náročná vec vcítiť sa za každých okolností do pocitov druhého človeka, ale určite stojí za námahu sa k umeniu empatie aspoň priblížiť...“

Nad'a Vokušová,
Vladimír Skalský

Lahôdkovo U dvoch Slovákov

Nielen vybraná obec labužníkov už zaznamenala, že na gastronomickej mape Prahy pribudla reštaurácia, ktorú neslobodno obísť, ak vás nadáde chuť na slovenské špeciality v tej najvyššej kvalite a v prostredí, ktoré vyníma chuťové zážitky umocní na štvrtú. Výnimočná je aj poloha Reštaurácie U dvoch Slovákov. Sídlí priamo v srdci starej Prahy, doslova v tieni veži staromestského Týnskeho chrámu, v Týnskej ulici, sto metrov od Staromestského námestia.

Nečudo, že zaujímavý podnik neunikol pozornosti slávnych osobností. Krst nového cédečka „Empatie“ Mira Žbirku U dvoch Slovákov, o ktorom píšeme na predchádzajúcej strane, sa nadmieru vydaril a reštaurácia sa teší pozornosti viacerých televíznych staníc. Priamo na krste sme položili pár otázok mladým majiteľom reštaurácie Adrianovi Lozákovi a Vojtechovi Kunstovi, ktorých olejové portréty na čelnej stene v zadnej časti vtipne ilustrujú názov podniku.

Predstavte sa našim čitateľom. Odkiaľ ste na toto miesto v srdci Prahy prišli a akú máte za sebou reštauračnú skúsenosť?

Pochádzame zo slovenského kráľovského mesta Bardejov, na čo sme aj patrične hrdí. Ja som Vojtech Kunst, toto je Adrián Lozák a sme dokonca aj rodina. Dohromady máme šesť detí, každý po tri. Už aj preto naše rozhodnutie zriadiť si reštauráciu v Prahe nebolo ľahké. Ale podarilo sa. Najmä preto, lebo nejaké skúsenosti z gastronómie už predsa len máme. Vyrastali sme v tomto prostredí od malička, rodičia nás oboch sú z reštauračnej brandže. Takže ani nás nemohla čakať iná škola než s takýmto zameraním. Po uvoľnení hraníc sme sa osve vybrali na skusy do Nemecka. Po nejakých ôsmich rokoch sme si, každý samostatne, otvorili reštauráciu a už štyri roky máme aj jednu spoločnú reštauráciu v Bardejove.

Ako sa vám podarilo prenajať si toto atraktívne miesto a čo tomu predchádzalo?

Kolega Kunst zo tri roky sondaľoval možnosť presadiť sa v Prahe, ale nikdy to akosi nebolo ono. Až nám raz z Prahy zavolať náš známy, Milan Timoš, brankár pozemného hokeja Slávie Praha, koreňmi však z Fintíc od Prešova, že sa uvoľňuje niečo pri Staromáku, s parkoviskom nablízku. A to už bolo presne podľa nášho gusta.

Ako dlho vám trvalo, kým ste interiér dostali do terajšej podoby?

Určite sme vedeli, že ho nechceme zneužiť na niečo... ako by som to len povedal - hrubo salašnícke. Od začiatku nám bolo jasné, že by to malo byť niečo fajnovšie a v dreve. Na príjemných nástenných malbách zobrazujúcich aspoň časť dôležitých pamiatok zo všetkých kútov Slovenska sa podpísal profesor výtvarného umenia na Prešovskej univerzite Pavla Jozefa Šafárika Jaro Ondo, rodák z Bardejova. Za šesť mesiacov bolo hotovo. Len s výberom architekta sme sa na začiatku seklí, čo spolu so zdĺhavým vybavovaním všetkých povolení zabralo neuveriteľné dva roky, po ktoré sme samozrejme museli platiť nájom.

Počul som, že sa chystáte priestory ešte rozšíriť. Ako a kam?

Áno, v dome U troch orechů sú pivničné priestory z 15. storočia, ktoré patria k reštaurácii U Dvoch Slovákov. Priestor, kde sa vojde 150 ľudí a kde je miesto na útulnú scénu, núka veľa možností. Nechajte sa prekvapiť. Momentálne už máme za sebou archeologický prieskum a projekt - tie samozrejme museli rešpektovať ráz tohto miesta.

Na akých zákazníkov ste sa zamerali a čo za špeciality im ponúkate.

Hmm. Pôvodne sme uprednostňovali drahšie jedlá z husaciny a kačaciny. Chceli sme osloviť majetnejších. Popritom sa mali predávať aj špeciality ako bryndzové halušky a pirohy. Po čase sa ale situácia obrátila a v dopyte začali halušky a pirohy prevažovať, pričom ceny v tom evidentne nehrali hlavnú rolu - hosťom skrátka zachutili. Teraz to vyzerá tak, že na obed robíme obľúbené menu a večer sa hostia naučili chodiť na rafinovanejšie, nákladnejšie jedlá. Strediu sme vyhlásili za stretávkový deň, teda večer, pre Slovákov, čo sa tiež ujalo. Pozývame všetkých vašich čitateľov. Ináč, sme na facebooku a rezervácie robíme aj po internete. A podarilo sa nám presadiť sa na Pražských vianočných trhoch, kde máme umiestnené dva stánky s niečím slovenským na zub.

Špecifická slovenská kuchyňa predsa len pracuje s „t'ažšími“ materiálmi, myslím oškvarky a podobne. Čím oslovujete zahraničných gurmánov?

Verte mi, že bielej husacej pečienke na samorodom tokajskom neodolá ani gurmán z Prahy, Paríža či Londýna. Isteže, konkurovať veľmi rozšírenej „ľahšej“ talianskej kuchyni tu je náročné, nehovoriac o českých domácich špecialitách. Slovenská tradičná kuchyňa naozaj nie je vyslovene diétna. Ale úspešne to vyvažujeme a spestrujeme napríklad ľahšími šalátmi. Príďte sa presvedčiť, práve chystáme nový jedálny lístok.

Celkom určite prídeme. A čo nápoje? Tiež prevažne slovenské?

Tokajské vína od Ostrožoviča a Chateau Topolčianky z malokarpatskej oblasti sú dostatočnou zárukou kvality aj pre gurmánov v Prahe.

Ďakujem za rozhovor a do skorého videnia vo vašej reštaurácii.

(dum)

Na obed na sviatočné trhy

Od konca novembra by sa každá firma v Bratislave najradšej presťahovala čo najbližšie k centru. Na Hlavnom a Hviezdoslavovom námestí totiž opäť vyrástli exkluzívne priestory, kam manažéri všetkých odvetví s radosťou berú svojich obchodných partnerov na obed alebo na večeru. Nič sa totiž nevyrovná ponuke a atmosfére bratislavských Vianočných trhov. Lokše, cigánske pečienky, klobásy, mastný chlieb s cibuľou, na zapitie punč, medovina alebo varené víno voňajú po celom starom meste. Na najoriginálnejšie pracovné stretnutia sa každoročne tešia najmä zahraniční partneri slovenských firiem, ktorí podobné pozvania od našich nezažili nikde inde. Stacy, americká konzultantka bratislavskej IT firmy, si túto novodobú tradíciu nevie vynachváliť. Po skúsenostiach z minulého roka požiadala svojich slovenských kolegov, aby všetky podstatné stretnutia naplánovali práve na predvianočný čas: „Bola som na trhoch vo viacerých európskych mestách, no nikomu tam neprišlo na um pozvať nás na pracovný obed na mastné jedlo, pri ktorom sa stojí a prerokovávať kľúčové momenty firmy s horčicou stekajúcou po dlaniach až do rukávov. Úžasne to uvoľňuje atmosféru.“

Na trhy v hlavnom meste môžete ísť na istotu. Ponuka je taká istá každý rok, môžete sa tešiť na svojich obľúbených predavčov a stánky, kde vám lokše minulý rok chutili najlepšie, budú určite na tom istom mieste. Podelené takmer presne pol na pol nájdete na Hlavnom námestí stánky s jedlom a tie, kde vám predávajú nádherné vianočné drobnosti, ktorými si urobíme malú radosť. Ponuka je široká, od handrových bábik a šúpolienok, cez ozdoby na stromček, sviečky zo včelieho vosku, až po hodnotné, ručne robené šperky. Keď som sa intuitívne zastavila

pred stánkom s anjelmi od výmyslu sveta, teta predavačka si povzdychla, že predaj sa rozbieha pomalšie ako minulý rok. Vzápätí ale s úsmevom dodala, že sa bála, aby to nebola úplná katastrofa. Ľudia si však aj napriek kríze pekné veci doprajú. Možno je to tým, že každý potrebuje svojho anjela strážneho.

Škoda, že tento rok je začiatok trhov bez snehu. Padá iba ten elektrický, zo štrnást metrového smreku, ktorý mestu daroval obyvateľ Záhorskej Bystrice Eduard Pokorný. Rástol na jeho dvore štyridsať rokov, no dnes už korene začali robiť šarapatu na betónových schodoch, preto sa rozhodol darovať ho mestu a urobiť tak radosť všetkým jeho obyvateľom. Strom je ozdobený šetriacimi diódami, biele svetlo v nich padá smerom dolu, a ak sa na chvíľu zahráte na dieta, máte naozaj pocit, že sneží.

Hoci sa bratislavský vianočný život odohráva najmä na Hlavnom námestí, stánky nájdete aj na Hviezdoslavovom námestí. Tam dokonca stojí ešte robustnejší vianočný smrek, ktorý sem dovezli z Klenovca. Má takú širokú korunu, že jeho prevoz do Bratislavy sa natiahol o niekoľko hodín. Bolo problematické zviazať a uložiť ho na korbú nákladného auta tak, aby jeho konáre nezasažovali do premávky. Je naozaj majestátne, dohliada na 25 stánkov, kde vás obslužia o čosi rýchlejšie ako na preplnenom Hlavnom námestí.

Najväčším hitom je však jedlo. Tá voňa! Tie chute! Pri prvej návšteve jeden nevie kam skôr. Pri pohľade na predajcu cigánskej pečienky a mastných chlebov s cibuľou jeden z mladých manažérov neodolal. Vybral mobil a spravil si zamilovanú fotku s klobáskami a kusmi pečúceho sa mäsa. „Toto si dám na pozadie a nezmažem to celý rok!“ Ceny jedál sú celkom primerané, hoci jedna lokša za jedno euro

sa niekomu môže zdať veľa, ale ak viete, v ktorom stánku nakúpiť, za fantastický výber chutí (kapustová, omastená, s pečienkou, cibuľová, so slaninou, tvarohová, maková, orechová, čokoládová...) by ste dali aj euro päťdesiat. Bratislavčanka Danica takisto chodí na istotu: „Vždy si overím, či kupujem od tých istých ľudí ako minulý rok. Niektorí obchodníci nehrajú fér najmä pri predaji vareného vína. Ak si nedáte pozor, kúpite víno preriedené vodou.“ Remeselníci podľa nej dvíhli ceny, ale za radosť svojej dcéry, ktorá si každý rok vyberie jednu maličkosť, by bola ochotná platiť aj viac.

Slováci si ani počas krízy neodopru vianočnú náladu, vianočné chute, vianočné pracovné večere. Žeby bola práve táto slabosť slovenských manažérov tým marketingovým ťahom, ktorý Bratislava potrebuje, aby sa o nej hovorilo tak ako o Viedni či Budapešti? V centre mesta počuť rôzne jazyky, ktovie, čo však povedia turisti doma, keď si obzrú konkurenčné Vianočné trhy v Maďarsku a Rakúsku. Mal by ich niekto nahovoriť na malý slovenský biznis. Prerokovať krízový rozpočet powwstojacky, v dave, kde je telo na tele, s masťou stekajúcou po brade a v spoločnosti šéfa, ktorý do seba nadšene láduje chlieb s cibuľou, by bolo nezabudnuteľné!

Zuzana Kostelníková

V prelomovom čase

Pred dvadsiatimi rokmi bola v Prahe jediná inštitúcia, ktorá sa vzdialene podobala dnešnému slovenskému spolkovému životu. Bol to Dom slovenskej kultúry na Purkyňovej ulici v Prahe 1, v blízkosti obchodného domu Máj, dnešné Tesco. Tam mal svoje sídlo aj Klub slovenskej kultúry, nástupca niekdajšieho miestneho odboru Matice slovenskej. Pri Dome bol aj folklórny súbor Limbora. Obidva tieto „spolky“ nemali, ako vtedy bolo zvykom, právnú subjektivitu. Dom svojimi programami pôsobil pre celú pražskú a českú verejnosť, ktorá sa zaujímala o slovenskú kultúru, a o to, čo sme zvykli nazývať česko-slovenský kultúrny kontext.

Doba perestrojky umožňovala uvádzať predtým ťažko mysliteľné programy. Pomáhala k tomu aj skutočnosť, že sme existovali len štyri roky a naša práca nebola na rozdiel od iných inštitúcií s dlhším trvaním pod politickým tlakom. Preto sme získali sympatie tej časti verejnosti, ktorá by inak ťažko hľadala cestu do takéhoto kultúrneho zariadenia.

Pomery sa uvoľňovali a ťažko bolo niekedy určiť, či pod tlakom iných okolností, alebo len prirodzeným spádom. Svedectvom toho boli i programy, ktoré prebiehali v roku 1989. Len pár spomeniem: vo februári sa konal seminár k dvadsiatemu výročiu založenia Miestneho odboru Matice slovenskej, na ktorom boli prítomní aj členovia niekdajšieho Čestného predsedníctva či Miestneho výboru z roku 1969 (mnohí z nich boli previerkami z roku 1971 vylúčení z politického života a viacerí z nich sa stali disidentmi); v máji seminár k sedemdesiatemu výročiu tragického úmrtia generála M. R. Štefánika; filmová škola, na ktorej sa uskutočňovali besedy a uvádzanie trezorových filmov; vystúpenia pesničkárov, ktorí často svoje prvé vystúpenie po rokoch mali v DSK; besedy s niekdajšími „anglickými letcami“; besedy so slovenskými spisovateľmi a literárnymi historikmi a ich českými generáčnymi druhmi, ktorí sa postupne vracali do širšieho povedomia verejnosti.

Koronou zmeny boli udalosti súvisiace s pochodom študentov v piatok 17. novembra a uctením pamiatky Jana Opletala a študentských demonštrácií spred päťdesiatich rokov. O spomienkovom zhromaždení na Albertove sme boli informovaní od študentov, ktorí boli členmi vysokoškolskej sekcie KSK, ale neprikladali sme tomu zvláštny význam, veď to bola akademická záležitosť.

Odišiel som z práce okolo piatej hodiny, DSK bol takmer na rohu Spálenej ulice, kadiaľ išiel o krátky čas pochod študentov zo skončeného albertovského zhromaždenia. Nastupoval som do metra, takže som si nevšimol, že by sa niečo na križovatke Spálenej ulice a Národnej triedy malo diať. Na druhý deň v sobotu 18. novembra som mal lístok na predstavenie do Realistického divadla. Na programe bola prvá repríza predtým zakázaného programu „Res publica“, ktorý bol zostavený z úryvkov tvorby proskribovaných autorov šesťdesiatich rokov, medzi inými aj Václava Havla. Realistické divadlo bolo nabité až do prasknutia a bolo tam veľa filmárov, televíznych kameramanov a zahraničných novinárov. Nevedel som nepočul, televíziu som nepozeral, v sobotňajších novinách sa nič nepísalo a s nikým som nehovoril. Pred začiatkom predstavenia vystúpil riaditeľ divadla Jiří Fréhar s niekoľkými hercami a povedal, čo sa deň predtým udialo na Národnej triede. Pozval na scénu niekoľkých očitých svedkov z radov študentov, ktorí hovorili svoje dojmy. Výsledkom bola informácia, že predstavenie sa nekoná a odchádzajú do Činoherného klubu, kde má byť schôdzka zástupcov hercov a študentov.

Cez nedeľu som sa snažil získať ďalšie informácie a v pondelok, 20. novembra, sme hneď ráno začali

schôdzou, kde sme sa navzájom informovali o tom, čo vieme. Výsledkom bolo napísanie listu generálnemu prokurátorovi ČSSR Jánovi Pieščákovi, v ktorom sme odsúdili brutálny zásah proti študentskej demonštrácii a požiadali ho, aby vydal príkaz na jeho prešetrovanie, a medzitým sme stále získavali ďalšie informácie. V piatok, 24. novembra, sme prijali Vyhlásenie pracovníkov DSK, ktoré znie:

„Pracovníci DSK v Prahe, ktorých snažením je prezentácia slovenskej kultúry v hlavnom meste Prahe a rozvíjanie česko-slovenskej vzájomnosti, podporujú v dnešných významných chvíľach všetky pozitívne tendencie v našom vývoji a požadujú:

- demokratizáciu spoločnosti a prehĺbenie dialógu formou okrúhleho stola, pri ktorom by boli zastúpené všetky zložky československej spoločnosti ako rovnoprávni partneri,
- odstrániť biele miesta v našej novodobej histórii, vrátiť 1. a 2. odboju miesta, ktoré mu právom patrí, neobchádzať procesy päťdesiatich rokov a rehabilitácie doviest' dôsledne dokonca,
- zrušiť nomenklatúru kádrov pri obsadzovaní politických a hospodárskych funkcií a vytvoriť systém logického výberu,
- zásadne zmeniť postoj ku krajanom žijúcim v iných spoločenských podmienkach a nevidieť v Čechoch a Slovákov žijúcich v cudzine nepriateľov, ale súčasť našich národov a ich histórie.“

Toto vyhlásenie bolo uverejnené v bratislavskej Pravde a v denníku Ľud, čítané v bratislavskom rozhlase a reagoval naň aj Československý ústav zahraničný, kam sme toto vyhlásenie okrem Matice slovenskej a tlačie poslali. Okrem pracovníkov DSK sa k nemu pripojili aj niektorí členovia Klubu slovenskej kultúry, ktorí nás v tých dňoch navštívili a chceli sa k udalostiam vyjadriť. Bola to tiež preto, že boli pracovníkmi ústavov, úradov alebo inštitúcií, kde nemali možnosť hneď a teraz vysloviť svoje občianske postoje.

Obrátil som sa aj na tlačového predstaviteľa Ministerstva národnej obrany, pretože som bol od niektorých našich členov, ktorí v tom čase boli v základnej prezenčnej službe, informovaný (a s ktorými sekretariát KSK udržiaval korešpondenciu) o obmedzeniach pri vychádzkach, udeľovaní VOP a dovolení. Promptne sme dostali telefonicke vysvetlenie, že žiadne príkazy na obmedzenie v zložkách MNO neboli vydané.

Predseda Rady KSK Ing. Jozef Havaš a ja, ako tajomník KSK, sme informovali predstaviteľov iniciatívy „Verejnosť proti násiliu“ M. Kňážka a L. Chudíka o vzťahu KSK k VpN.

„Z poverenia predsedníctva Rady KSK v Prahe dovolíme nám, aby sme Vám a Vaším kolegom prostredníctvom výboru Verejnosti proti násiliu vyslovili našu sympatiu a podporu cieľom, ktoré si výbor kladie. Sme veľmi radi, že v dnešných snaženiach o demokraciu v Československu je taká dobrá spolupráca

PRI HROBE JÁNA KOLLÁRA

BESEDA S ALBÍNOM BRUNOVSKÝM

SEMINAR O RUSALKACH - ZLAVA VOJTECH ČELKO, ENN VETEMAA (ESTÓNSKY SPISOVÁTEĽ) A VLADIMÍR MACÚRA

s Občianskym fórom. Svoju činnosť rozvíjame v Prahe a sme si vedomí, že základ československej štátnosti je založený na vzťahoch Čechov a Slovákov. V tomto smere hodláme naďalej nadviazať na našu doterajšiu činnosť a v nových podmienkach ju skvalitniť. Želáme Vám i Vaším kolegom na našej spoločnej ceste veľa úspechov pre blaho našej vlasti.”

Programy, ktoré sme mali pripravené, sa od 20. novembra nekonali.

Telefonoval mi vedúci odboru kultúry Národného výboru hlavného mesta Prahy Ivan Chocholouš, ktorý predtým mal tú istú funkciu v aparáte Ústredného výboru Socialistického zväzu mládeže, a chcel vedieť, prečo štrajkujeme, prečo sa nekonajú programy a veľmi mi to vyčítal. Argumentoval som, že herci vyhlásili štrajk a my nemôžeme, ako kultúrne zariadenie v Prahe, vybočovať z radu iných organizácií a musíme s nimi solidarizovať, a preto je Dom slovenskej kultúry v štrajku.

Zaujímavé je, že asi o dva roky neskôr som sa

stretol s Ivanom Chocholoušom na tlačovej besede, kde bol predstavený ako hlavný manažér do češtiny uvádzaného časopisu Playboy. Neviem, či americký vydavateľ o tom vedel, alebo či mu bola táto skutočnosť ľahostajná. Nakoniec, za posledných dvadsať rokov som spoznal, že kde ide o biznis, tam morálka nehrá žiadnu úlohu.

Namiesto programov, ktoré sa nekonali, prebiehali diskusie s hercami a prizvanými hosťami. Vo foyeri DSK bola inštalovaná pravidelne obmieňaná nástenka s informáciami o činnosti Verejnosti proti násiliu. V Galérii Dielo usporiadala vedúca Dr. Katka Boučková výstavku fotografií „Praha týchto dní”. V dňoch 7 - 9. decembra pripravila skupina pražských odevných výtvarníčok „Bazár” na podnet Občianskeho fóra a iniciatívy Verejnosti proti násiliu. Finančný zisk z predaja bol venovaný do fondu OF a VPN.

V oddelení kultúrno-výchovnej činnosti sme založili „Tatarkovu knižnicu”, ktorá bola pre-

zenčne prístupná záujemcom z radov návštevníkov DSK a členom Klubu slovenskej kultúry. Obsahovala samizdaty a publikácie, ktoré vyšli v zahraničných exilových vydavateľstvách.

Študenti, členovia vysokoškolskej sekcie, sa zapájali do aktivít na svojich fakultách, ale takmer denne chodili do Domu slovenskej kultúry, aby prinášali aktuálne informácie a letáky, ktoré sme dávali na nástenku.

Vytvorením prvej Čalfovej vlády a odstúpením prezidenta 10. decembra, voľbou Václava Havla prezidentom a ustanovením nových poslancov do federálneho parlamentu, boli splnené politické predpoklady na systémové zmeny v Československu.

Pre nás v Dome a v Klube slovenskej kultúry to bolo výzvou, na ktorú sme reagovali v programoch a v angažovaní sa na podporu politických a spoločenských zmien.

Vojtech Čelko

SNÍMKY NA TEJTO STRANE: ARCHIV

Retro nuda na Slávikovi

Nikto nevie s istotou povedať, prečo sa každý rok tak netrpezlivo očakávajú výsledky slovenskej speváckej ankety Zlatý slávik. Viac ako inokedy sa totiž práve v hlasovaní o najpopulárnejšieho speváka, speváčku a skupinu ukazuje, akí sme konzervatívni. Tento rok bola snaha zmeniť pravidlá a nepustiť do kategórie sólo spevákov nikoho, kto za posledný rok nevydal sólový album. Malo sa tým dosiahnuť, aby sa na stupňoch víťazov neopakovali stále tie isté mená. Ťažko povedať, prečo to nefunguje... Asi nemáme radi šoky ani v tejto oblasti.

ZUZANA SMATANOVÁ

Pritom tvorcovia priameho prenosu toho nachystali na divákov požehnané. Live program s moderátorom Jurajom Mokrým, známym svojou nevyspytateľnosťou, a s jeho „dvojkou“, herečkou Zuzanou Šebovou, miestami pripomínal nevydarené prenosy z 80-tych rokov. Bolo to zrejme tým, že sa niesol v retro štýle, no mnohí, ktorých vopred neupozornili, na to ani neprišli. Zuzana bola nakoniec za hlavnú hviezdu, jej rozhovor s Petrom Cmoríkom, pri ktorom ho nepustila k slovu, pobavil už na začiatku prenosu, na rozdiel od Juraja, ktorý pôsobil miestami smutne a miestami takmer nezúčastnene. Škoda, lebo jeho šialené improvizácie v dobrom načasovaní bývajú skvelé.

Novinkou bolo hlasovanie počas priameho prenosu. Po vyhlásení piatich nominácií mohli diváci do poslednej chvíle sms-kami rozhodovať o konečnom poradí. Ťažko povedať, či by výsledky neboli také isté aj bez tohto malého adrenalínu. Minimálne na ľudskú zvedavosť mala táto hra výborný vplyv.

Skupina:

zlatý Slávik - Desmod
strieborný Slávik - Elán
bronzový Slávik - Gladiátor

Objav roka:

skupina Horská Chata (*Šok večera. Nie som jediná, kto o tejto skupine nikdy nepočul*)

Speváčka:

zlatý Slávik: Zuzana Smatanová
strieborný Slávik: Jana Kirschner
bronzový Slávik: Katka Knechtová

Skokan roka: Mária Čírová

Spevák roka:

zlatý Slávik: Peter Cmorík
strieborný Slávik: Miro Žbirka
bronzový Slávik: Richard Müller

Rádioslávik: Jana Kirschner

Hit roka: Jana Kirschner - Pokoj v duši

Najvydarenejšími momentmi celého Slávika boli nominácie. Cimbalka Retrovanka predstavila nominácie v kategórii skupina, chlapčenský rap bol

asi najvtipnejší pri predstavovaní speváčok a malá Martinka, ktorá spieva ľudovky, predstavila spevákov. Najroztomilejšie minúty prenosu.

Ako to nakoniec celé dopadlo? Nuž, nervózni mohli byť len fanúšikovia favoritov, ktorí získali Slávikov aj po minulých rokoch. Podarí sa im to alebo...? Alebo sa im to podarí.

Všimli ste si jediné prekvapenie medzi ocenenými? Richard Müller sa toto leto po dlhšej pauze vrátil na scénu a hoci posledné dva roky nebol ani v nomináciách, fanúšikovia ho teraz vystrelili priamo medzi troch najlepších. Nakoniec, veď tam aj patrí.

Ak by sa vám takto o rok zdalo, že Zem sa prestáva krútiť a vy strácate pevnú pôdu pod nohami, treba si len počkať na ďalšieho Slávika. Tam bude opäť všetko ako minule. Človek potrebuje mať aspoň nejakú istotu v živote.

Zuzana Kostelníková

PETER CMORÍK

DESMOD

JANA KIRSCHNER

Hlina. Tá prvotná hmota, z ktorej z vôle Božej povstal človek. Ale najprv bolo potrebné vdýchnuť hmote dušu. Duša. Čo je to duša? To dobré, šľachetné, čo v človeku je, ale i to zlé, nízke, čo občas vypláva na povrch.

A práve v tom je nová práca Janka Rakytka. Keď vrcholí najhorúcejšie leto, v Žiaromate vypalujú hotové diela známych sochárov, aby sme sa v príjemnom prostredí Rakytkovej parkozáhrady pokochali i zamysleli, stretli a pookriali. Okrem iných prác nás na výstavke zaujal reliéf Jána Rakytka „Posledná večera“. Evanjelické chrámy Božie sú skromné, sochy a reliéfy sa v nich

Čítanie z hlíny

nachádzajú len ojedinele. Ale to neznamená, že nedovoľujú vyjadriť volania doby i týmto spôsobom.

A tak za stolom sedia všetci, Ježiš Kristus a jeho učeníci, aby sme si uvedomili, že tak ako pred dvoma tisícročiami kráča s nami všetko, čo v týchto postavách je. Viera i utrpenie, nádej i láska, ale i zrada. Preto je Judáš o čosi iný aj vo výtvarnom spracovaní. Je nesvoj. Cíti to čoraz nástojčivejšie.

Syndróm zrady kráča s človekom ako tieň. Každý ho má štipku v sebe. Zrádzame svoje ideály, predsavzatie, vieru i lásku, najnovšie okrádame, drancujeme, zrádzame prírodu, pre vyšší plat a štandard ochudobňujeme rodinu o svoje teplo a svoju prítomnosť.

Zrádzame Božiu prirodzenosť. Ale Večera Pánova je i o vernosti mladučkého Jána. Vieme udržať ideál vernosti u mladých? Nenarazia prv, ako vyletia z hniezda? Vďaka bohu život je i o pevnosti postojov, o pochybnostiach i zmene myslenia a obrátení, ako to bolo v Pavla.

Predovšetkým je však o vykúpení a zmiernení, o odpustení.

Takto som chápala dvetisícročné večné poslanstvo v podaní nášho rodáka. Tak nejako o tom hovoril sám. A tak nejako by sme vo svojom živote i my mali občas postáť v zamyslení a zhodnotiť svoje činy v duchu najvyššieho poslania.

Jarina Belková

Najlepší pedagóg Horného Uhorska

Medzi osobnosťami, ktorých aktivity sa úzko spájajú s Košicami, patrí latinský humanistický básnik, píšuci aj po nemecky, pedagóg, Ján Bocatius, vlastným menom Bock (1569 Wetschau, Nemecko - 1621 Uherský Brod). Študoval v Drážďanoch a vo Wittenbergu. Na Slovensku sa usadil pravdepodobne v roku 1592 ako učiteľ prešovskej evanjelickej školy. Dosiahol povest' najlepšieho pedagóga v Hornom Uhorsku. Po piatich rokoch ho pozvali Košice na svoju školu za rektora. Neskôr

ho zvolili za richtára. Dal sa do služieb protihabsburských povstalcov Bocskaya a Bethlena. Bol priekopníkom pokrokových názorov v pedagogike. Mal styky s vtedajšími slovenskými, nemeckými a českými vzdelancami. Jeho tvorbu poznačili dobré základy v antickej, v kresťanskej i v súvekej humanistickej literatúre. Písal príležitostné verše a epigramy.

Najvýznamnejšou básnickou zbierkou je Hungaridos libri poematum V (Päť kníh uhorských básní, 1599). Venoval ju cisárovi za udelenie titulu poeta laureatus caesareus, ktorý mu prinieslo povýšenie do šľachtického stavu. V diele, rozdelenom do piatich častí, sú najpočetnejšie enkomia - príležitostné básne, oslavujúce vplyvných šľachticov, veliteľov, protitureckých bojovníkov, priateľov, dobrodincov, ale aj architektonické pamiatky, mestá (Trnava, Bratislava), prírodu (Vysoké Tatry), jazdecké kone. Lyrizujúce prvky nájdeme v početných epitalamiách - gratulačných básňach k sobášu. V časti Nuptialia sa k nim druží unikátny cyklus ľubostných básní, venovaných Rubelle a Elsule, svojej budúcej manželke. Ide o typické modely mile-

niek, v prípade Elsuly o konvenčne galantné gesto snúbencu, blízke enkomiu, keďže o svojej náklonnosti nerozpráva jej, ale svojmu priateľovi. V tvorbe epigramov sa opiera o rímskeho básnika Martiala, avšak satiru didaktizuje. Evidentnejšia citovosť je v epicédiách - kondolenčných básňach, neraz sprevádzaných epitafmi, no u vyššie postavených zosnulých tlmená. Oscilácia medzi umeleckou fikciou,

imitačnou metódou a humanistickou snahou o faktografickú presnosť dokumentuje osamostatňovanie autorskej pozície a nové vnímanie napätia medzi priamou realitou a literárnym prostredím. Okrem aktualizácie témy je jeho tvorba zaujímavá najmä z hľadiska vývinu žánrov príležitostnej poézie a vyhraňovania sa niektorých druhov príležitostnej poézie.

Anna Papiežová

VYSIELANIE PRE SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V ČR		
	ČESKÝ ROZHLAS	
ČRO 1 - RADIOŽURNÁL	utorok	20.05 - 21.00
ČRO 6/RSE	streda	19.15 - 19.30
REGINA PRAHA	pondelok, streda	19.45 - 20.00
ÚSTÍ NAD LABEM	pondelok, streda	18.45 - 19.00
PLZEŇ	pondelok, streda piatok	19.45 - 20.00 19.30 - 20.00
ČESKÉ BUDĚJOVICE	pondelok, streda	19.45 - 20.00
HRADEC KRÁLOVÉ	pondelok, streda	19.45 - 20.00
OSTRAVA	pondelok, streda	19.45 - 20.00
BRNO	pondelok, streda	19.45 - 20.00
OLOMOUC	pondelok, streda	19.45 - 20.00
SEVER	pondelok, streda	19.45 - 20.00
VYSOČINA	pondelok, streda	19.45 - 20.00

Rady k cestnej premávke na Slovensku

Zákon o cestnej premávke je na Slovensku účinný od 1. februára 2009. Stihol však už byť trikrát novelizovaný a chystá sa štvrtá novela. Na konci článku nájdete prehľad toho, čo bolo a čo bude upravené v zákone. Na úvod sa budeme venovať tomu, čo v pripravovanej novele nenájdete, no motoristom by to pomohlo vyriešiť rôzne komplikácie v chápaní dopravných predpisov.

Predchádzanie

V zákone nie je jasne definované, čo je to predchádzanie (predbiehanie). V súvislosti s týmto manévrom sú v ňom popísané rôzne situácie, zákazy, príkazy. Ak ich nedodržíte, hrozí vám pokuta. Ale, ako môže hroziť pokuta za niečo, čo nie je jasné?

Problém sa stal vypuklý najmä po tom, čo bola uvedená do prevádzky 6-pruhová diaľnica medzi Bratislavou a Trnavou. Mnohí vodiči jazdia bezdôvodne v strednom pruhu nižšou ako maximálnou povolenou rýchlosťou. Je potom predbiehaním manéver, keď sa rúte stotridsiatkou v pravom jazdnom pruhu bez zmeny už od Trenčína a v strednom sa pri Senci niekto „šinie“ stovkou?

Na základe viacerých ustanovení zákona o cestnej premávke sa dá zákon vykladať tak, že príklad

pohyb chodcov. Zabudlo sa však na definícii obmedzenia a ohrozenia.

Zákon pozná definície neohrozenia a neobmedzenia. Z ich výkladu by sa však prekážkou cestnej premávky stalo napríklad aj vozidlo, ktorého vodič ide v obci na ceste s jedným jazdným pruhom pre každý smer štyridsiatkou a uplatňuje pravidlo prispôsobenia rýchlosti jazdy svojim schopnostiam a tak ďalej. V protismere je hustá premávka. Iný vodič ide päťdesiatkou, no musí pribrzdiť za tým, čo ide štyridsiatkou. Podľa súčasného stavu definície prekážky by pomalšie vozidlo neporušovalo dopravné predpisy. Len čo však začne platiť nová definícia prekážky, jeho výklad spolu s výkladom definície neobmedzenia umožnia pokutovať pomalšie jazdiace vozidlá, ktoré dodržiavajú ustanovenia cestnej premávky o rýchlosti.

o cestnej premávke, je situácia, keď už vodič nesmie prejsť vozidlom na svoju nehnuteľnosť, ktorej vchod susedí s chodníkom.

V predchádzajúcom zákone nebolo zakázané prejsť križom cez chodník. Je pravda, že po ňom nebolo zakázané ani jazdiť. Nový zákon však jednoznačne vylúčil akékoľvek použitie chodníka motorovými vozidlami okrem prípadov, ktoré sa týkajú parkovania na chodníku a prípadov, keď dopravné značky tvrdia niečo iné ako zákon.

Viete si však predstaviť, že ako by vyzerali slovenské dediny, keby majitelia domov, popred ktoré vedie chodník, začali pred svoje brány osádzať dopravné značky, ktoré by im dovolili vojsť autom do dvora? A pritom by stačilo, aby sa upravil zákon pár slovami. Napríklad takto:

Iní účastníci cestnej premávky než chodci nesmú chodník používať; to neplatí, ak dopravnou značkou alebo dopravným zariadením je určené inak alebo ak ide o zastavenie alebo státie vozidla, pri ktorom ostane voľná šírka chodníka najmenej 1, 5 m alebo

SNIMKA: ARCHIV

popisuje predbiehanie. Zároveň sa však dá vyložiť aj tak, že to predbiehanie nie je. Nemyslíme pri tom na súbežnú jazdu. Podľa nášho názoru by mohlo byť predchádzanie definované napríklad takto:

Predchádzaním na komunikácii s jedným jazdným pruhom pre každý smer je manéver, ktorým sa rýchlejšie vozidlo zaradi pred pomalšie jazdiace vozidlo alebo vozidlá, pričom sa zaradi do jazdného pruhu, v ktorom jazdí pomalšie vozidlo alebo vozidlá. Predchádzaním na komunikácii s viac ako jedným jazdným pruhom pre každý smer je manéver, ktorým sa rýchlejšie vozidlo okamžite zaradi pred pomalšie jazdiace vozidlo alebo vozidlá, pričom sa zaradi do jazdného pruhu, v ktorom jazdí pomalšie vozidlo.

Prekážka cestnej premávky

Prípravovaná novela zákona upravuje definíciu prekážky cestnej premávky tak, že ňou bude všetko, čo môže obmedziť alebo ohroziť jazdu vozidiel alebo

§ 2, zákon č. 8/2009(2) Na účely tohto zákona sa ďalej rozumien) neobmedzením povinnosť účastníka cestnej premávky počínať si tak, aby inému účastníkovi cestnej premávky neprekážal

Stačí, aby jeden účastník vedel dokázať, že mu vodič pomalšie idúceho auta, inak dodržiavajúceho dopravné predpisy, prekážal, je tu problém. Ako sa má totiž vodič pomalšie idúceho auta dozvedieť, že prekáža. A keď prekáža a objektívne nemôže zrýchliť, čo potom?

Preto by bolo podľa nášho názoru vhodné, aby sa okrem definície prekážky cestnej premávky vložila do zákona aj definícia obmedzenia. Napríklad by mohla znieť takto:

Obmedzením je situácia, keď účastník cestnej premávky neoprávnene prekáža inému účastníkovi cestnej premávky.

Vozidlá a chodníky

Ďalší problém, ktorý priniesol vo februári zákon

ak ide o prejazd vozidla cez chodník na miesto mimo cesty na mieste prispôbenom na prejazd.

Definícia križovatky

Ani definícia križovatky nie je ideálna. Podľa jej aktuálne platnej verzie je križovatkou miesto, kde sa cesty križujú alebo spájajú. Správcovia ciest však túto definíciu pochopili rôzne a tak tomu prispôbili dopravné značenie.

Predstavte si križovatkou tvaru „Y“. Z niektorých smerov sa pre vodiča cesta spája, pre niektorých rozpája. No a rozpájanie nie je nič iné, len spájanie z iného pohľadu. Preto v definícii križovatky nie určený smer, z ktorého sa sleduje spájanie ciest.

Na Slovensku sú však aj cesty, ktoré sa križujú mimoúrovňovo a ich jazdné smery sú prepájané jednosmernými cestami. Tie sa na niektorých miestach rozpájajú s „materskou“ cestou a na inom zas spájajú s inou. Tu však správcovia ciest obyčajne „rozpájanie“ nechápu ako križovatkou a ani niektorí vodiči, a tomu

je prispôbené aj dopravné značenie. Možno by stálo za úvahu buď doplniť do definície to, že rozpájanie ciest je tiež križovatkou, alebo rozhodnúť, že v niektorých situáciách rozpájanie ciest križovatkou nie je.

Dopravné značky

Dopravné značky sa podľa zákona umiestňujú, až na výnimky, pri pravom okraji cesty v smere jazdy vozidiel. Zabudlo sa však určiť, kde je začína ich platnosť, či platia len pre premávku vľavo alebo aj pre prípadnú premávku vpravo.

Nedávno sa rozoberalo, či policajti dali oprávnené pokutu vodičovi za to, že nerespektoval STOP-ku, ktorá bola umiestnená na ostrovčeku, ktorý oddeľoval odbočovací pruh od priebežného. Keďže nie je určené, kde všade STOP-ka platí, či len vľavo alebo aj vpravo, myslíme si, že policajti dali pokutu správne. Lenže, čo v prípade, že by bola na ostrovčeku zvislá dopravná značka Hlavná cesta a na tej istej úrovni na pravom okraji odbočovacieho pruhu zas zvislá dopravná značka Daj prednosť v jazde? Ktoorej značke potom treba dať prednosť?

Možno by stálo za úvahu doplniť do zákona o cestnej premávke ustanovenie, ktoré by možno mohlo znieť takto:

Ak význam dopravnej značky neurčuje inak, úprava cestnej premávky zvislou dopravnou značkou platí pre jazdné pruhy naľavo od zvislej dopravnej značky a bezprostredne za ňou v smere jazdy vozidiel. Toto neplatí pre dopravné značky umiestnené nad jazdnými pruhmi a pre dopravné značky upravujúce zastavenie a státie.

Prehľad všetkých noviel zákona o cestnej premávke

Prvá novela bola spôsobená zásahom iného zákona. Napríklad, keď za neplatenie výživného bolo umožnené zadržať vodičský preukaz, v zákone o cestnej premávke poverili zadržaním políciu. V rámci tejto novely tiež upravili logický nezmysel v súvislosti s parkovaním na chodníkoch.

Druhá novela prišla ako súčasť zákona, ktorý menil najmä zákon o povinnej základnej kvalifikácii ... a tak ďalej. V rámci neho doplnili poslanci do zákona o cestnej premávke možnosť poskytovať informácie z evidencie vozidiel Národnej diaľničnej spoločnosti. Pravdepodobne v súvislosti s elektronickým mýtom.

Aj tretia novela bola vsunutá do iného zákona (o ochrane pred požiarmi). Týkala sa psychologického vyšetrenia vodičov, ktorý v minulosti nemuseli prejsť takýmto vyšetrením, a ktorý ho podľa zákona o cestnej premávke museli absolvovať do konca mája. Poslanci termín o rok predĺžili.

Štvrtá novela by sa dala nazvať ako komplexná, keďže do zákona o cestnej premávke zavádza 99 zmien. Ministerstvo vnútra ju však pripravuje najmä preto, že Európska komisia zmenila pravidlá o vodičských preukazoch, v rámci ktorých zavádza napríklad to, že na motorky veľkých kubatúr budú môcť dostať vodičský preukaz až 24-roční.

Ďalšou veľkou zmenou bude znovuzavedenie malého technického preukazu.

Tomáš Novotný

Trochu humoru o autách

SHIMKA - ZUZANA MIHÁČOVÁ

V pondelok 30. novembra sa dožila osemdesiatich rokov Nataša Tanská. Aj akademický Slovník slovenských spisovateľov, aj slovník, ktorý pripravilo Literárne informačné centrum spoločne so Slovenskou národnou knižnicou, ju robia o mesiac mladšou. Niektoré mýty a ešte k tomu u žijúcich osobností sa ťažko odstraňujú. Len v antológii slovenskej poézie v zahraničí „Medzi dvoma domovmi“ je údaj o jej narodení správny.

Asi pred dvadsiatimi rokmi som v bratislavskom Večerníku čítal „rozhovor pri káve“ s Natašou. Autor ju označil „za ženu mnohých podôb a tvári“. V tom mal pravdu, lebo ozaj ju možno vidieť ako herečku, spisovateľku, publicistku, výtvarnú umelkyňu. K tomu, kto ju pozná, a ja mám šťastie poznať ju od detstva, bola priateľkou mojej mamičky, ju môžem označiť za vtipnú, milú, láskavú a múdru ženu, ktorá s nadhľadom a humorom dokázala prekračovať všetky prekážky, ktoré sa jej postavili do cesty.

Narodila sa v Prahe v rodine ruských emigrantov. Otec bol Estónec, matka bola polovičná Ruska a polovičná Talianka, starý otec Sergej Traillin bol významným ruským skladateľom. Pred revolúciou jeden z operných domov v Petrohrade uviedol jeho operu „Taras Bulba“. Bol autorom viacerých opier a kompozícií. Jeho hudobný archív je dnes v zbierkach v Českom múzeu hudby. Cez občiansku vojnu sa aj s manželkou a štyrmi deťmi po úteku z Krymu ocitli v Turecku. V tom čase prebiehala v Československu „ruská akcia“. Na základe priateľských vzťahov medzi profesorom Pavlom Miljukovom a prvým československým prezidentom T. G. Masarykom mohli deti ruských emigrantov získať v Československu stredné a vysokoškolské vzdelanie, aby boli pripravené a európsky vzdelané, až skončí sovietsky režim. Nikto vtedy nepredpokladal, že potrvá takmer osemdesiatpäť rokov.

Traillinovci prišli do Československa a všetky ich štyri deti získali vysokoškolské vzdelanie. Jediná dcéra, Natašina matka, pani Nina, vyštudovala slavistiku a neskôr prednášala francúzštinu a ruštinu na Vysokej škole múzických umení v Bratislave. Takmer každý jej absolvent v päťdesiatych a šesťdesiatych rokoch bol jej poslucháčom.

Nataša vyrastala vo veľmi kultivovanom rodinnom prostredí, ale cesta k filmovej Barunke nebola jednoduchá. Rodičia žili v Zlíne a desaťročné dievčatko aj

s kamarátkou boli počas filmového festivalu „Filmové žné“ na plavárni. Natašu pritom oslovil jeden pán, ktorý sedel v blízkosti ležadla, na ktorom dievčatá pozorovali, čo sa deje, otázkou, či má rada divadlo a po kladnej odpovedi sa jej spýtal, či by vedela zahrat starú domovníčku, ktorá práve umyla chodbu a niekto jej ju pošliapal. Nataša vyskočila, dala si ruky v bok a začala strašne nadávať. To pána Broža z Lucerna filmu, ako za chvíľu zistila, tak očarilo, že jej povedal: „Dievčatko, daj svoju fotografiu aj s adresou do mojej schránky v Grandhoteli.“ S veľkým nadšením Nataša prišla domov a informovala rodičov, že bude filmovou hviezdou, ale rodičia, najmä otec, to prešli s humorom. Zkrátka dostala Nataša pozvanie na filmové skúšky na Barrandov. Otec povedal, že nie, ale matka si bola vedomá, že v Prahe žijú jej rodičia, takže by vlastne spojili návštevu Prahy s návštevou starých rodičov a cestovné by mali preplatené. Tak sa aj stalo. Popri návšteve starých rodičov Nataša úspešne zložila skúšky a keď dostala pozvanie na nakrúcanie, otec bol zásadne proti. Určil také podmienky, že predpokladal, že mu produkcia nevyhovie. Napríklad, honorár mal byť ten istý, aký mala Terezie Brzková, ktorá stvárnila babičku, najlepší hotel pre Natašu a matku, k tomu lekársky dozor. Ale produkcia s tým súhlasila a takú ponuku nebolo možné odmietnuť.

Film mal obrovský úspech. Bolo to dané dobou. Začiatok Protektorátu, bolo treba posilňovať národnú hrdosť, identitu, česťstvo proti germánskemu tlaku. Záverečná scéna na plátne, keď zomierajúca babička hovorí Barunke, aby nezabudla, že je Češkou a jej slová „Já nikdy nezapomenu, babičko!“ je dojemná aj pre dnešného diváka.

Protektorátna propaganda neskôr zneužila Natašino meno, keď po bombardovaní Prahy americkým letectvom vo februári 1945 napísali, že zahynula pri bombardovaní, aby vyvolali nevôľu voči spojencom, že aj taká obľúbená herečka, nevinné dievča prišlo o život. Nataša žila vtedy už v Trenčíne. Ako k tomu došlo? Po úspechu „Babičky“ nakrútila ešte film „Préludium“. Medzitým vypukla vojna proti Sovietskemu zväzu a nacisti na gestape v Zlíne vedeli, že jej otec Ing. Alexander Tanska ovláda ruštinu i nemčinu a chceli ho za prekladateľa. On sa tomu bránil, vyvíjali na neho nátlak neustálym predvolávaním na gestapo. Vtedy pracoval pre jednu švajčiarsku firmu, ktorá budovala cesty a mala svoju pobočku na Slovensku. Zveril sa svojmu šéfovi a ten zariadil, že začal pracovať na Slovensku, v Trenčíne. Za nejaký čas sa mu podarilo dostať manželku i s deťmi na Slovensko a získať pre nich slovenské štátne občianstvo.

Vojtech Čelko

Subilantka

Nataša začala chodiť na trenčianske gymnázium, navštevovala Hudobnú školu u legendárnej Margity Dubnicayovej, ktorá dala základné hudobné vzdelanie mnohým, v budúcnosti úspešným hudobníkom a spevákovi na Slovensku. Nataša k nej pri svojich návštevách Trenčína chodila až do jej smrti v roku 2001.

V Trenčíne všetko to, čo bolo blízke Barunke, bolo ďaleko, a dievčatko si dlho nevedelo nájsť kamarátky. Bolo jej smutno a v jednom liste napísala „Rozhlas, divadlo a ja som od toho všetkého tak ďaleko, že by som plakala. To je ako polovičný život, keď človek je duchom stále neprítomný“. Ale múdra priateľka - matka ju teší: „Teraz je vojna a ty nemôžeš byť tam, kde ťa ťahá srdce, ale je to pre teba lepšie, pretože to môžeš využiť ako prípravu na budúce rozvinutie síl. Potom na to všetko čas nebude.“

Po vojne prichádzajú ďalšie ponuky. Nataša hrá vo filme „Kratatit“, podľa Čapkovho románu, v „Predtuče“, podľa námetu Marie Pujmanovej, s Rudolfom Hrušínskym vo „Vlčích dierach“.

Úspešná herečka náhle veľmi vážne ochorela. Po dvoch rokoch liečenia sa vystrábila, ale dozvedela sa, že také náročné zamestnanie ako je filmovanie nemôže v budúcnosti vykonávať. Už počas liečebného pobytu v Tatrách sa v roku 1948 zoznámila s Magdou Husákovou-Lokvencovou a spriatelili sa. Neskôr napísala o nej krátku spomienku a vystúpila aj v televíznom filme, kde sa o Dr. Lokvencovej hovorilo. Nataša s ňou spolupracovala na niektorých projektoch a neskôr ako novinárka písala kritiky o Lokvencovej inscenáciách. Z Tatier ju súkromné dôvody na rok odviekli do Prahy. K pražskému pobytu sa viaže jedna pekná historka, ktorú mi raz povedala. Pravidelne raz za týždeň Nataša chodievala navštevovať svoju starú mamu, ktorá medzitým odovdela. V jednu sobotu, keď za ňou prišla, stará mama sa jej spýtala, čo sa deje, lebo videla, že je nejaká uverená. Nataša jej povedala, že mali večer návštevu, ktorá sa pretiahla dlho po polnoci a ešte musela dať do poriadku kuchyňu. Stará mama sa náhle zamyslela, dávala sa do dialky a nič nehovorila. Po chvíli sa Nataša pýtala: „Stará mama, čo je?“ Až po ďalšom oslovení jej povedala: „Premýšľala som, kde sme mali v našom petrohradskom byte kuchyňu. Ja som tam asi nikdy nebola, lebo kuchár sa ma každé ráno prišiel spýtať, čo má variť.“ Táto stará mama neskôr potrebovala opateru a dcéra si ju chcela vziať k sebe do Bratislavy, ale stará mama, ktorá roky už neopustila svoj byt na štvrtom poschodí na Vinohradoch, trvala na tom, že „ja do provincie nepojem“.

V roku 1951 Nataša zmaturovala na trenčianskom gymnázium a začala študovať divadelnú dramaturgiu na Vysokej škole múzických umení v Bratislave. Po skončení pracovala najprv ako filmová dramaturgička v Slovenskej filmovej tvorbe v skupine Alberta Marenčina. V roku 1960 podľa jej scenára nakrútili celovečerný film „Vždy možno začať“ z prostredia mladých hercov. V tom čase už pracovala v týždenníku Kultúrny život ako filmová a divadelná kritička, písala pre pražskú kultúrnu tvorbu a začala publikovať prvé knižky. Krátke prózy „Dvaja v tráve, Vyznáte sa v tlačeníci“ s podtitulom „Úvod do štukológie“. Túto kniha - príručku pre dospelávajúce dievčatá, považujem

S AUTOROVU MAMIČKOU

za modernú „gender literatúru“ na Slovensku. Kniha s vtipom a nadhľadom sprevádza nielen dospelávajúce dievča, ale aj mladú ženu nástrahami, ktoré prináša život. Kniha vyšla v niekoľkých slovenských vydaniach a bola preložená do češtiny.

Napriek tomu, že nikdy nemala deti, dokázala sa vcítiť do detskej duše. Jej príbehy o kocúroch Pufovi a Mufovi boli preložené do jedenástich jazykov a televízne spracované. Tento rok som čítal v Knižnej revue, že slovenské ministerstvo školstva odporučilo pre žiakov prvej triedy nepovinné čítanie leporelo „Ako Puf a Muf išli do školy“. Pre deti napísala aj iné knižky „Ňuňa je sama doma“, „Mama urob iné ticho“, „S dievčiskom sa nehráme“, „Niečo som našiel. Na Večerníčkoch podľa jej tém vyrástlo už niekoľko generácií slovenských a českých detí. Oblúbený bol seriál „Príhody vrabčiakov Žmurka a Frnka“, ktorý sa dokonca vysielal aj v Austrálii a to už nespomínam európske krajiny. Za tvorbu pre deti dostala v roku 1990 cenu Trojruža.

Úspešné boli jej rozhlasové hry „Rozhodnutie“, „Každý štvrtok“, „Hodina angličtiny“, ktorá získala v roku 1974 prvú cenu v rozhlasovej súťaži o najlepšiu hru roka. Táto hra bola vysielaná v deviatich krajinách a pod názvom „Hodina pravdy“ ju sfilmovala Československá televízia v Prahe. Divadelná hra „Predajňa 044 (Fínsky nôž)“ sa hrala na viacerých českých a slovenských scénach. Sfilmovala ju aj televízia v NDR a tam ju hrali vo štyroch divadlách. Divadelnú hru „Duel“ sme mali možnosť vidieť aj v Prahe, v poetickej vinárni Viola.

V roku 1980 „Hodinu angličtiny“ uviedli viaceré scény ako divadelnú hru. Dokonca sa aj napriek prekážkam zo strany tunajšieho ministerstva kultúry hrala v moskovskom divadle MCHAT a v Akademickom divadle Riga.

S Rigou je pekná historka. Keď Nataša letela na premiéru „Hodiny angličtiny“, nikto ju tam nepoznal, ale hneď ako vychádzala, ju spoznali. Keď sa svojich hostiteľov pýtala, ako je to možné, tak jej povedali, že má „perčátky“ - rukavičky. Sovietska žena okrem zimy nikdy nenosila rukavičky. Úspešná bola aj jej próza „Postskeptá“, ktorá bola preložená aj do češtiny.

V roku 1969 sa Nataša presťahovala do Prahy. V Bratislave v časopise Kultúrny život podpísala niekoľko rezolúcií proti vstupu vojsk a v Prahe sa cítila istejšia, nebola tak na očiach ako v Bratislave. Naďalej však spolupracovala so slovenskými médiami. V rokoch 1990-1997 spolu s manželom, prekladateľom a pracovníkom zahraničného obchodu Janom Válkom, boli v Londýne. Jej manžel pôsobil v diplomatických službách. Z tohto obdobia je len pár krátkych textov, napríklad o britskej mentalite, ktorý bol uverejnený v časopise Prostor. Práve tieto jej drobné texty, ktoré publikovala aj v časopise Xantypa by stáli za knižné vydanie. Vtipný bol „Mužsko-ženský slovník“, anglický pobyt ju inšpiroval k limerikom a z posledného obdobia sú „Emocenky a Senioresky“. Nie je to výstížné?

*Kedysi
to bolo inakšie
kedysi sa to nepatrilo
kedysi sa to nedalo
kedysi sme sa hanbili*

*kedysi sme nevraveli
kedysi*

*Nie dedko
takto nie
tento gombík
potom tento
tuná túto páku
a potom tuná stisnúť
a hotovo
Také je to jednoduché*

*Áno
pre vás mladých*

Nataša často chodievala na programy do bývalého Domu slovenskej kultúry. V júni 1988 sa tam konal, v spolupráci s Baltským zväzom, ale najmä jeho predstaviteľom Vladimírom Macurom, ktorý kongeniálne preložil od Enna Vetemaa, „Klíč k určovaniu rusalek“ neboli „Úvod do naiadologie“, prvý svetový naiadologický kongres. Nataša tam vystúpila s veľmi úspešným referátom v ktorom sa zaoberala „Emancipačnými snahami u Rusalek“.

Nemôžem ani obísť jej hobby posledných rokov, a to asambláže a iné prejavy výtvarného čítania. Mala niekoľko úspešných výstav, a to nielen u nás, ale aj vo Veľkej Británii či v Nemecku.

Tiež by som rád poznamenal, že ako jedna z mála slovenských autoriek sa zaradila do širšieho medzinárodného povedomia a to nielen prostredníctvom svojej tvorby, ale i angažovanosťou v spisovateľských aktivitách, okrem iného prostredníctvom PEN klubu a neformálnych kontaktov počas pobytu v Londýne.

Jeseň života trávi v Dome Sue Ryder v Prahe. Sleduje televíziu, číta, počúva rádio, prijíma návštevy. Verím, že jej plány na drobné stĺpiky, ktoré by písala, neostanú len plánom, ale že sa na jej textoch ešte pobavíme.

Do ďalších rokov len to najlepšie!

Minerálna perla Slovenska

Slovensko je výnimočne bohaté na širokú škálu prírodných zdrojov, z ktorých popredné miesto nesporne zaberajú minerálne pramene, rozložené takmer po celom jeho teritóriu. Mnohé z nich sa využívajú pre pitné účely ako stolové vody s priaznivými účinkami na zažívacie ústrojenstvo. Iné, s väčšou výdatnosťou, exploatujú sa priamo v balneoterapeutických či krenoterapeutických centrách a sú považované za najdôležitejšieho činiteľa sprievodných rehabilitačných procedúr. Tieto pramenné vývery sú známe nielen u nás, ale chýr o ich liečivých vlastnostiach dávno prekonal hranice našej vlasti a rozšíril sa do celého sveta.

SNIMKA: ARCHIV

Najmladším kúpeľným strediskom so značným terapeutickým potenciálom sú Kúpele Nimnica, s príliehavým prívlastkom minerálna perla Slovenska. Nachádzajú sa v Trenčianskom kraji medzi Považskou Bystricou a Púchovom, a sú situované v južnom výbežku Javorníkov na ich rozhraní so Strážovskými vrchmi a Bielymi Karpatmi. Zo zaujímavej kroniky sa možno dozvedieť, že ich vznik je úzko spätý s výstavbou v poradí už ôsmej priehrady na rieke Váh.

Významné vodné dielo s pôvodným názvom Priehrada mládeže bolo vybudované v rokoch 1949-57 za výraznej pomoci študentov, ktorí tu v pravidelných turnusoch pracovali vo forme brigádnických aktivít. Súčasne postavili aj rozhľadňu na úpätí najvyššej kóty nad priehradným múrom, vrchu Hradisko, kde bola umiestnená meteorologická stanica za účelom sledovania vplyvu vodnej nádrže na zmenu klímy. Nad ňou bola osadená veľká červená hviezda, ktorá v noci svietila. Po jej odstránení ostala tu iba vežička s nepatrnými zvyškami stavby, avšak názov „Na hviezde“ pretrval dodnes. Dĺžka priehrady je 12 km a v najširšom mieste sú jej brehy od seba vzdialené až 1,5 km. Vodné dielo bolo postavené za účelom

energetického využitia prietokov Váhu, eliminácie inundačných problémov, umožnenia väčších odberov vody a v neposlednom rade rozvoja vodných športov a turistiky. Silné zanášanie sedimentmi si priamo na vodnej ploche po čase vyžiadalo dodatočné vybudovanie usmerňovacích hrádz, ktorých polkruhové tvary sú z estetického hľadiska fascinujúcim krajinným fenoménom.

Stavebným prácam na priehrade predchádzal rozsiahly hydrogeologický prieskum, počas ktorého sa pod úrovňou recipientu narazilo na mimoriadne výdatné zdroje minerálnej vody. Následne chemickou analýzou bolo zistené, že voda vykazuje vysoké hodnoty sodíka, draslíka, horčíka, železa, vápnika a chlóru. Aj ďalšie prieskumné vrty potvrdili, že ide o alkalickú kyselku so značným obsahom oxidu uhličitého, ktorá má priaznivé účinky na ľudský organizmus.

Hlavným iniciátorom myšlienky využiť túto vodu pre účely kúpeľníctva bol tamojší lekár MUDr. Jozef Vajda, mimochodom otec populárneho slovenského herca Jozefa Vajdu, ktorý sa tu narodil a prežil svoje detstvo. Od nápadu k realizácii vysoko humánnej

idey bol už iba krôčik. Napriek nemalým technickým ťažkostiam napokon predsa len 1. apríla 1959 vznikli kúpele, ktoré boli o päť mesiacov neskôr s kapacitou 60 lôžok uvedené do prevádzky. Začali sa tu liečiť choroby tráviaceho a obehového ústrojenstva, choroby z poruchy látkovej premeny a žliaz s vnútornou sekréciou, ďalej netuberkulózne choroby dýchacích ciest a choroby z povolania. Postupne pribudli onkologické a gynekologické diagnózy a choroby pohybového aparátu. Prvým správcom kúpeľných objektov, ktoré pozostávali z adaptovaných ubytovných stavbárov, bol Ján Lepej. Priekopníckej roky sa začínali s tímom lekárov a zdravotným personálom pod vedením MUDr. Jozefa Vajdu, považovaného za zakladateľa kúpeľov Nimnica.

Z legislatívneho hľadiska veľkým pozitívom pre novovzniknuté kúpeľné centrum bolo uznesenie vlády SSR č. 273/69, na základe ktorého sa určili ochranné hygienické pásma vodných zdrojov a Nimnica bola definitívne vyhlásená za kúpeľné miesto. Ibaže práve v súvislosti s týmto aktom nastali závažné administratívne problémy, ktoré sa v prvom rade týkali samotného názvu kúpeľov. Nakoľko minerálna voda bola navrhovaná v katastri obce Nosice, táto si automaticky prisvojovala právo na ich využitie. Kúpeľné objekty sa však nachádzali na území nimnického hotára, preto aj táto obec si nárokovala oprávnené požiadavky na kúpeľné sídlo. Spor sa napokon podarilo vyriešiť kompromisom tak, že vodná nádrž ostala Nosiciam a kúpele pripadli Nimnici.

Za najvýznamnejší medzník v histórii kúpeľov sa považuje ich osamostatnenie a následná transformácia na akciovú spoločnosť. Stalo sa tak 1. novembra 1995. Odvtedy Kúpele Nimnica zaznamenali nebývalý rozkvet. Súčasne s rekonštrukciou pôvodných ubytovní a ich prebudovaním na kúpeľné domy dokončila sa aj výstavba monumentálnej budovy Balneoterapie. Jej architektonické riešenie s najmodernejším vybavením pre liečebné procedúry dnes plne slúži zvýšeným nárokom rozrastajúceho sa počtu spokojných pacientov. Nemalou mierou prispela k tomu tiež privatizácia príslušného hotela Neptún, z ktorého sa stal najreprezentatívnejší kúpeľný dom s názvom Salvator. Majestátna budova priamo nad priehradou vypína sa do značnej výšky a do dialky symbolizuje slávu tohoto najmladšieho kúpeľného centra na Slovensku. V konečnom dôsledku aj vďaka čarokrásnej prírode a dominantným vápencovým bralom Klapy (654 m n.m.) a s množstvom endemitnej flóry Nimnica sa stala atraktívnym lákadlom pre početných klientov nielen zo širokého okolia, ale neraz aj z ďalekej cudziny. Títo sem zavše prichádzajú predovšetkým zmierniť závažné zdravotné problémy, ale rovnako pookriať a vďaka priateľivému personálu načerpať dostatok potrebnej energie pre nevyhnutnú regeneráciu svojich zdevastovaných fyzických či psychických síl.

Robert Vano podporil UNICEF

V krásnych priestoroch Panteonu Národného múzea v Prahe sa konala v októbri tohto roku benefičná aukcia bábik popredných českých módných návrhárov a známych osobností pre UNICEF pod názvom „Adoptuj bábiku a zachrániš život dieťaťa“. Slávnostný večer, ktorý moderovali Radek John a tlmočník do angličtiny Martin Nejedlý, už tradične zahájila riaditeľka Českého výboru pre UNICEF Pavla Gomba.

Podobne ako v minulých ročníkoch, aj teraz sa dražilo dvadsať bábik. Ich autorkami boli napríklad odevná dizajnérka Liběna Rochová, patrónka celého projektu, módna návrhárka Tatiana Kovaříková a Hana Havelková, herečka Jiřina Jirásková, ktorá je aj veľvyslankyňou Českého výboru pre UNICEF, a ktorá stihla vytvoriť bábiku ešte predtým, než v lete vážne ochorela, ďalej speváčka Heidi Janků a moderátorka Jana Adamcová so svojim manželom režisérom Jiřím Adamcom. Ani tohto roku nechýbal medzi autormi svetoznámy slovenský fotograf Robert Vano, ktorý do dražby venoval svoju zaromanovanú fotografiu z detstva s názvom „Robi“ - bola vydražená za 50 000 Kč. Opäť bola medzi autorkami aj talentovaná mladá slovenská dizajnérka a módna návrhárka z Košíc, Odette Fedorová, ktorej bábika Zdenka bola vydražená za 40 000 Kč.

Vďaka vydarenej benefičnej aukcii získal Český výbor pre UNICEF 811 000 Kč, čo pokryje náklady na nákup vakcín proti šiestym hlavným smrteľným chorobám pre 1350 detí v rozvojových krajinách sveta.

Český výbor pre UNICEF po prvý raz vyhlásil projekt „Adoptuj bábiku a zachrániš život dieťaťa“ v roku 2002. Projekt Bábika vznikol v roku 1988 v Taliansku pod rovnakým názvom (Pigotta Project).

(ek)

Znova atletickou kráľovnou

Už tretí raz za sebou a s prehľadom zvíťazila oštepárka Bára Špotáková v ankete Atlét roka 2009, ktorej slávnostné vyhlasovanie sa konalo 7. novembra v hoteli Ambassador v Prahe. Od 128 atletických odborníkov z radov funkcionárov, trénerov a novinárov, ktoré hlasujú v tejto prestížnej ankete, získala Bára 1274 bodov. Na druhom mieste skončil prekážkar Petr Svoboda (1127 bodov) a tretia priečka patrila výškarkovi Jaroslavovi Bábovi (953 bodov).

Svetová rekordérka (72,28 m) a olympijská víťazka z Pekingu mala tohto roku striebornú sezónu. Striebornú medailu získala nielen na majstrovstvách sveta v Berlíne, ale tiež aj na premiérových majstrovstvách Európy družstiev, ktoré sa konali v portugalskej Leirii a nakoniec aj na Svetovom atletickom finále v gréckom Solúne. Ako hodnotí túto svoju sezónu Bára?

„Určite som s ňou spokojná. Je totiž veľa atlétov, ktorí uspeli vlni na olympiáde alebo ju aj vyhrali, kolkokrát ani nepretekali v nasledujúcej sezóne, lebo v tej olympijskej bol na nich vyvinutý veľikánsky tlak a stálo ich to veľa síl... Aj preto bolo na svetovom šampionáte v Berlíne veľmi málo atlétov, ktorí vyhrali v Pekingu, a ktorí by opakovali svoje víťazstvá aj v nemeckej metropole. Naozaj je veľmi ťažké podávať každý rok špičkové výkony. Uplynulá sezóna bola pre mňa náročnejšia o to viac, že som úspešne dokončila štúdiá na Českej poľnohospodárskej univerzite v Prahe a celý rok som písala diplomovú prácu o ekologickom poľnohospodárstve. Takže, keď si to teraz uvedomím, čo všetko som ešte okrem atletiky musela zvládať, som naozaj rada, že moja uplynulá sezóna dopadla veľmi dobre.“

Dodajme, že sympatická atlétka pár dní pred úspešnými záverečnými skúškami na spomínanej univerzite ešte stihla v lete pokrstiť svoju autobiografickú knižku s príznačným názvom „Bára“. Blahoželáme!

(ek)

Jan Saudek a Dukla

V rámci slávnostného vyhlasovania štrnásteho ročníka ankety Armádný športovec roka 2009 sa konal 12. novembra v Kongresovom sále Masarykových internátov ČVUT v Prahe 6 krst kalendára „DUKLA 2010“. Podobne, ako vlni, nafotil kalendár slávny Jan Saudek.

Na dvanástich stranách sú zobrazené športové hviezdy nielen súčasnosti, ale aj minulosti, ako napríklad oštepárka Bára Špotáková a Dana Zátopková, oštepár Jan Železný, desaťbojár Roman Šebrle, veslári Václav Chalupa a Ondřej Synek, skokanka o žrdi Kateřina Baďurová, moderný päťbojár Ondřej Polívka a jeho priateľka, moderná päťbojárka Natália Dianová, a lyžiarka Kateřina Neumannová. A na obale kalendára je zvečnený sám autor.

Saudek však zo začiatku ponuku Dukly na vytvorenie ďalšieho kalendára odmietol, nechcelo sa mu

totíž znovu vstúpiť do rovnakej rieky. Ale nakoniec súhlasil a to s podmienkou, že tento raz si športovcov vyberie sám.

„Moja priateľka Pavla Hodková ma presvedčila, aby som sa opäť pustil do fotenia športovcov a vytvoril tak ďalší kalendár. Mám z toho radosť, lebo nikdy sa mi tak dobre nepracovalo, ako so športovcami. Boli skvelí,“ pochvaloval spoluprácu s nimi Saudek.

Slovami chvály na adresu Jana Saudeka nešetril ani šéf Dukly, mimochodom bývalý vynikajúci československý reprezentant v trojskoku a v skoku do diaľky, Jaroslav Prišćák. „Vlaňajší kalendár bol veľmi úspešný, preto mi prišlo na um opäť osloviť pána Saudeka - veľmi ma potešilo, že našu ponuku predsa len prijal a vytvoril pre Duklu ďalší krásny kalendár.“

V ankete Armádný športovec roka 2009 zvíťazila rýchlokročliarka Martina Sáblíková, pred moderným päťbojárdom Davidom Svobodom a oštepárkou Barbarou Špotákovou.

(ek)

Tentoraz je v tajničke české príslovie. Riešenie pošlite do 10. januára 2010 na adresu: SLOVENSKÉ DOTYKY, Salmovská 11, 120 00 Praha 2, alebo e-mailom na adresu dotyky@czsk.net. Traja vylosovaní riešitelia dostanú od redakcie jednu z nových kníh z produkcie Slovensko-českého klubu.

Tajnička v októbrovom čísle ukrývala citát amerického karikaturistu Charlesa M. Schulza „Nič neuberie na chuti arašidového masla viac, ako neopätovaná láska.“ Knihy vyhrávajú: Andrej Kalný, Praha 10, Jaroslav Tomaščin, Praha 4 a Ján Chudoba, Ústí nad Labem.

Srdečne blahoželáme!

							POBÁDANIE DIETÁTA	SPEVOHRA	PRÁVE, AKURÁT	1. ČASŤ TAJNIČKY	RIEKA V NIGÉRII	PRŮD, POHYB	KRIDLO (ODB.)	
POMŮCKY: OKVA, NAŇA, ERSE, AKIKA, AGRA, MELK, KEJ, ECH, TZS, SABAL							CENA							
JEDEN, PO TALIANSKY							UPIEKOL NA POVRCHU							
LEKÁREŇ (SKR.)							PREDOHA KRESLENÁ PEROM							
2. ČASŤ TAJNIČKY							SLÁVA, NECH ŽIJE							
VLASTNÍ														
INTERNET PROTOCOL (SKR.)														
KUCHYŇSKÁ POTREBA														
EVENČINA (KÓD JAZYKA)												OBÝVATEL PAŇE	SEKNUTÍM ODDELILA	
ODLŮMILI							AKER PO ČESKY							
NEDŮVTIPNE							PLAČ (POET.)							
OKRES (SKR.)														
NIEČO							ŠLAHAŤ, ŠIBÁŤ (EXPR.)							
MAST, PO ČESKY							PNEUMATIKA, PO ANGLICKY							
ARABSKÉ MUŽSKÉ MENO							OTEC (HOV.)							
SENÁT, PO ANGLICKY							ST. JEDNOTKA V JADR. FYZ.							
POTREBA RYBÁŘA														
MENO ZOLTÁNA							ÚZEMIE, KRAJ							
URČIL, UROBIL UDANIE							MENO IMRIŠKY							
JASNE ZNELO (ZAST.)														
ZBAVILI NÁVYKU							KELTSKO-IRSKY JAZYK						PÍTÍM UBRALI	TÚLAL SA (NÁR.)
OPEN MOBILE ALLIANCE (SKR.)							K (LEK.)							
MENO MATILDY														
TU MÁŠ														
ORIENTAČNÝ BEH (SKR.)							ZAHRALO							
VÄCSIA PREDSIEŇ														
ONLINE LIBRARY SYSTEM							NIE MÁKKO							
KOŽUŠNÍCKY PODNIK V TRUTNOVE							AKADEMICKÝ TITUL PRED MENOM							
SOMÁR														
VEDOME HOVORÍŠ NEPRAVDU							CHYTÍ							
JAPONSKÉ SÍDLO							PIVO (ZDROB.)							
PRETEKY LODÍ														
ANIMAL LIBERATION ORCHESTRA							OSOLIL							
3. ČASŤ TAJNIČKY							RIEKA V RAKÚSKU							
MALOMOCN- STVO							ROBILA RÝCHLE POHYBY							
NIE, PO ANGLICKY														
MRZUTO														
DAROVAL														
ŠPZ OKRESU ILAVA														
TRHALI (NÁR.)														
JEDLO Z MŮKY														
NAZNAČENÉ BODNUTIE														
MAJSTER ŠPORTU														
ŠILING TANZÁNSKY (KÓD MENY)														
NORMÁL (FYZ.)														
ŠPAN. ŤAŽKÉ SLADKÉ VINO														
ČASŤ, ÚSEK							REVOLVER (HOVOR.)							
HORÝ ŽALÚDOČNÝ LIEK														
RUSKÁ RIEKA														
ČESKÉ MUŽSKÉ MENO														
OBLIEKALA							DRAVÝ VŤÁK							
OPACHA														
CHLÓR (ZN.)														
TRPAZLIČIA PALMA														
ASSOCIATION OF EUROPEAN JOURNALISTS														
ODOVDALA														
MŮL HOLANĎSKA														
DROBNÝ MOTYL														
MENO KAROLÍNY														
OSOBNÉ ZÁMENŇ														
V MOKROM STAVE							ZÁVER, DODATOK							
PLYŤŠIA JAMA, UŽĽABINA, KOTLINA														
DOSTAL, OKLAMAL (EXPR.)														

Iveta Radičová v rozhlase i v televízii

V prvú novembrovú stredu si do svojho dopoludňajšieho publicistického magazínu na rozhovor Lucie Výborná pozvala sociologičku, poslankyňu za slovenskú Demokratickú stranu Ivetu Radičovú. Táto politička sa stala v ČR známou predovšetkým svojou kandidatúrou na prezidentskú funkciu, v ktorej od spoluobčanov získala takmer milión hlasov.

SNÍMKA: ARCHIV

Ak porovnáme každodenné rozhlasové či televízne rozhovory s týmto rádiožurnálovým, môžeme povedať, že mu nechýbala zaujímavosť ani vtipnosť, a že bol (predovšetkým vďaka „spovedanej“) aj hlboko ľudsky ladený. Hneď na jeho začiatku slovenská politička predstavila kritériá, ktoré by mal spĺňať ústavný činiteľ volený za tých okolností zástancom pravdy a vždy vystupovať skromne a čestne. Predtým než po „nežnej“ prijala prvú funkciu (bola hovorkyňou Verejnosti proti násiliu, poradkyňou niekoľkých ministrov i ministerkou pre sociálne otázky) si pre seba vytvorila akýsi dotazník, aby mala istotu, že tieto požiadavky spĺňa. S presvedčivou skromnosťou zdôraznila, že za tie roky účinkovania v slovenskej politike už môže hovoriť o chybách spoločnosti i samotnej politiky, a že ju na to možno oprávňuje i štúdium politológie, ale najmä pravidelné návštevy miest a obcí a pohovory s občanmi. A to všetko - myslí si, ju oprávňuje i na opakovanie kandidatúry pri najbližších voľbách prezidenta.

„Bombou“ pre poslucháčov bolo jej priznanie k vlastnej chybe v parlamente - stlačení gombíka namiesto kolegyne (na jej prosbu). Psychicky ju vtedy podržala podpora občanov, ale i telefonáty z dvanástich televíznych staníc, ktoré vysoko hodnotili jej konanie v súvislosti s týmto „prešlapom“. Dialóg bol zaujímavý a pútavý i tým, že poskytol priestor aj na bežné otázky života ženy - matky - vdovy po známom humoristovi.

Aby sme však Ivetu Radičovú neprechválili. V spôsobe vyjadrovania (ktoré je inak vzorové) jej možno vyčítať neprirodzené zvyšovanie hlasu na konci vety, čím, mimochodom, trpí nejedno české politik. Ak sa má stať prezidentkou (a veruže by si to zaslúžila), mala by sa tejto dikcie čím skôr zbaviť.

O dva dni na to odznel rozhovor s tou istou osobou aj v TV Prima, vo Faktoch, minirelácií Barbory Tachecí. Je nepochopiteľné, prečo redaktorka poskytla Ivetu Radičovú, ktorá je pre dialógy „jednotkou“, takú malú minútáž - de facto iba tri minúty (inak tieto rozhovory zvyčajne trvajú 5-6 minút). Žeby v poslednej chvíli odstúpil dohovorený hosť a ona už nemala čas sa na slovenskú poslankyňu, ktorá práve navštívila Prahu, adekvátne pripraviť?

Jolana Kolníková

PREDPLATNÉ

Ponúkame vám možnosť za mimoriadne výhodných podmienok si náš časopis predplatiť. Jedno číslo vás bude stáť len 10Kč (na Slovensku 10Sk/0,33 €), pričom cena vo voľnom predaji je 18Kč/18 Sk/0,6 €! Dostanete ho teda za 55 percent ceny a nemusíte ho zháňať po stánkoch!!! Sami si môžete zvoliť aj obdobie!

Napríklad za január až december 2009 zaplatíte 11 x 10 = 110 Kč (Sk, 3,63 €).

Zašlite objednávkový kupón s vyznačeným predplatným obdobím (prípadne si časopis objednať telefonicky), my vám začneme zasielať magazín Slovenské dotyky a zároveň vám pošleme i vyplnenú zloženku, ktorou uskutočnite úhradu.

Predplatné v ČR:
Pisomné objednávky:
Vydavateľství MAC, s. r. o.
U Plynárny 85,
101 00 Praha 10
Telefonické objednávky:
272 016 638

Predplatné v SR:
Pisomné objednávky:
Magnet-Press Slovakia,
P. O. Box 169, Teslova 12, 830 00
Bratislava
Telefonické objednávky:
244 454 559, 244 454 628

Firmy (z ČR i SR) môžu uhradiť predplatné aj na základe faktúry. Platí normálny postup, treba len na objednávkový kupón dopísať heslo „faktúra“ a priložiť lístok s vašim IČO, DIČ a bankovým spojením.

Objednávky do zahraničia (mimo ČR a SR) na rok 2006 prijíma redakcia. Poplatok 15 USD (Európa a zámorie pozemnou cestou), respektíve 20 USD (zámorie letecky) uhradte na náš účet číslo 192786560227/0100 v Komerčnej banke, pobočke Praha-Mesto.

SLOVENSKÉ DOTYKY

Magazín Slovákov v ČR

OBJEDNÁVKOVÝ KUPÓN

meno a priezvisko

adresa (vrátane PSC)

od mesiaca:

do mesiaca:

podpis

Vydavateľství MAC
spol. s r.o.

U Plynárny 404/91, 101 00 Praha 10
tel./fax: 226 218 865
e-mail: info@vydavatelstvimag.cz

Nabízí

• zajištění

kompletního vydavateľsko-nakladateľského servisu
foto, grafická úprava, tisk,
správa předplatitelského krmenu,
distribuce předplatitelům
pro periodika i knižní publikace

• vlastní produkci

50 druhů diet při nejčastějších onemocněních,
stolní kalendáře „Práce na zahrádce“,
„Recepty pro diabetiky“,
knihy s hobby a sportovní tematikou.
Více o nás a našich titulech včetně
možností pohodlného nákupu
v našem e-shopu, naleznete
na www.vydavatelstvimag.cz

Mesačník SLOVENSKÉ DOTYKY,

Magazín Slovákov v ČR, č. 12/2009 - 01/2010

Vydavateľ: Slovensko-český klub, Anastázova 15, 169 00 Praha 6, IČO: 65398777

Vydavateľstvo: Vydavateľství MAC, spol. s r. o., U plynárny 85, 101 00 Praha 10

Adresa redakcie: Salmovská 11, 120 00 Praha 2, tel.: 224 918 483

tel./fax, záznamník: 224 919 525, e-mail: dotyky@czsk.net, http://dotyky.czsk.net

Šéfredaktorka: Nada Vokušová, zástupca šéfredaktorky: Vladimír Skalský,

grafická úprava: Jozef Illiaš, jazyková úprava: Eva Svorová

Inzerciu prijíma redakcia

Rozširuje PNS, Mediaprint&Kapa, Transpress a súkromní distributéri

Vychádza s finančným príspevkom Ministerstva kultúry ČR

Podávanie novinových zásielok povolila Česká pošta, s.p., odštepny závod Praha,

č. j. NOV 6098/96 zo dňa 23. 8. 1996, reg. č. MK ČR 7535,

Výšlo 15. 12. 2009

Redakčná rada:

Anton Baláz, Ladislav Ballek (predseda), Vojtech Čelko, Lubomír Feldek,
Vladimír Hanzel, Emil Charous, Ján Rakytka, Vladimír Skalský,
Juraj Šajmovič, Marián Vanek, Robert Vano, Nada Vokušová, Gabriela Vránová

„Piaty október 1984 - keď sa uskutočnila vernisáž prvej súbornej výstavy *Návraty do Nového Mesta nad Váhom*. Šestnásť vystavujúcich autorov možno ani netušilo, že práve postavili základný kameň neskoršiemu rozvoju výstavníckeho života u nás,“ píše riaditeľ novomestského kultúrneho strediska Ján Mikuška v predhovore k čerstvo vydanej výpravnej knihe s názvom *Galéria Petra Matejku Výtvarné umenie regiónu Nového Mesta nad Váhom*.

Novomestské Návraty

Novomestskí Návratisti, ako si hovoria výtvarní umelci, združení okolo Galérie Petra Matejku a spriaznení s Novým Mestom nad Váhom najrozmanitejšími putami, sa v októbri, po dvadsiatich piatich rokoch od prvej spoločnej vernisáže, stretli už na VI. spoločnej výstave svojich nových diel. MsKS, s veľkou podporou predstaviteľov mesta, ju pre nich usporadúva každých päť rokov. „Spojením autorov niekoľkých vekových kategórií, koncepcií a hodnotových hierarchií do jedného výstavného priestoru, do popredia vystupuje predovšetkým autenticita, originalita a sloboda ich výtvarného prejavu,“ formuluje PaedDr. Elena Porubänová, odborná pracovníčka trencianskej Galérie Miloša Alexandra Bazovského, s ktorou novomestská galéria úzko spolupracuje už od začiatku, pravý zmysel spoločných návratistických vystúpení. Posledná spoločná výstava potvrdila, že pribúdajú aj najmladšie ročníky. Okrem spoločných výstav v päťročných intervaloch sa v Galérii Petra Matejku každý rok konajú aj výstavy jednotlivých autorov.

Širšiu predstavu o fenoméne umelcov-návratistov poskytuje stála expozícia v Galérii Petra Matejku, ktorú tvorí základný fond z darov, venovaných výtvarníkmi.

Výtvarnému umeniu najrozmanitejších žánrov sa v Novom Meste nad Váhom darí. Okrem toho, že sa tu môžu oprieť o bohaté tradície - s Novým Mestom nad Váhom a jeho okolím sú spojené také významné výtvarnícke osobnosti ako napríklad Ladislav Mednyánszky, Elena Holéczyová, Peter Matejka, Matej Krén, Peter Ondreička a ďalší - veľmi čínorodí, aj po organizačnej a spoločenskej stránke, sú tiež súčasní autori. Či už žijúci priamo v novomestskom regióne, ako akademický maliar a riaditeľ MsKS Ján Mikuška, Eva Harmadyová, akademický sochár Milan Struhárik, s ktorých dielami sa Novomešťania stretávajú v každodennom živote, alebo ďalší, pôsobiaci inde na Slovensku i v zahraničí.

Nové Mesto nad Váhom sa už od roku 1982 každé dva roky premieňa na centrum nielen slovenskej karikatúry. Bienále kresleného humoru a satiry Novomestský osteň sa stalo nielen jednou z najvýznamnejších výstav svojho druhu na Slovensku, ale vydobylo si aj medzinárodné renomé. Už tradične v septembrových dňoch tohto roka usporiadatelia pripravili jubilejný 15. ročník.

Nové Mesto nad Váhom je na Slovensku i v Čechách známe najmä svojím rekreačným areálom Zelená voda. Zelenú tu však má aj výtvarné umenie.

(veve)

PANORAMATICKÝ POHLAD DO GALÉRIE P. MATEJKU
JÁN HUBINSKÝ, DIAGNÓZA: INDIÁNSKA AQAFÓBIA, 2004
JANA MALOTOVÁ, PIERKO, 2005
JÁN MIKUŠKA HRA, 2007

STOROČNICA JÚLIUSA BARČA-IVANA

PREVYŠOVAL DOBOVÚ DRAMATIKU

V tomto roku si pripomíname sté výročie narodenia známeho slovenského literáta, rodáka z východného Slovenska, dramatika a prozaika Júliusa Barča-Ivana (1. 5. 1909 Krompachy – 25. 12. 1953 Martin). Narodil sa v rodine učiteľa, bol maďarskej národnosti. Po skončení gymnázia začal v roku 1926 študovať právo v Prahe. Zo zdravotných dôvodov štúdium po roku prerušil. V roku 1930 sa zapísal na evanjelickú teologickú fakultu v Bratislave. V rokoch 1934-42 pôsobil ako kňaz na rôznych miestach na východnom Slovensku. V roku 1942 sa presťahoval do Martina a začal pracovať ako tajomník Slovenskej národnej knižnice. Neskôr bol štipendistom a pracovníkom Maticy slovenskej. Začiatkom 30. rokov začal publikovať v časopise Vesna a v Národných novinách.

Knižný debut, zbierka poviedok *Pohádka* (1933), obsahuje tematicky a štýlovo rôznorodé práce. Barčovou dramatickou prvotinou bola hra *3000 ľudí* (inscenovaná v roku 1934, knižne vyšla v roku 1935). Podnetom bolo zatvorenie továrne v Krompachoch počas hospodárskej krízy. Autor dej situoval do amerického prostredia. Konflikt medzi multimilionárom Fintonom a redaktorom Petersom sa rieši mravnou utópiou, uvedomením si povinnosti „vyvolených“. Ideová abstrakcia sa dostáva do napätia s dejom, ktorý je podaný a poplatný klišé, dobrodružného detektívneho žánru. Hra *Diktátor* (inscenovaná 1938, knižne 1981) sa zaoberá etickými dôsledkami manipulovania osudom iných. Táto téma sa objavuje vo všetkých Barčových dielach.

Súbor noviel *Predposledný život* (1940) obsahuje prózy, publikované v rokoch 1937-40 v Slovenských pohľadoch. Július Barča-Ivan kladie dôraz na psychické prežívanie udalostí. Často volil detský pohľad. Precitlivosť, trpnosť a bezmocnosť postáv kompenzoval snom, ríšou fantázie a krásna. Svet s realitou odsudzoval protagonistov na samotu a mlčanie. Tematická jazyková i štylistická inovácia próz korešpondovala s úsilím o prekonanie z naturizmu. Za vybočenie z Barčovho naturelu sa považuje satirická komédia *Mastný hrniec* (inscenovaná 1940, knižne 1941), ktorá čer-

pá z tradičných zdrojov konečna. Využíva zámenu postáv, vďaka ktorej považujú stredoškolského profesora Babíka za novovymenovaného ministra. Konvenčnými komickými prvkami sú reakcie malomesta, prebudenie ambícií pani Babíkovej, nemotornosť a prehovory slúžky Hunky. Komédiu, rovnako ako hru *Diktátor*, postihli cenzúrne opatrenia. Trojdejtvo hra *Matka* (inscenovaná i knižne v r. 1943) nadväzuje na tradície antickej drámy. Popri dôraze na nadľudskú silu materskej lásky má hra teologický rozmer. Matkino vizionárstvo a jej predtuchy upozorňujú na otázky fatálnosti, prípadne slobodnej vôle človeka. V dráme sa objavujú prvky archetypálneho myslenia. Matkino srdce vyrovnáva pomer síl medzi synmi, medzi silným Janom, dedičom otcovského, a slabým dedičom materského princípu. Popri tomto zásadnom dianí na fiktívnom javisku sa odohráva druhý reálnejší dejový príód, o ktorom referuje druhá matka v hre *Suseda*.

Využitie antimemetického princípu a dôraz na premenu dramatickej postavy v línii maximálne stotožnenie - odlíšenie sú príznačné pre ďalšie Barčove drámy. Hry zo 40. rokov sú knižnými reflexívnymi drámami s filozofickým a teologickým pozadím. Postavy vystupujú ako hlásatelia myšlienok. Výber lexiky je zúžený, typický je nadmerný výskyt abstraktov. Literárna historiografia zaraďuje Barčove hry medzi drámy ideí a modelových situácií, prípadne do línie expresionistickej drámy.

Kontakt s európskou dramatikou umožnila Barčovi vytvoriť dielo na úrovni výrazne prevyšujúcej dobovú slovenskú dramatikú. Podľa Barča prvotné zlo a deštrukcia musia byť kompenzované ľudským úsilím o dobro a tvorbu. Hra *Neznámy* (inscenovaná a knižne 1944) zobrazuje príchod neznámeho hlásateľa lásky do mesta a odmietanie jeho posolstva ľuďmi. Ľudská obžaloba Boha sa zakladá na pochybnosti lásky, ak je spojená s utrpením, ak si vyžaduje slabosť a pokoru, ak protirečí Zákonu. Postava Neznámeho je počas celého diania utajená, neprítomná. Pociť a postoj siedmich radných pánov osciluje medzi stotožnením a posolstvom Neznámeho a jeho odmietnutím. Občianska obec vífazi nad obcou Božou, zákon nad láskou. Hra *Dvaja* (inscenovaná a knižne 1945) akcentuje Barčov závrtný motív premeny polarít. Dráma je založená na približovaní a vzdalovaní postáv. Obmieňa sa model dvaja proti tretiemu, dvaja-sám. Hra *Veža* (inscenovaná 1947, knižne 1948) je inšpirovaná prvou knihou Mojžišovou. Július Barča-Ivan konštatuje prepojenie deštrukcie a konštrukcie. Hra *Koniec* (rukopis 1948, knižne 2001) završuje tému hľadania nového človeka. Dej sa odohráva na území, ktoré je po katastrofe postihnuté fyzickým a psychickým rozkladom. V hre vystupuje podobne ako v drámach *Neznámy* a *Veža* dvojica postáv, ktorá reprezentuje kontrast medzi vierou a skepsou: Kazateľ a Herec. Román *Železné ruky* (1948) spracúva tému synovskej revolty. Podobne ako v hrách sa paralelne s rozvíjaním deja postavy zblížuju a vzdalujú. Próza *Cesta ďaleká* (1950) zachytáva premenu vzťahu otca a maloletého syna. Osciláciou medzi silou a slabosťou, pýchou a pokorou, zdôraznením utrpenia ako cesty poznania je prozaickým pendantom drámy *Matka*. Medzi Barčovými prózami a drámami je myšlienková motívická a jazyková príbuznosť. Hra *Človek, ktorého zbili* (inscenované 1936, knižne 1964) zachytáva vnútornú premenu sudcu, ktorý sa presvedča o relatívne práva a spravodlivosť. Hra *Pevec boží* (knižne 1936) čerpá zo života J. Trunovského, hra *Na konci cesty* (inscenácia 1939, knižne 1942) má podobného hrdinu ako próza Penzia Jozefa Grubčíka v prvotine *Pohádka*. Hra *Poeta Laureatus* (rukopis 1950, knižne 1981) neexistuje v definitívnej autorskej podobe a zobrazuje prevrat či prerod umelca z osoby od danej cisárskemu mecenášovi na hlásateľa slobody. Väčšinu poviedok súboru *Úsmev bolesti* (1968, do tlače pripravovaný koncom 40. rokov) spája postava umelca, jeho autenticitu a životný vklad.

Anna Papiežová

So slovenským režisérom a spisovateľom žijúcim v Prahe Vladimírom Kavčiakom sa poznáme už dlhé roky a veľmi pozorne sledujeme jeho tvorbu i keď sa pre jeho i našu časovú zaneprázdnenosť vidíme len zriedkavo. Obdivujeme na ňom nielen neutíchajúci zmysel pre humor, nadhľad a iróniu, s ktorou sa dokáže pozerat nielen na svoje okolie, ale aj sám na seba, ale najmä jeho čínorodosť a tvorivosť. Pred časom sa u nás zastavil, aby nás zoznámil so svojou najnovšou knižnou tvorbou...

KNÍH PLNÁ NOŠA

Vladimír Kavčiak sa narodil v Žiline a od mladosti ho lákali divadelné dosky. Začal hrať v ochotníckom divadle, kde sa dostal pod vedenie herca s veľkým H, akým bol Jozef Kroner. Neskôr sa zamestnal ako asistent na bratislavskej Kolibe. Tu sa zasa zblížil s Ladislavom Chudíkom, ktorý mu poradil štúdium na pražskej FAMU. Opäť mal šťastie – na réžii sa dostal do ročníka profesora Elmara Klosa. Debutoval hrou „Zlodeji“, ktorá bola nakrútená na motívy poviedok A. P. Čechova a hlavnú postavu si v nej zahral Vladimírov prvý učiteľ Jozef Kroner.

Pracovať začal v Československej televízii ako režisér dramatických programov. V osemdesiatych rokoch sa vrátil na pár rokov späť na Kolibu a jeden z jeho filmov, ktoré tam nakrútil, sa dostal až do užšej nominácie na Oscara. Boli to *Karlinine manželstvá*, s ktorými obišiel kus sveta. Nakrútil jedenásť celovečerných filmov (napríklad *Biela stužka v tvójich vlasoch*, *Súdím ťa láskou* či *Zbohom, sladké driemoty*), množstvo televíznych filmov (*Angolský denník lekárky*, *Americké humoresky...*), ako i televízne hry (*Radosti s dedičkou*, *K. H. Mácha*, *Dva na houpačke* a ďalšie). Okrem toho sa venoval aj animovaným a dokumentárnym filmom. Režiroval tiež muzikály v Hudobnom divadle Karlín a predstavenia v Činoherennom klube.

V roku 1989 skončil prácu v Československej televízii úspešnou dvojdielnou hrou *Albrecht z Valdštejna* a začal robiť producenta. Dnes síce pracuje ako dramaturg TV Nova, ale, ako sám tvrdí, dopriava si už aj od dych, ktorý si nevie vynachváliť. „Človek zistí, o čo všetko prichádzal, keď sa stále naháňal a šťval, a až teraz dokážem naozaj vychutnávať život,“ dodáva s úsmevom.

Už vo svojich mladých rokoch vyhral Vladimír Kavčiak viacero básnických súťaží. K literatúre sa potom dostal najmä cez divadelné hry. Jeho literárnu prvotinou je kniha *Quarterback*, ktorú vydal pod pseudonymom William Longway

v roku 1995. Je to román z americko-ruského prostredia, ktorého spoluautorom bol Jaromír Jágr. V roku 2000 vydal historický román *Jiří z Poděbrad – Tlustý kráľ*. Je to learovský príbeh kráľa, ktorý nechcel zaviesť do Čiech ďalšiu vojnu a zriekol sa tak sna o novej dynastii českých panovníkov. Ďalšou knihou bola *Nejbohatší žena světa* – dielo inšpirované životom Roberta Maxwella, magnáta s českými koreňmi, ktorý sa zaplietol s podsvetím. Kniha o posledných dňoch slávneho amerického futbalistu niesla názov *Životopis letičtého ptáka* a vydal ju v roku 2002. *Tělo nad její duší* je zasa príbeh dievčaťa, ktoré okúzliť svet ako modelka, ale v osobnom živote prežila ne jednu tragédiu. Vlni vydal zaujímavé spomienky syna Jana a brata Huga na spisovateľa Ota Pavla s názvom *Tu rybu jsem nechytil*.

V tomto roku však Vladimír Kavčiak veru opäť nezaháľal. Vyšiel mu román *Nevěrná*, čo je príbeh mladej podnikavej Veroniky, ktorá uprednostňuje svoju prácu pred rodinou. V tomto deji sa stáva obeťou domáceho násillia jej manžel – starší stredoškolský profesor Oldřich. Ponižuje ho a zanedbáva i manželské povinnosti. Keď sa stretne s bývalým spolužiakom Václavom, mení sa, bezhlavo sa do neho zamiluje, pre neho je však len niekoľkodňovým flirtom a tak sa

ponížená manželka i matka pokorne vracia domov.

Ďalšou Vladimírovou knihou je *Angolský pochod smrti* – napínavý príbeh, ktorý zachytáva skutočnú udalosť, ku ktorej prišlo v Angole v roku 1983. Žoldnieri prezidenta Savimbiho vtedy zajali šesťdesiatšesť československých občanov, medzi nimi dvadsaťosem expertov, lekárku, dve zdravotné sestry, štrnásť manželiek odborníkov a dvadsaťjeden detí, ktorých otcovia pracovali na výstavbe tamojšej celulózky. Malo to byť odstrašujúce posolstvo svetu, že slobodná Angola nestojí o žiadnych votrelcov. Zajatci vyrazili na strastiplnú púť na východ krajiny, pri ktorej šli peši asi 1 500 kilometrov a približne 1 000 kilometrov sa viezli na korbách nákladných áut. Pri tomto pochode zomrel 19. apríla tridsaťsedemročný Slovák z Bratislavy Jaroslav Navrátil. Ostatní prežili a po roku boli prepustení na slobodu i keď mali dlho najrôznejšie zdravotné ťažkosti, neraz s trvalými následkami a trauma z tohto desného pochodu ich neopustila nikdy!

Nuž a ešte je tu jedna publikácia – *Golem a Sára. Záhadné vraždy v pražskom ghettu*. Jej dej je naozaj veľmi napínavý. Dvojica študentov za vlády cisára Rudolfa II. sa snaží stvoriť mýtického golema, nikto nevie, či sa im to podarilo, ale odvtedy sa v pražskom ghette odohrali strašné vraždy. Podozrenie padne na ľudskú obludu Josila, nikto však nevie, či on je Golem a ozajstný vrah. Tragickým príbehom sa prepletajú dramatické vzťahy na pražskom Novom Meste a príbeh veľkej lásky. Práve z tejto knihy vám prinášame úryvok.

Naďa Vokušová

DVĚ VRAŽDY

(ÚRYVOK)

Noc byla vskutku podivná, protože i Ezechiel cítil nutkání, že musí rozhodnout právě teď. Požádal Sáru, aby dala Jossilovi najíst víc než kdykoliv předtím, a po jídle ho dokonce pozval do svého pokoje.

„Jak se máš, Jossile?“ oslovil obra Ezechiel.

Jossil hrdelním hlasem něco zachrčel. Ezechiel sfoukl několik svíček, aby ho zbytečně neoslepovaly.

„Našli jsme se, jsi jako můj. I když nejsi žid, patříš do tohoto domu. A právě tak do tohoto města.“

V jednom rohu stál Jossil a jemně se kymácel. Na druhém konci místnosti seděl Ezechiel ve velikém křesle z třeshňového dřeva.

Nebo snad chceš odejít?“ zeptal se nečekaně mohutného muže.

Jossil asi odejít nechtěl, protože svýma velkýma rukama mlátil chvíli do vzduchu, než se uklidnil.

„Ale i ty máš své nepřátele. Ví o tobě jeden člověk a ten se rozhodl tě vydat vojákům zpět do Starého Města. A já mu v tom nedokážu zabránit.“

Nic strašnějšího nemohl Ezechiel vyslovit. Jako kdyby před Jossilem prolétl blesk, který ho oslepil. Zakryl si oči a prudce se stočil do rohu, kde klesl na kolena. Svoji strnulostí chtěl odvrátit nebezpečí. Ezechiel nepospíchal. Nechal ho nehybného v té podivné poloze. Až po dlouhé odmlce řekl:

„Tomu zlému člověku musíme zabránit v jeho úmysle, Jossile. Ukážu ti dům, kam půjdeš. Všechno jsem už připravil. Uděláš, co ti řeknu, a zachráníš se.“

Do Jossila se jen pozvolna vracel život.

„Pojď, musíme už jít,“ povzbuzoval ho Ezechiel.

Z domu vycházeli tiše, aby je Sára neslyšela. Jossil se svým instinktem zvířete s tím neměl problémy. Na zadním dvořečku Ezechiel ukázal obrovi, aby s sebou vzal sekyru. Pokračovali postranním východem. Na konci úzkého průchodu zůstali stát. Nikde nebylo ani živé duše. Jossil působil zmateně, až Ezechiel na chvíli zaváhal, jestli to vůbec dokáže. Bylo však pozdě, aby couvl. Dal slovo Izákovi.

„Vidíš tuhle ulici?“ zeptal se Jossila. „Na jejím konci stojí rohový dům. V podloubí na tebe bude čekat starý muž. On ti řekne, koho tou sekyrou uhodíš. Uděláš to pořádně, rozumíš?“

Jossil podivně mlčel.

Pak se vrátíš, vrata budou otevřená. A nezapomeň utřít sekyru o jeho tělo, ať z ní nekape krev.“

Na druhém konci Kostečné uličky někdo vylil splašky, které tiše tekly k Ezechielovu domu. Jossil vydal z hrdla strašidelné „chrrr“ a vyrazil do mazlavé tmy. Splýnul s nocí. Kromě něho se nic nehýbalo. I kočky a potkani mu uhnuli z cesty. Srpek měsíce se občas odrážel v ostří sekyry. Ulička končila a dům na rohu byl na dosah. Velký muž se sekyrou se na chvíli zastavil, aby nabral dech. Ezechiel už neviděl jeho siluetu a vrátil se do domu. Jen Sára marně šeptem volala Jossila, jestli nikoho nespátřil.

Jossil vpadl do tmavého podloubí tak rychle, že Izáka porazil. Jeho nesmírná síla mohla zabít. O tom se právě přesvědčil i drobný stařec, když se zvedal ze země.

„To jsem já, za kým tě poslal Ezechiel,“ tiše hartusil Izák. „Jdeš pozdě, už na tebe čekám. Půjdeš za mnou, na příliš blízko, tak akorát, abys mě viděl.“

Izák nechtěl, aby se mord stal v jeho domě. Vyrázili. Malý mužiček vepředu, Jossil deset kroků za ním. Mraky jako stará dřevá opona částečně zahalovaly měsíc i hvězdy. Rychlým krokem došli až k hostinci. Jeho okna jako jediná svítla do ulice. Nejdřív se zastavil Izák. Naklonil se, aby se podíval dovnitř. Pak k sobě přivolal Jossila. Jeho obrovitá čelist se mu málem opřela o rameno.

„Tam uprostřed vedle kamen v tom černém kabátě sedí muž. Pozorně si ho prohlédni. Jako vždy odejde mezi posledními. Schováš se tady a počkáš na něj. Půjde stejnou cestou, jakou jsme šli my. Budeš mít dost času, abys udělal, na čem jsme domluveni. A pamatuj, nesmí tě nikdo vidět,“ řekl Izák a drobným gestem se rozloučil. Pospíchal pryč, co mu nohy stačily.

Jossil nemusel čekat dlouho. V krčmě už téměř nikdo nebyl a Daniel se chystal na svoji poslední cestu po Židovském Městě. Byl rozhodnut, že nad ránem uteče za Marií. Nepoznaná svoboda nebyla v nedohlednu a zlepšila mu náladu. Šel sám těžkým potácivým krokem přesně tou ulicí, jak řekl Izák. Nebyl o moc vyšší než jeho drobný otec, ještě napůl chlapec s útlými rameny. Ani jednou se neohlédl. Nic netušil. Kráčel za svým snem. Jossil ho chvíli sledoval a pak byl něko-

lika rychlými skoky přímo u něho. Muž v černém kabátci zůstal stát. Právě vyšel měsíc a on kolem sebe spatřil velký stín. Ve skomírajícím světle řídkých mraků se něco mihlo vzduchem a měkce proletělo jeho hlavou až po hrudní kost. Daniel ještě chvíli stál přidržován sekyrou, pak vyklouzl z jejího ostří a svalil se mrtvý na zem. Jossil si pamatoval všechny pokyny. Pozorně otřel sekyru o Danielovo oblečení, rozhlédl se a pospíchal zpět k domu svého chlebodárc. Udělal to právě včas, protože poslední tři opilci vyšli z hostince a potáčeli se uličkou stejným směrem k Izákovu domu. V dálce na Starém Městě zvonili půlnoc. Chlapi poznamenaní divokým večerem a nedávnou hádkou v hostinci kráčeli ztěžka ulicí, jako by se prodírali houštím. Ležícího a těžkým ostřím rozčísnutého Daniela by si ani nevšimli, kdyby jeden z nich nešlápl do jeho lepkavé krve. Málem uklouzl a nechybělo mnoho, aby se obličejem ponořil do chladnoucího těla.

„Něco tu leží, krve jako po praseti,“ zabrebtal.

Tápající muži se zastavili.

„Někdo se asi pozvracel.“

„Ne, je to krev,“ trval na svém ten, který se lepkavé hmoty dotkl. „Mám to na ruce.“

„Panebože, jděte od toho!“ zakřičel třetí, když rozeznal chomáč vlasů na kusu lebky.

Skoupý měsíc občas polil svým svítem místo vraždy. V tu chvíli viděli, jak z rány do chladné noci vystupuje teplá pára.

„Kdo to jen může být?“

„Někdo ho rozsekl až po zadek.“

Padlo několik jmen, ale ani jedním si nebyli jisti. Nejopilejší z nich začal hlasitě naříkat. Zbylí dva ho chtěli utišit a z krvavého místa zmizet co nejdřív. Měli strach, protože nebezpečí zcela určitě ještě nepominulo. V okně nad nimi se rozsvítilo světlo a hned nato se objevila rozčuchaná ženská hlava. Slyšela naříkajícího muž a chtěla vědět, co se stalo.

„Někdo tu leží celý v krvi.“

„Rozseknutý až po zadek.“

Opilecké hlasy nezněly moc přesvědčivě, přesto jim žena uvěřila a začal lamentovat. Ze dveří domu vyběhl se světlem její muž a zůstal v šoku stát nad nevídaným mordem. Jen co se vzpamatoval, obrátil se ke svému domu a křičel na ženu, ať nevychází.

„Zavři se, já obejdu sousedy.“

Vyzvídal, jak k mordu došlo, ale opilý chlapi, kteří pozvolna strážlivěli, věděli právě tak málo jako on.

Koncom septembra, presnejšie povedané 29. 9. 2009, sa dožil sedemdesiatich piatich rokov Rudolf Dobiáš. Rodák z Dobrej, ktorá je dnes súčasťou Trenčianskej Teplej, kde dodnes žije, je autorom literatúry pre deti a mládež, literatúry faktu, prozaik, básnik a rozhlasový dramatik, autor neobyčajne zaujímavých spomienok **Zvony a hroby**.

Ako devätnásročného študenta trenčianskeho gymnázia ho odsúdili na osemnásť rokov väzenia, ktoré si až do amnestie v roku 1960 odpykával v Jáchymove. Udal ho za náhodne objavenú naivnú karikatúru Gottwalda a Stalina, smažiacich sa v pekle, jeho učiteľ. Autor vo svojej spomienkovej knihe „Zvony a hroby“ v stati „Učiteľ“ o tom píše: „Učiteľovi bolo hneď jasné, že nejde o karikatúru, ale o protištátny leták, a keďže nevydržal s nervami, ihneď po vyučovaní bežal do mesta a kompromitujúci papier zveril do opatery príslušníkov štátnej bezpečnosti. Ostatné už išlo samo: výrobca – bývalý vodca skautského oddielu a pár chalanov – kolportérov spomínanej tlačoviny (bol som jedným nich) sa o pár dní nato ocitli na Februárke“ (miesto v Bratislave, kde bolo sídlo štátnej bezpečnosti).

Rudolf Dobiáš napísal knihu, v ktorej opisuje nielen svoje väzenské osudy, ale píše o iných, ktorí mali v päťdesiatych rokoch krutý osud. Či to boli kňazi, jednoduchí veriaci, roľníci, intelektuáli, mládež. Píše neuveriteľné príbehy, niektoré sú priam absurdné. Nejednen z čitateľov Slovenských dotykov pozná maliara Rudolfa Moška, rodáka z Dobrej, ktorý mal vlni v Prahe pri príležitosti svojej osemdesiatky veľkú výstavu. Píše o ňom, ako „v roku 1948 nádejný akademický maliar, roľnícky syn odskočil si z vysokoškolského internátu domov, aby rodičom pomohol pri jarných prácach. Uvažoval, že sa doma zdrží len pár dní, ale vrtochy počasia mu skrížili plány a tak si pobyt v rodnom dome o pár dní predĺžil. Večer zašiel do susednej obce, lebo v miestnej krčme mali telefón a on si potreboval zatelefonovať do vysokoškolského internátu, aby ho odhlásili zo stravy. Jeho telefonát znel približne takto: ‚Musím zostať štyri dni doma, odhláste ma zo stravy, číslo legitimácie 85. Ďakujem.‘ V krčme sedelo zopár miestnych občanov, aj občanov zo študentovej rodnej obce. Na druhý deň večer zastalo pred domom jeho rodičov auto, z neho vystúpili dvaja tajní a milého telefonistu zatkli, posadili do auta a odviezli do Bratislavy. Takmer dva mesiace ho vyšetrovali zo všetkých možných i nemožných konšpiračných podozrení, až napokon vyšetrovatelia stratili nervy a vyšli s farbou von. Až vtedy sa náš prevrpený a zošokovaný mládenec dozvedel, z čoho jeho vinia. ‚Prečo ste sa chceli odhlásiť zo stravy?‘ ‚Z akej strany? V nijakej stra-

ne nie som, ani som nikdy nebol.‘ ‚A čo teda znamenal váš telefonát? Komu patril váš odkaz?‘ Vtedy si spomenul na svoje slová ‚Odhláste ma zo stravy. Číslo legitimácie 85‘. Po dvoch mesiacoch ho bez ospravedlnenia i bez náhrady prepustili z vyšetrovacej väzby.“

Spomína i príbeh iného svojho suseda, roľníka Jána Gallu, muža s prirodzenou autoritou v obci, odsúdeného v roku 1954 „ako najnebezpečnejší element medzi obžalovanými, ktorý ako kulak vítal príležitosť a možnosť bojovať proti ľudovodemokratického zriadeniu“. Vrátil sa až na amnestiu v roku 1962, po ôsmich rokoch, posedel si o dva roky dlhšie ako jeho ostatní spoluodsúdení. Autor pokračuje: „Pred dlho pripravovanou amnestiou pre politických väzňov v roku 1960 sa totiž sudy obracali na Miestne národné výbory so žiadosťou, aby sa funkcionári MNV vyjadrili, či nenamietajú proti podmieničnému prepusteniu ich občana – politického previnilca na slobodu. Tak sa stalo zrejme aj v prípade Jána Gallu. Vtedy istý funkcionár, dodnes verejne neidentifikovaný, a pretože je už na pravde božej, i ja mu meno darujem, vyslovil svoj nesúhlas s uvažovanou amnestiou pre Jána Gallu, roľníka z Dobrej. Svoj nesúhlas s prepustením zo žalára odôvodnil ‚brutálnym útokom‘ roľníka Gallu na kozu nemenovaného obyvateľa obce Dobrá. Vraj, keď jeho koza pri pasení zašla do roľníkovej dateľiny, tento hodil po nej kameň a tak ju odohnal zo svojho kulackého poľa. Takže Ján Gallo si odsedel dva roky väzenia za kameň hodený do kozy. A možno to ani nebol kameň, ale hruda hlíny. Ján Gallo sa po osem a pol ročnom väzení vrátil domov s podlomeným zdravím.“ Spomienková kniha obsahuje ďalšie príbehy o známych i menej známych ľuďoch, ktorých mal možnosť autor poznať.

Po amnestovaní a absolvovaní vojenskej služby pracoval Rudolf Dobiáš ako baník, robotník, technik, neskôr ako profesionálny spisovateľ, vychovávateľ, redaktor Slovenského denníka. V súčasnosti je šéfredaktorom časopisu Naše svedectvo, ktoré vydáva Konfederácia politických väzňov. Z jeho rozsiahlej tvorby spomeniem aj zostavenie dvoch zväzkov publikácie **Triedni nepriatelia**, v ktorých zaznamenal svedectvá prostých ľudí, politicky perzekvovaných v päťdesiatych rokoch s cieľom, aby sa nezabudlo na nikoho.

Rudolf Dobiáš napriek smutným osobným skúsenostiam nezatrpkol. Patrí k ľuďom, ktorí sú napriek svojmu veku stále aktívni, plní empatie a snahy pomôcť potrebným. Som rád, že som ho poznal a môžem ho považovať za svojho staršieho priateľa.

Vojtech Čelko

RUDOLF DOBIÁŠ ZVONY A HROBY. PRÍBEHY Z PRÍTŤIA

Úryvok

S vlastným procesom som si veľmi neľámal hlavu, bude ako nebolo, vrazil som si v duchu s klasikom socialistického realizmu. A veru aj bolo. V drevených skrinách, podobných spovedelniciam, sme každý osobitne čakali na svoje vystúpenie pred senátom. Viem, že som sa ukrutne potil, možno preto, lebo bol august a vonku boli horúčavy, a ja som mal oblečené tepláky, obuté bakanče, v tých ma totiž pred Vianocami zatkli, vtedy mi dovolili obliecť si len zimník, ten som však, našťastie, teraz nemusel mať na sebe. Napokon súd vyniesol rozsudok nad skupinou nepriateľov pracujúceho

ľudu a šestnástim obžalovaným „naparil“ 138 rokov odňatia slobody. Za priemer 8 a pol roka na hlavu si sudcovsko-prokurátorská dvojica Uhrín – Winter vyslúžila uznanie najvyšších miest – povýšenie do politických funkcií. A to som vtedy ešte netušil, že niekoľko našich ľudí stálo pred vojenskými súdmi a tie „navýšili“ pôvodný účet o ďalších tridsať rokov.

Avšak ani toto nie je v tejto chvíli podstatné. Podstatné bolo, že po rozsudku, aj keď ešte nie právoplatnom, povolil predseda súdu mojej matke desaťminútovú návštevu. Po deviatich mesiacoch sme sa videli a počuli. Veľa sme si toho nemohli

povedať, to najdôležitejšie namiesto úst vyslovili oči. Hoci som v tej chvíli oficiálne patril do skupiny nepriateľov nielenže režimu, ale priam ľudstva:

„Svojcieľ zvrhnúť ľudovodemokratické zriadenie chceli dosiahnuť vojnou proti Československu...“ – to je citát z rozsudku Krajského súdu. V matkiných očiach som zjavne nestratil na cene. A vlastné tvrdohlavé svedomie mi aj naďalej kládlo za vinu iba pokus o podvod na kolotočiarovi, ktorého som sa dopustil v detstve. A to bolo pre mňa jasným ponaučením, že všetky pozemské sudy sú len nešikovnou napodobeninou toho posledného, definitívneho.